

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟΝ ΤΟΝΩΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ. ΒΟΛΩΝΙΑΣ (ΒΟΛΟΓΝΕ)
 Εἶνε πλουσιώτατον εἰς Βιταμίνας, κατ' ἔξοχὴν ἐπιστημονικόν,
 καὶ ἀπολύτως ἀβλαβὲς δυναμωτικόν.
 ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΕἰΣ ΟΛΑ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 5

ΕΤΟΣ Γ'. — ΤΟΜΟΣ Δ'. — ΑΡΙΘ. 42

1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1929

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΙ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΑΣ
 Κ. Μ.: ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΖΗΤΗΜΑ
 ΛΙΓΙ ΣΙΑΡΕΛΛΙ: Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΚΑΛΟΝΗΣ
 ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ.
 Κ. ΜΠΑΣΤΙΑ: Η ΜΑΡΙΟΡΑ
 Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ: ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΟΥΜΕ ΜΙΑ ΙΔΕΑ ΑΠΟ
 ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ.
 ΣΕΛΜΑΣ ΛΑΓΚΕΡΛΟΦ: ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ

Α. ΤΟΛΣΤΟΪ: ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ
 Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ: ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ
 ΜΙΓΚΕΛ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ: ΕΝΑΣ ΣΩΣΤΟΣ ΑΝΔΡΑΣ.
 Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ: ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΦΑΓΟΥΣ
 ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ
 GR. DELEDDA: ΓΙΑΤΙ ΑΜΑΡΤΗΣΕ
 Μ. ΒΑΡΡΙΝΓ: ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ
 ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ.

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΗ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΣΚΑΣ

Η ΜΑΣΚΑ ΩΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἡ παράδοσις τῆς ἀποκρηάτικης μάσκας εἶναι καθαρῶς ἰταλικῆς καταγωγῆς. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 15ον αἰῶνα καὶ ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς στὰ πρῶτα περίφημα καρναβάλια τῆς Βενετίας. Ἐκτοτε κατήντησε μόδα νὰ φοριέται σ' ὅλες τῆς ἑορτῆς καὶ τοὺς χοροὺς. Ἐν τούτοις, ἡ προσωπίδα ἔχει μιὰ καταγωγὴ πῶ

Βενεσιάνικη προσωπίδα

σοβαρὴ ἀπὸ αὐτῆ, πὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ πῶ παμπάλαια χρόνια, κ' εἶναι στενὰ δεμένη μετὰ τὰ ἤθη τῶν πρωτόγονων λαῶν τῆς γῆς. Οἱ προϊστορικῆς φυλῆς ἦσαν ἀνίκανες νὰ παριστάνουν τοὺς θεοὺς τοὺς μετὰ ἡθικῆς μορφῆς, καὶ οἱ ἱερεῖς γιὰ νὰ ἐμπνέουν στὸ λαὸ τὴ λατρεία τῆς θρησκείας τῶν προσπαθοῦσαν νὰ αὐξήσουν τὴν εὐαισθησίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων μετὰ μιὰ ζωντανὴ παράστασις. Γιὰ τοῦτο ἔπλασαν

τῆς προσωπίδες, οἱ ὁποῖες ἀντιπροσώπευαν μιὰ ὀρισμένη θεότητα μετὰ καθετῆς ἐκφραση. Ἀργότερα φέρεσαν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἱερεῖς τῆς προσωπίδες καὶ μετὰ ἀνάλογες κινήσεις προσωποποιούσαν τὸν εἰκονιζόμενον θεὸν, ὡς πὺ κατάντησαν κ' οἱ ἴδιοι νὰ θεωροῦνται ζωντανῆς θεότητες μετὰ ὅλες τῆς θεϊκῆς ἀρετῆς. Κ' ἔτσι γεννήθηκε ἡ λατρεία τῆς προσωπίδας, πὺ ἀκόμη σήμερον ὑπάρχει ἀνάμεσα στῆς ἄγριες φυλῆς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, πὺ διατηροῦν ἀκόμη τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῆς λειτουργίας. Οἱ προσωπίδες τῶν Ἀφρικανικῶν λαῶν ἔχουν πολὺ παράξενες μορφῆς καὶ συμβιβάζονται μετὰ τῆς ἀμφιέσεις τοῦ σώματος. Παριστάνουν ὅλα τὰ

Τραγωδὸς Ἀττικῆς

στοιχεία τῶν δασῶν, τῶν λιμνῶν καὶ τῶν βουνῶν, καὶ μιμοῦνται τὰ πιδ παραξένα ζῶα. Κατάσκευάζονται ὄχι μονάχα ἀπὸ ξύλο ἢ ἀπὸ χῶμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κρᾶνιά, δόντια, πετσί, ἀκόμα καὶ ἀπὸ μαλλιά ἀνθρώπων πού τοὺς σκοτώνουν ἐξεπίτηδες γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦτο. Καὶ οἱ γιορτές καὶ οἱ θυσίες πού κάνουν συχνά, ἔχουν σκοπὸ νὰ καλοπιάσουν τοὺς κακοὺς αὐτοὺς θεοὺς.

Οἱ προσωπίδες τῶν Φετικῶν παριστάνουν μάγους πού διώχνουν τὸ μάτιασμα, καλοῦν τὶς ψυχές τῶν νεκρῶν, εὐκολοῦν τὶς γεννήσεις καὶ γιατρεύουν τὶς ἀρρώστειες· γιὰ τοῦτο κάνουν σ' αὐτὲς προσφορές καὶ ταξίματα.

Η ΠΡΟΣΩΠΙΔΑ ἸΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ.

Ὁ Αἰσχύλος θεωρεῖται ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῆς θεατρικῆς προσωπίδας στὴν Εὐρώπη, κι' αὐτὸς καθώρισε τοὺς πέντε κλασικοὺς τύπους τῆς Ἑλληνικῆς προσωπίδας, δηλαδή: γέροντες, νέους, γυναίκες, δούλους καὶ δοῦλες.

Στὰ πρωτόγονα θέατρα, πού δὲν ἦσαν ἄλλο παρά θρησκευτικὲς καὶ δογματικὲς τελετές, ἡ προσωπίδα ἦταν τὸ κυριώτερο μέσον ἐκφράσεως τοῦ ἠθοποιῦ. Ἡ προσωπίδα γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ἐκτὸς πού ἦταν σύμβολο καθαρῶς ἠθικό, καὶ παρίστανε τοὺς ἐκ παραδόσεως τύπους τῆς τραγωδίας καὶ τῆς κωμῆς, εἶχε ἀκόμη καὶ ἄλλους δύο πρακτικοὺς σκοποὺς. Πρῶτο: νὰ παριστάνῃ τὴν ἀκριβῆ φυσιογνωμία κάθε προσώπου, γιὰ τοῦτο καὶ τὴ φτιάχνανε μὲ μαλλιά, μὲ γένεια καὶ μὲ ἄλλες σχετικὲς διακοσμῆσεις, καὶ δεύτερο: ἐπειδὴ οἱ παραστάσεις γινόντουσαν στὸ ὑπαιθρο—τὴν κατασκευάζανε μὲ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ

δίη δύναμη στὸν ἤχο τῆς φωνῆς. Αὐτὲς οἱ προσωπίδες, πού σκεπάζανε ὁλότελα τὸ κεφάλι τοῦ ἠθοποιῦ, στὴν ἀρχὴ ἦταν φτιαγμένες ἀπὸ ξύλο· ἀργότερα ὅμως τὶς φοδράνανε μὲ πετσί, συχνὰ καὶ μὲ ἀσήμι, γιὰ νὰ δώσουν ἓνα τόνο πιδ ἠχηρὸ στὸ μέταλλο τῆς φωνῆς τοῦ ὑποκριτοῦ.

Φαίνεται, πὼς ἡ ἐφεύρεση τῆς θεατρικῆς προσωπίδας ὀφείλεται στὴν Ἀσία, ἀφοῦ καὶ σήμερα στὴν Κίνα καὶ στὸ Σιάμ τὴν ἐφαρμόζουν στὰ θέατρα. Στους τόπους αὐτοὺς (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Μπολσεβικὴ Κίνα) οἱ μάσκες, πού ἔχουν τὶς πιδ φανταστικὲς μορφές, εἶναι μέρος ἀπὸ μιὰ ἐπίσημη ἀμφίεση πού φορᾶνε στοὺς χοροὺς καὶ στὶς γιορτές. Κ' εἶναι ἀλήθεια περίεργο πὼς τὸ Ἀσιατικὸ πνεῦμα τὶς διέμορφωσε μὲ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων. Ὅταν δηλαδή ἓνας Κινέζος πρόκειται μέσα στὸ παίξιμο νὰ πεθάνῃ, ἀλλάξει ξάφνου τὴν προσωπίδα του καὶ τὴν ἀντικαθιστᾷ μὲ ἄλλη πού νὰ ἐκφράζῃ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου.

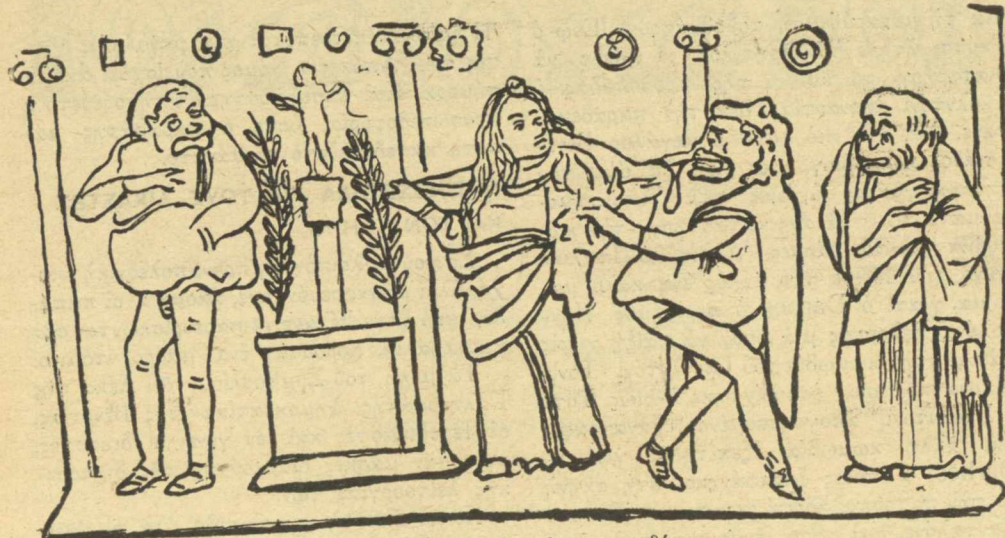
Οἱ Ἕλληνες εἶχαν ποικιλία ἀπὸ προσωπίδες πού παρίσταναν ὅλες τὶς ἡλικίες καθὼς καὶ ὅλες τὶς κατηγορίες καὶ ὅλες τὶς φυλές. Ὑπολογί-

ζουν πὼς οἱ προσωπίδες τῆς Ἑλληνικῆς τραγωδίας ἦταν 25, δηλαδή θεοί, θεαί, βασιλεῖς, βασίλισσες, θεότητες, ἱερεῖς καὶ δοῦλοι, ἐνῶ τῆς κωμῆς ἦταν 40.

Στὴ Ρώμη ἡ συνήθεια τῆς θεατρικῆς προσωπίδας ἔχει εἰσαχθῆ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα π. Χ. ἀπὸ τὸν περίφημο ὑποκριτὴ Roseins πού ἦταν Γαλατικῆς καταγωγῆς καὶ μεγάλος φίλος τοῦ Κικέρωνα. Ἐκτοτε, στὴ σκηνὴ τοῦ Ρωμαῖκοῦ θεάτρου ἡ προσωπίδα ἐπαίξε σπουδαιό-

Προσωπίδα τῶν ἀγρίων τῆς Πολυνησίας

Παράσταση ἀρχαίας κωμῆς.

τατο ρόλο. Δὲν παρίστανε ἀπλῶς ἓνα περίβλημα τοῦ προσώπου, ἀλλὰ μιὰν οὐσιώδη ἐκφραση ἐνὸς χαρακτήρος, γιὰτὶ πιστεύανε πὼς ἡ ψυχὴ, στὸ νόημα δηλαδή πού ἔχει τὸ λατινικὸ «animus», προπλάσσει τὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς προσώπου ὅπως κάνουν τὰ δάκτυλα ἐπάνω στὸν πηλό; Οἱ Ρωμαῖοι θεατὲς συνήθιζαν, ὅταν κάποιος ἠθοποιὸς δὲν τοὺς ἱκανοποιῦσε μὲ τὴν ἀπαγγελία του, ὄχι μόνον νὰ τοῦ ρίχνουν πατάτες, σῦκα, καρύδια, κι' ὅτι εἶχαν πρόχειρο, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἀναγκάζουν νὰ βγάλῃ τὴν προσωπίδα πρῶτοῦ ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὴ σκηνή, δηλαδή τὸν θεωροῦσαν ἀνάξιο νὰ τὴν φορῇ. Μετὰ τὴ πτώση τῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας, ἡ προσωπίδα ἔπαυσε νὰ χρησιμοποιεῖται. Σ' ὅλο τὸ Μεσαίωνα ἡ προσωπίδα ξαναμπῆκε στὸ θέατρο μόνον μὲ τὴν ἀναγέννηση τοῦ Θεάτρου τῆς Τέχνης, τὸ ὁποῖον γενήθηκε ἀπὸ τὶς θρησκευτικὲς λειτουργίες καὶ παραστάσεις

τῶν χριστιανῶν. Οἱ προσωπίδες τοῦ λεγομένου Θεάτρου Τέχνης (Comedia del Arte), ἀπὸ τὰ ὅποια βγήκε τὸ δικὸ μας μοντέρνο θέατρο, διαφέρουν ἀπὸ τὶς ἀρχαίες στὸ ὅτι αὐτὲς δὲν ἔχουν χαρακτηριστικὰ οὔτε τραγικὰ οὔτε κωμικὰ, οὔτε ἐκφράζουν ἓνα ἰδιαίτερο πάθος, καὶ γιὰ νὰ «παίξῃ κανεὶς μὲ μιὰ προσωπίδα» θάπρεπε τότε νὰ τὴν κἀνῃ νὰ λάβῃ διάφορες ἐκφράσεις, ἀναλόγως τῆς περιστάσεως.

Τοιοῦτοτρόπως, ἀπὸ κωμικὴ μποροῦσε ξαφνικὰ νὰ μεταβληθῆ σὲ τραγικὴ. Καὶ ὅμως, αὐτὲς οἱ ἀνέκφραστες προσωπίδες δὲν ἐμπόδιζαν τὸν ἠθοποιὸ νὰ ἐκφράζῃ τὸν πόνο ἢ τὴ χαρά. Πολλοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μαρτυροῦν ὅτι μερικοὶ ἠθοποιοὶ παίζανε τόσο φυσικὰ μὲ τέτοιες προσωπίδες, πού κατῴρθωσαν νὰ προκαλέσουν τὰ δάκρυα στοὺς θεατὰς.

Οἱ μεγαλύτεροι κωμωδιογράφοι τοῦ Ἰταλικοῦ θεάτρου, ὁ Κάρλο Γκολντόνι καὶ Κάρλο Γκότσι (1730) εἶχαν διαφορετικὲς γνώμες

Κινέζικη μάσκα

για τὴ μεταρρύθμιση τοῦ θεάτρου. Ἐνῶ ὁ Γκότσι ἦταν συντηρητικὸς καὶ ἤθελε νὰ διατηρήσῃ τὸ ἔθιμο τῆς προσωπίδας, ὁ Γκολντόνι ἀπεναντίας δὲν τὴν παραδεχότανε. Νά, γιὰ πῶς λόγῳ ὁ μεγάλος Βενετσιάνος κωμωδιογράφος εἶχε ὑπ' ὄψει του — ὅπως γράφει ὁ ἴδιος στὰ Ἀπομνημονεύματά του — νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν κωμωδία μὲ τὶς φάρσες. Ἀλλὰ τὸ Ἰταλικὸ κοινὸ τοῦ ἔδωσε στὸ τέλος ἓνα καλὸ μάθημα, γιὰτὶ ὁ Darbes ὁ περίφημος Παντολόνε, θέλοντας μιὰ φορὰ νὰ παίξῃ χωρὶς μάσκα στὴν κωμωδία τοῦ Γκολντόνι «Τονὶν Μποναγκράτσια» ἐσφυρίχτηκε ἀγρίως. Τότε ὁ Γκολντόνι, ἀπογοητευμένος, ξαναγράφει μιὰ ἄλλη κωμωδία ἐξεπίτηδες γιὰ τὸ Darbes, ὁ ὁποῖος ξαναφάνηκε στὴ σκηνὴ μὲ τὴν πατροπαράδοτὴ του προσωπίδα τοῦ Πανταλόνε, καὶ τόσο ἐνθουσιαστικὰ χειροκροτήθηκε, πὺς ὠρίστηκε νὰ μὴν ἀφίσῃ ποτὲ τὴ μάσκα.

Ἡ προσωπίδα εἶχε καὶ προφυλακτικὸ σκοπὸ. Συνήθιζαν νὰ φοροῦν προσωπίδες ὅλοι οἱ Ρωμαῖοι πατρίσιοι καὶ οἱ ἑταῖρες, ἰδίως στὴν εὐγενεὶ καὶ ἐποχὴ τοῦ Αὐγούστου, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ διατηρήσουν, κατὰ τὴ νύχτα καὶ τὶς μέρες πὺς δὲν δεχότανε ἐπισκέψεις, τὴ δροσερότητα τοῦ προσώπου.

Αὐτὸ τὸ ἔθιμο ξέπεσε μαζὶ μὲ τὴ Ρώμη, μὰ ξαναγεννήθηκε πάλι στὴν Ἰταλία στὰ μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος, καὶ στὴ Γαλλία κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α'. Αὐτὴ τὴ συνήθεια τὴ φυλάγανε καὶ οἱ ἄρχοντες, κυρίως τῆς Γαλλικῆς Αὐλῆς, οἱ ὅποιοι, γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν δροσερότητα τῆς ἐπιδερμίδας των, φοροῦσαν μαῦρες βελούδινες μάσκες, φοδραρισμένες μὲ ἄσπρο ἀτλάζι. Τέτοιου εἴδους προσωπίδες λεγότανε λουπι, καὶ κρατούσανε, καθὼς καὶ ὅλες οἱ ἄλλες, ἀπὸ τὴ Βενετία. Τὶς λέγανε ἐπίσης καὶ **μάσκες γιὰ ντόμινο** ἢ **μπαούτες**. Ἐπὶ βασιλείας Ἐρρίκου Δ' ἡ χρῆσις ἦταν ἀποκλειστικὸ προνόμιον τῆς ἀριστοκρατίας, μὰ σιγὰ σιγὰ ἐγενικεύθηκε. Καὶ αὐτὸ συνετέλεσε στὸ νὰ κἀνῃ πῶς ἀκόλαστες τὶς γιορτὲς καὶ τοὺς χοροὺς καὶ ἰδίως τὰ ἀτελείωτα ἐκεῖνα ὄργια πὺς τὰ λέγανε **γάμους**. Σὲ αὐτὰ τὰ γλέντια λοιπὸν ἡ μάσκα πὺς πρωτοφορέθηκε ἀπλῶς γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν εὐγένεια, κατέληξε τὴν ἐξυπηρετῆ τὰ ἐγκληματα καὶ δολοφονικὰ ἐνστικτα, ὡς πὺς ἀπαγορεύθηκε ἡ χρῆσις τῆς μάσκας.

Ἡ μάσκα ἐπιτρέπεται πῶς μόνον στὶς γιορτὲς τῶν Ἀπόκρεω, νόμος πὺς ἰσχύει ἀκόμα σήμερα. Καὶ τόσο αὐστηρὰ ἀπηγορεύετο ἡ προσωπιδοφορία, ὥστε ὁ παραβάτης κάποτε κατεδικάζετο σὲ θάνατον.

Ἡ ΠΡΟΣΩΠΙΔΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΛΗΡΟ.

Σὲ τούτῃ λοιπὸν τὴ προναπολεονικὴ ἐποχῇ, ὅλοι μασκαρευόντανε, ἀκόμη καὶ οἱ παπάδες, πὺς ὅταν θέλανε νὰ παρευρίσκωνται στὰ καρναβάλια, φοροῦσαν ἓνα μαῦρον ντόμινο.

Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Βενετίας, οἱ Ἱεροδικαστὲς καὶ ἐν γένει οἱ δικαστὲς, φοροῦσαν μάσκες διαρκούσης τῆς δικαστικῆς λειτουργίας των.

Κάτω ἀπὸ τὴν προσωπίδα, ὅλα τὰ ἡνείχοντο. Οἱ μεγαλύτερες ἰδιοτροπίες, οἱ βρωμερώτερες βρυσιές, οἱ πικρότερες ἀλήθειες ἐπετρέποντο στὸν προσωπιδοφόρο. Βασιλεῖδες καὶ μεγάλοι ἀφεντάδες πὺς προσεβάλλοντο ἀπὸ κάποιον προσωπιδοφόρο, ἐσέβοντο τὸ ἔθιμον αὐτό. Τὸ νὰ ἐπιτεθῆ κανεὶς ἐναντίον προσωπιδοφόρου, ἦτανε μεγάλη ἀτιμία καὶ κανεὶς δὲν τολμοῦσε στοὺς χοροὺς νὰ ξεμασκαρώσῃ μιὰ γυναίκα.

Ἡ προσωπίδα ξέπεσε πάλι ἐπὶ Λουδοβίκου Π', τοῦ λεγομένου Ὑποχονδριακοῦ, ἀλλὰ σὲ λίγο πάλι ξαναγεννήθηκε.

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση κατήργησε τὴν προσωπίδα, ὡς ἐπίβουλη στὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, καὶ ὅμως δέκα χρόνια ἀργώτερα, ἡ μάσκα ξαναφορέθηκε μὲ μανία, ἀλλὰ μόνον στὴν Ἀποκρηά, συνήθεια πὺς ἰσχύει στὴν Εὐρώπη ἕως τώρα.

Ἡ προσωπίδα ἔχασα σήμερα κάθε τῆς νόημα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἐξυπηρετεῖ μιὰ φορὰ τὸ χρονο, τὴν ἐπιθυμία νὰ ξεχάσῃ κανεὶς τὴν προσωπικότητά του μέσα στὴν πλάνη μιᾶς πλαστῆς φυσιογνωμίας, καθὼς καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ κάποια ρομαντικὴ ὄρμη, τὴ γοητεία τοῦ ἀγνώστου. Ἡ προσωπίδα ἐξ ἄλλου παίζει σήμερα καὶ ἓναν ἄλλο ρόλο, ὅπως διόλου διαφορετικὸ, στὴν ἱατρικὴ, στὴν πολεμικὴ τέχνη καὶ στὰ ἐπικίνδυνα σπόρτ, καὶ ποὺς ξέρει τί ρόλο θὰ παίξῃ στὸν αὐριανὸ μεγάλο χημικὸ πόλεμον.

Ἄραγε οἱ παραστάσεις ἀρχαίων δραμάτων πὺς γίνονται στοὺς Δελφούς, στὴν Ἰταλία καὶ ἄλλοῦ, θὰ ἐπιτύχουν νὰ ξαναδώσουν στὴν προσωπίδα τὸ προορισμὸ πὺς εἶχε στὸ ἀρχαῖο θέατρο!

ΠΕΡΝΩΝΤΑΣ Ο ΠΟΝΟΣ

Ποτὲ μὴ ζητήσεις νὰ βρεῖς τὴ χαρὰ
σὲ στήθεια πὺς ἡ θλίψη φωλιάζει,
καὶ ἂν ἴσως γελοῦνε γαλάζια νερά
καθὼς μιὰ πνοὴ τὰ ταράζει.

Δὲν εἶναι παιγνίδι χαρᾶς ἡ πνοὴ.
Περνώντας ὁ πόνος ἀγγίζει
νεκρὴ, παγωμένη τὴν ἔρημη ζωὴ
καὶ ἡ θλίψη τὰ στήθεια ξεσκιίζει.

Ὅς εἶναι ἀπλωμένα στὸν ἥλιο γυμνά
τὰ ξάρτια καὶ μάταια προσμένουν
νὰ φύγουν, ποιοὺς ξαίρει, σὲ ποιά μακρυνὰ
ταξίδια, μὰ πάντα ἀπομένουν

δεμένα σφιχτὰ μὲ μισροῦμα σκληρὴ
στὸν ἴδιον χαλκὰ, στὸ μουράγιο,
τὸ ξόδι ἀπομένει βαθεῖά σου πρὶν βρεῖ
τὸ δρόμον νὰ πάρει τὸν ἅγιον.

Περνώντας ὁ πόνος ἀγγίζει παλιές
βαθεῖά σου πὺς ζοῦν ἁρμονίες,
θερμαίνει γιὰ λίγο τῆς ἔρμες φωλιές
καὶ πόσες ξυπνάει νοσταλγίες!

Νεκροὶ πὺς εἶχαν γείρει σὲ τάφον γωνιά,
— Συντρόφοι καὶ ἀδέσφορα καὶ φίλοι,
Προβαίνουν θαρρεῖς στὴν πυκνὴ παγωνιά
μὲ πόνον ἀργογέλιο στὰ χεῖλη.

Καὶ τότε ἀργοικᾶς ἁρμονίες παλιές
καὶ λόγια πὺς τᾶρες ξεχάσει
Καὶ σὰ νὰ σὲ σφίγγουν πλοκάμια, θηλιές,
σὰν ὅπως τ' ἀγρίμι στὰ δάση.

ὦ! ναι, μὴ ζητᾶς τὴ χαμένη Χαρὰ
σὲ στήθεια πὺς ἡ θλίψη φωλιάζει,
Καθὼς οὔτε κρῖνων ἀνθὸς στὰ νερά
πὺς χιόνι πυκνὸ τὰ σκεπάζει...

LUIGI CHIARELLI

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΚΑΛΛΟΝΗΣ

ΕΛΟΪΖΑ — ΡΟΖΙΤΤΑ — ΜΑΡΚΟΣ — ΝΤΟΥΤΣΙΟ

Ἡ σκηνὴ παριστάνει ἕνα σαλόνι στὴ βίλλα τοῦ Μάρκου. Στὸ βάθος φαίνεται ἕνας μεγάλος ἐξώστης, καὶ ἀπ' ἐκεῖ φαίνεται ἡ θάλασσα, πολὺ σιμά.—Μιά νύχτα τοῦ καλοκαιριοῦ.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἡ κυρία, ἐπέστρεψε;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ὅχι ἀκόμη, κύριε.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἐκλείσες τὴν πόρτα τοῦ κήπου;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ὅχι ἐπερίμενα τὴν ἐπιστροφὴ τῆς κυρίας.

ΜΑΡΚΟΣ. Νὰ κλείσης. Ἡ κυρία θὰ χτυπήσῃ τὸ κουδοῦνι.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἡ κυρία ὅμως δὲν θέλει νὰ περιμένῃ ἔξω γιὰ νὰ τῆς ἀνοίγουμε.

Ἄλλως τε, δὲν πιστεύω ν' ἀργήσῃ.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἄς τὸ ἐλπίζουμε!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἐπῆγε νὰ συνοδέψῃ τὴν κυρία Δώρα, στὸ Αὐτοκρατορικὸ Ξενοδοχεῖο, δυὸ βήματα ἀπ' ἐδῶ.

ΜΑΡΚΟΣ (ἐνοχλημένος). Καλά, καλά!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τί ὡμορφὴ πού εἶνε! Τὴν εἶδα, ξέρετε!

ΜΑΡΚΟΣ. Ποιάν;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τὴν κυρία. Εἶχε μιὰ χρυσὴ κορῶνα στὸ κεφάλι.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἄ!... Καὶ πού τὴν εἶδες;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἦρθα στὸ Λίντο. Δὲν μπόρεσα νὰ κρατηθῶ. Ἡ σκέψη ὅτι ἡ κυρία μου εἶχε ἀνακηρυχθῆ Βασιλοπούλα τῆς Τηρουναϊκῆς δὲν μ' ἄφινε νὰ ἡσυχάσω. Θέλησα λοιπὸν νὰ τὴν ἰδῶ κι' ἐγώ. Εἶχαν μαζευτεῖ τόσο γύρω τῆς, τὴν ἐθαύμαζαν, τῆς ἐπρόσφεραν σαμπάνια... Κι' αὐτὴ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένη, μ' αὐτὴ τὴ μεγάλη ἀνθοδέσμη στὰ χέρια κι' ἔχαμογελοῦσε, μιλοῦσε σ' ὅλους, δὲν ἤξερε πῶς νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν περιέργεια τῶν θαυμαστῶν. Εἶχε ἕνα φυσικώτατο ὕψος, σὰν νὰ ἦταν συνειδημένη σ' ὅλες αὐτὲς τὶς τιμές, σὰν νὰ ἦταν πραγματικὴ βασι-

λισσα, τέλος πάντων. Ἐγὼ ὅμως πού τὴν ξέρω καλά, ἐκαταλάβαινα, ἐδιάβαζα στὰ μάτια τῆς, ὅτι ἦταν πολὺ εὐχαριστημένη καὶ περήφανη. Ἄ, θὰ τὴ θυμᾶται σ' ὅλη τὴ ζωὴ τῆς αὐτὴ τὴ βραδυά. Τί ἱκανοποιήσις γιὰ μιὰ γυναῖκα!...

ΜΑΡΚΟΣ (νευρικό). Δῶσε μου τὰ σιγαρέττα.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ὅριστε. Καὶ νομίζω ὅτι λίγη τιμὴ ἀνήκει καὶ σ' ἐμένα, πού εἶμαι καμαριέρα τῆς, πού τὴν ἐβοήθησα νὰ ντυθῆ γιὰ νὰ πάῃ σ' αὐτὴ γιορτῆ.

ΜΑΡΚΟΣ. Καὶ τὰ σπύρτα.

ΡΟΖΙΤΤΑ (τοῦ πλησιάζει ἕνα σπύρτο ἀναμμένο). Πῶς ὀνομάζονται ἡ καμαριέρες πού ἔχουν ἡ βασιλίσσες;

ΜΑΡΚΟΣ. Διάβολο!...

ΡΟΖΙΤΤΑ. Αἱ;

ΜΑΡΚΟΣ. Κόντεψες νὰ μοῦ κάψῃς τὴ μύτη μ' αὐτὸ τὸ σπύρτο. Δῶσε μου ἄδῶ.

ΡΟΖΙΤΤΑ. ὦ, μὲ συγχωρεῖτε!... (τοῦ δίνει τὸ κοντι μὲ νὰ σπύρτα). Ἦθελα νὰ φερθῶ μὲ λεπτότητα.

ΜΑΡΚΟΣ. Μὲ τὸ νὰ μοῦ κάψῃς τὴ μύτη;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τί λέτε!... Μὲ τὸ νὰ σᾶς δώσω τὸ σπύρτο ἀναμμένο.

ΜΑΡΚΟΣ. Εἶσαι ἢ πιὸ ἀδέξια ἀπ' ὅλες τὶς καμαριέρες.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἡ κυρία δὲν ἔχει τὴν ἴδια γνώμη.

ΜΑΡΚΟΣ. Δὲν μ' ἐνδιαφέρει. Καὶ ἀκόμη νὰ φανῆ!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Δὲν πιστεύω ν' ἀργήσῃ... ἡσυχάστε.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἐγὼ δὲν ἔχω καμμίαν ἀνάγκη νὰ ἡσυχάσω, καὶ μάλιστα νὰ μοῦ τὸ λὲς ἐσύ!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἄντι νᾶσαστε χαρούμενος πού ἔκαμαν τὴν κυρία Βασιλοπούλα...

ΜΑΡΚΟΣ. Εἶμαι πολὺ χαρούμενος, ἀλλὰ ἐσύ μ' ἐνοχλεῖς.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἐπροεπε νὰ μοῦ τὸ πῆτε ἀμέσως, κι' ἔτσι δὲν θάκανα τόσον κόπο νὰ σᾶς πῶ τὰς ἐντυπώσεις μου. Μὲ τὸ κέφι πού ἔχετε ἀπόψε, δὲν κάνετε βέβαια γιὰ Βασιληᾶς.

ΜΑΡΚΟΣ. Θὰ μὲ κάνουν Βασιληὰ τῶν ἡλιθίων, ἐμένα.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἄ, λέτε ὑπερβολές!

ΜΑΡΚΟΣ. Δὲν εἶσαι εἰς θέσιν νὰ μὲ κρίνῃς.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τότε πρέπει νὰ μοῦ πῆτε ξερὰ ὅτι δὲν πρέπει νὰ μιλήσω, κι' ἐγὼ θὰ σωπάσω.

Σᾶς βεβαίω

ὅτι δὲν θ' ἀνοίξω τὸ στόμα μου καὶ δὲν θ' ἀκούσετε πειὰ τὴ φωνή μου!... Ἐμένα μοῦ φτάνει νὰ μοῦ τὴν λένε μιὰ φορὰ μιὰ κουβέντα! Εἶμαι πολὺ περήφανη, ξέρετε!... Δὲν πρέπει νὰ μιλάω; Δὲν θέλετε νὰ μιλάω; Σιωπὴ λοιπὸν γιὰ ὅλη τὴ νύχτα, γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ. Καὶ ἐξ ἄλλου, ἂν νομίζετε ὅτι μ' ἀρέσει νὰ μιλάω!... Μιλοῦσα γιὰ νὰ σᾶς διασκεδάσω λιγάκι, ἀφοῦ ἐμάντεψα τὸ κέφι σας, καὶ τώρα μοῦ δίνετε τὴν ἀνταμοιβή. Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ τὸ πῆ κανεὶς...

ΜΑΡΚΟΣ. Πῶς νὰ τὸ πῆ;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Τίποτε!... Θέλετε νὰ σωπάσω; Σωπαῖνω. Ἦθελα νὰ πῶ: Αὐτὸ μπορούσε νὰ τὸ πῆ κανεὶς ἐλεημοσύνη! Ἄλλὰ δὲν μ' ἀφήσατε νὰ τελειώσω τὴ φράση μου, μὲ διακόψατε. Καὶ μιλοῦσα

μὲ τόσην εὐγένεια πού...

ΜΑΡΚΟΣ. Ἀρκεῖ!...

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἀκούστε νὰ σᾶς πῶ: μὲ διατάξατε νὰ σωπάσω, κι' ἐγώ, σὰν ὑπερέτρια, εἶμαι ὑποχρεωμένη νὰ σᾶς ὑπακούσω. Ἀλλὰ νὰ θελήσετε νὰ μοῦ κόψετε τὴ γλώσσα, αὐτὸ εἶναι πάρα πολὺ. Ὁ σεβασμὸς, ἢ ὑπακοή, ἔχουν ὄρια, ἐπὶ τέλους. Δὲν εἶμαι σκλάβο σας! Εἶμαι κα-

μαριέρα, και όταν κάμω τη δουλειά του καλά, δεν θέλω ν' ακούω παρατηρήσεις και παράλογες απαιτήσεις. Είναι σάν να σās έλεγαν...

ΜΑΡΚΟΣ. Ούφ!...

ΡΟΖΙΤΤΑ. Βέβαια: πρέπει να σωπάσω και σωπαίω. Άλλ' αν μπορούσα να σās πω τη σκέψη μου, θα σās έπειθα ότι έχω δίκιο. Αφού όμως δεν θέλετε, μπορείτε να μείνετε με την ιδέα σας...

ΜΑΡΚΟΣ. Ά, επί τέλους!... Πήγαινε ν' ανοίξεις στην κυρία.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Η Βασίλισσά μου!... (βγαίνει τρέχοντας).

ΜΑΡΚΟΣ. Αυτή δεν είνε ύπηρετρια, είναι γραμμόφωνο!... (ανάβει ένα άλλο σιγαρέττο. Ήπειτα παίρνει μιὰ στάση σοβαρού δικαστή, και περιμένει να παρουσιαστή η γυναίκα του).

ΡΟΖΙΤΤΑ. Είναι ο κύριος Ντούτσιο.

ΜΑΡΚΟΣ. Ά!...

ΡΟΖΙΤΤΑ (στον Ντούτσιο που ακόμη δεν φαίνεται). Ορίστε, κύριε, περάστε.

(Οι δυο άντρες μένουν πολλή ώρα σιωπηλοί).

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Έγώ... ήρθα να σε χαιρετήσω.

ΜΑΡΚΟΣ. Θα φύγεις;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ (άνυπόμονα). Ποιός σου είπε ότι θα φύγω; Ήρθα να σε καληνυχτίσω.

ΜΑΡΚΟΣ (ξερά). Και είνε ανάγκη να θυμώνεις γι' αυτό; Δεν θα φύγεις; Καλά όνειρα λοιπόν.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Έγώ δεν θυμώνω. Άλλα έχομαι κανείς να καληνυχτίσει ένα φίλο του και τον ακούει να του λέη: φεύγεις; Σχεδόν με βρίζεις, όπως η γυναίκα σου με είπε πληκτικό.

ΜΑΡΚΟΣ. Και πώς της εδόθηκε η ευκαιρία να σου το πη;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Πρὸ ὀλίγου, στὸ Ἀυτοκρατορικὸ Ξενοδοχεῖο, ἐπειδὴ τῆς ἐπρότεινα νὰ ἐπιστρέψουμε στὸ σπίτι.

ΜΑΡΚΟΣ. Ά!... Καὶ θέλει νὰ μείνη πολὺ ἀκόμη ἐκεῖ;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Δὲν ξέρω. Τὴν ἄφησα ποὺ ἐχόρευε.

ΜΑΡΚΟΣ. Μπράβο!... Σου ἐμπιστεύομαι τὴ γυναίκα μου, σὲ παρακαλῶ νὰ τὴν ὀδηγήσεις, στὸ σπίτι, καὶ σὺ τὴν ἀφίνεις ἐκεῖ κ' ἐπιστρέφεις μόνος σου.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ὡστε ἔπρεπε νὰ μείνω ὅλη τὴ νύχτα σ' αὐτὸν τὸν χορὸ, μ' αὐτὴ τὴ νύστα καὶ τὸν πονοκέφαλο...

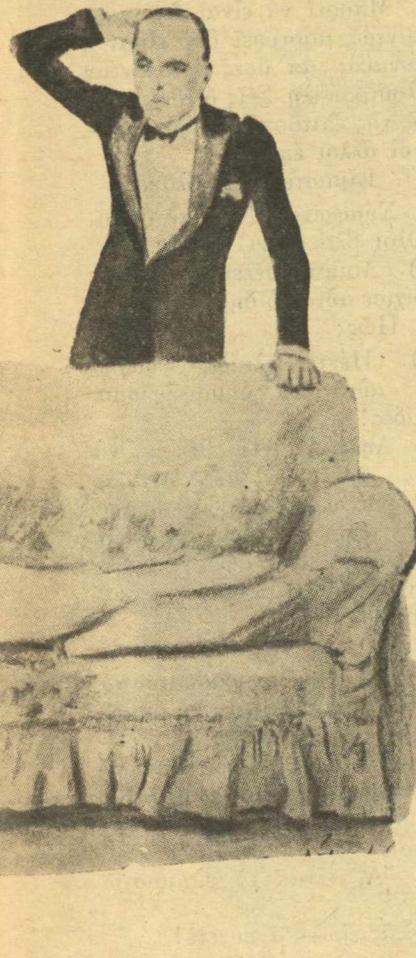
ΜΑΡΚΟΣ. Εἶσαι βέβαιος ὅτι εἶσαι τζέντλεμαν;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό;

ΜΑΡΚΟΣ. Ἐννοῶ, ὅτι ἕνας καθὼς πρέπει κύριος δὲν ἐγκαταλείπει μιὰ κυρία, τὴ νύχτα, σὲ μιὰ γιορτῆ, καὶ φεύγει.

Μάρκος.— Εἶμαι καὶ βλάκας τώρα; Μάρκος.— Νὰ τώρα τὸ ἀποτέλεσμα.

μποροῦσα ν' ἀντισταθῶ. Δὲν εἶμαι τύραννος ἐγώ! ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Τότε γιατί παραπονεῖσαι;

ΜΑΡΚΟΣ. Εἶσαι βλάκας!... Ἐγὼ παραπονοῦμαι; ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ά, ὄχι;

ΜΑΡΚΟΣ. Εἶπα μονάχα ὅτι θὰ ἤθελα νὰ μὴν εἶχαν συμβῆ ὅλ' αὐτά. Καὶ φταῖς ἐσύ.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Πάλι τὰ ἴδια;

ΜΑΡΚΟΣ. Ναι (προσοποιούμενος τὴ φωνὴ τοῦ Ντούτσιο). Ἀσφαλῶς θὰ γίνεται βασίλισσα τῆς καλλονῆς! Ποιὰ εἶναι ὁμορφότερη καὶ πεῖο κομψὴ ἀπὸ σās; Θὰ θριαμβεύσετε!... Καὶ ὅλο τέτοια τῆς ἔλεγε.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Αὐτὸ ἦταν φυσικό. Μήπως ἔπρεπε νὰ τῆς πῶ ὅτι εἶναι ἄσχημη καὶ ἄκομψη; Δὲν θὰ τὸ πίστευε, καὶ θὰ τῆς ἔλεγα ψέμματα.

ΜΑΡΚΟΣ. Νὰ τώρα τὸ ἀποτέλεσμα. Ἐχασε τὸ νοῦ της! Ἄ, ἡ ματαιοδοξία τῶν γυναικῶν! Καὶ τώρα ποιὸς ξέρει τί ὥρα θὰ ἐπιστρέψῃ!

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Τί νὰ σοῦ πῶ!...

ΜΑΡΚΟΣ. Καὶ γιὰ νὰ συμπληρώσης τὸ ἔργο σου, τὴν ἀφίνεις μόνη κ' ἔρχομαι ἐδῶ νὰ κάνης τί;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Γιὰ ν' ἀκούσω τίς ἠλιθιότητές σου!... Δὲν ἤθελες νὰ εἶσαι ὁ ἄντρας τῆς βασίλισσας; Τόσο τὸ χειρότερο γιὰ σένα! Τώρα πρέπει νὰ ὑποστῆς ὅλες τίς ιδιοτροπίες τῆς γυναίκας σου, τῶν θαυμαστῶν της καὶ ὅλων τῶν ἄλλων.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἄ, ἔτσι; Εἶμαι καὶ βλάκας τώρα;... Λοιπόν, γιὰ δές: ἐγὼ θὰ πάω νὰ κοιμηθῶ καὶ ἄς κάμῃ ὅ,τι θέλει ὁποιαδήποτε ὥρα καὶ ἂν ἐπιστρέψῃ, λίγο μὲ ἐνδιαφέρει! Καὶ σὺ νὰ σκάσης με τὴ νύστα σου, με τὸν πονοκέφαλο καὶ τὸ μεθύσι σου (φεύγει).

ΝΤΟΥΤΣΙΟ (καθὼς τὸν βλέπει νὰ φεύγῃ). Τί βλάκας!... (μετὰ σιγῆ) Κι' ἐγὼ, τί νὰ κάνω ἐδῶ πέρα; Ἄχ, τὸ κεφάλι μου! (φωνάζοντας) Ροζίττα!...

ΡΟΖΙΤΤΑ (ποὺ θὰ κρυφάκουε ἀσφαλῶς, πίσω ἀπ' τὴν πόρτα). Ορίστε, τί θέλετε;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Δὲν ξέρω.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Καλὸ αὐτό!... Καὶ ὁ κύριος Μάρκος; ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Νομίζω πῶς πῆγε νὰ κοιμηθῇ. Εἶχε πῆ πολὺ, ἦταν μεθυσμένος, κ' ἐπῆγε νὰ κοιμηθῇ.

ΡΟΖΙΤΤΑ. Θὰ εἶσατε πολὺ τυχερός, φαίνεται!

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Γιατί;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Γιατί ἔτσι θὰ μπορέσετε νὰ μείνετε λιγάκι με τὸν κυρία. Μὲ μιὰ βασίλισσα, γιὰ σκεφθῆτε!...

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ὁραία ἱκανοποίησις!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Δηλαδή; δὲν εἶσατε εὐχαριστημένος;... (τείνει τ' αὐτὴ) Νὰ ἡ κυρία! (φεύγει).

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἐπί τέλους!

ΕΛΟΪΖΑ (στον Ντούτσιο, πλαιίνοντας).

Ἄ, ἐδῶ εἶσατε σεῖς;

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἐγώ; Σὺ τῆς τὸ εἶπες.

ΜΑΡΚΟΣ. Εἶσαι κακόπιστος. Ὅταν μοῦκανε λόγο, ὠρκίσθηκα μονάχα νὰ μὴ τῆς φέρω ἀντίρρηση.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Δὲν εἶναι ἀλήθεια. Τὴν ἐνεθάρρυνες κ' ὅλα.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἐσὺ ὅμως τῆς ἔβαλες τὴν ιδέα στὸ νοῦ.

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἡ γυναῖκες ἔχουν πάντα ἀνάγκη νὰ τοὺς βάζῃ κανεὶς κἀτι στὸ νοῦ. Ἐσὺ ποὺ εἶσαι ἄντρας της, ἔπρεπε ν' ἀντισταθῆς.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἀφοῦ τὴν εὐχαριστοῦσε δὲν

ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἄν δὲν ἀπατώμαι.
 ΕΛΟΪΖΑ. Καὶ ὁ Μάρκος;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ (ψυχρά). Δὲν ξέρω, πῆγε νὰ κοιμηθῆ.
 ΕΛΟΪΖΑ. Νὰ κοιμηθῆ;... Καὶ σᾶς ἄφησε σᾶς ἐδῶ, νὰ μὲ περιμένετε;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Δὲν μ' ἄφησε, ἐγὼ ἔμεινα.
 ΕΛΟΪΖΑ (εἰρωνικῆ). Ἀπόψε καλαμπουρίζετε, βλέπω.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Μήπως σᾶς δυσαραστεῖ αὐτό;
 ΕΛΟΪΖΑ. Καθόλου. Μοῦ εἶναι ἀδιάφορον.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἔχετε μιὰ τρομακτικὴ εὐγένεια, ἀπόψε.
 ΕΛΟΪΖΑ. Πρέπει νὰ μ' εὐγνωμονεῖτε, λοιπόν.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Σᾶς εἰδοποιῶ ὅτι ὁ Μάρκος εἶναι ἔξω φρενῶν.
 ΕΛΟΪΖΑ. Γιατί;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Μὲ ρωτᾶτε γιατί; Νομίζετε πῶς εἶναι κατάλληλη ὥρα αὐτὴ πού ἐπιστρέφετε στὸ σπίτι, καὶ μάλιστα μόνη;
 ΕΛΟΪΖΑ. Ὁ ἄντρας μου ἔχει δίκιο. Ἔπρεπε νὰ μὲ περιμένετε.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Καὶ σεῖς λοιπὸν μαζί μου τὰ βάλατε;
 ΕΛΟΪΖΑ. Κι' ἐγὼ φυσικά. Γιατί ἐφύγατε;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἐπειδὴ κατάλαβα ὅτι σᾶς ἐνοχλοῦσα.
 ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν εἶναι νέο αὐτό.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Καὶ ὅταν σᾶς εἶπα νὰ ἐπιστρέψουμε στὸ σπίτι, μοῦ ἀπαντήσατε ὅτι σᾶς ἤμουν πολὺ ἐνοχλητικός.
 ΕΛΟΪΖΑ. Οὔτε αὐτὸ εἶναι νέο.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Τὸ νέο ὅμως εἶναι αὐτό· ὅτι εἶμαι ἐρωτευμένος μαζί σας καὶ ὅτι δὲν μπορῶ νά...
 ΕΛΟΪΖΑ. Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι νέο. Καὶ ἂν σᾶς εἶπα ὅτι μοῦ εἴσατε ἐνοχλητικός, τὸ εἶπα ἀκριβῶς γι' αὐτό.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἄ!...
 ΕΛΟΪΖΑ. Βέβαια!
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Κι' ἐγὼ πού ἐνόμιζα...
 ΕΛΟΪΖΑ. Εἴχατε ἀπατηθῆ.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἀκόμη καὶ ὅταν μὲ τρυφερὰ χαμόγελα καὶ πονηρὲς ματιές μ' ἐκάνετε νὰ ἐλπίζω ὅτι κάποτε θὰ μπορούσατε ν' ἀνταποκριθῆτε...
 ΕΛΟΪΖΑ. Καὶ τότε.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἡ μήπως αὐτὸ τὸ στέμμα

ἀπὸ χαρτόνι πού φορεῖται στὸ κεφάλι, σᾶς ἄλλαξε ὅλες τις ἰδέες;
 ΕΛΟΪΖΑ. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ χαρτόνι, ἀλλὰ πάντως μαρτυρεῖ ὅτι εἶμαι ἡ ὠραιότερη γυναῖκα ἀπ' ὅσες βρίσκονταν σήμερα στὴ λουτρόπολη. Σεῖς ὁ ἴδιος, πού εἴσατε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, τὸ ἀναγνωρίσατε. Καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσης.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Εἴμαστε πέντε βλάκες.
 ΕΛΟΪΖΑ. Σύμφωναι. Ἄλλὰ τὸ δημοψήφισμα; Ὅλοι βλάκες, κι' αὐτοί;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Λοιπόν, θέλετε νὰ μάθετε πόσο μοῦ στοίχισε αὐτὸ τὸ δημοψήφισμα;
 ΕΛΟΪΖΑ. Πῶς;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Πέντε χιλιάδες φράγκα μοῦ στοίχισε αὐτὸ τὸ δημοψήφισμα. Πέντε χιλιάδες!
 ΕΛΟΪΖΑ. Δηλαδή; Τί θέλετε νὰ πῆτε;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Θέλω νὰ πῶ ὅτι ἀγόρασα εἰσιτήρια ἀξίας πέντε χιλιάδων φράγκων γιὰ νὰ σᾶς ἐκλέξουν. Καὶ ἀφοῦ ἔγραψα ἀπάνου τ' ὄνομά σας, τὰ μοίρασα καὶ βρέθηκαν στὴν κάλη.
 ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν εἶναι ἀλήθεια.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Σεῖς μ' ἀναγκάσατε νὰ σᾶς τὸ πῶ. Αὐτὸ λοιπὸν εἴτανε τὸ δημοψήφισμα!... (τρικνυμισμένη σιγή).
 ΕΛΟΪΖΑ (μὲ ὀρμή). Νὰ φύγετε ἀπ' ἐδῶ! Εἴσατε ἓνας παληάνθρωπος! Νὰ φύγετε καὶ νὰ μὴ ξαναπατήσετε ἐδῶ μέσα! Ἐμπρός!
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ἄ, εἶναι τὸ εὐχαριστῶ αὐτό;
 ΕΛΟΪΖΑ. Σᾶς εἶπα νὰ φύγετε!...
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Καλά. Ἄλλὰ προτοῦ νὰ φύγω θὰ ἤθελα νὰ μάθω γιὰ ποιὸν χτυπάει ἡ καρδιά σας τώρα.
 ΕΛΟΪΖΑ. Πῶς;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Βέβαια: κάποιος ἄλλος ἀγόρασε ἐπίσης εἰσιτήρια πέντε χιλιάδων φράγκων γιὰ νὰ σᾶς ψηφίσουν. Δὲν ξέρω ποιὸς εἶναι. Ἐλογάριασα ὅμως ὅσους ἦταν στὴ γιορτῆ, ἐπρόσθεσα τὰ εἰσιτήριά μου καὶ εἶδα ὅτι δὲν ἔβγαине ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσιτηρίων πού βρέθηκαν στὴν κάλη. Ὑπελόγισα ὅτι ἡ διαφορὰ ἦταν σὲ εἰσιτήρια ἀξίας πέντε χιλιάδων φράγκων. Ποιὸς τ' ἀγόρασε; Ποιὸς εἶχε συμφέρον νὰ σᾶς ἐκλέξουν βασιλίσσα; Θὰ ἤμουν πολὺ περίεργος νὰ τὸν μάθω, αὐτὸν τὸν Δὸν Ζουάν.

Ντούτσιο.— Πέντε χιλιάδες φράγκα μοῦ στοίχισε...

ΕΛΟΪΖΑ (τοῦ δίνει ἓνα μπάσο). Αὐτὸς εἶναι!...
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ (φέρνοντας ἓνα χέρι στὸ μάγουλο). Ἄ, εἶναι πυγμάχος;
 ΕΛΟΪΖΑ. Θέλετε τίποτε ἄλλο;
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ὁχι, εὐχαριστῶ Ἐκατάλαβα.
 ΕΛΟΪΖΑ. Τώρα, ὀρίστε ἡ πόρτα.
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ (κνιτῶντας τὴν πόρτα). Τὴν βλέπω!
 ΕΛΟΪΖΑ. Ἐμπρός, λοιπόν!
 ΝΤΟΥΤΣΙΟ. Ὑπομονή!... Καλὰ πῆγαν ἡ πέντε χιλιάδες μου. Καλὴ τύχη, μεγαλειοτάτη!... (φεύγει).

ΕΛΟΪΖΑ (δίνοντας διέξοδο στὸ θυμὸ της). Τί παληάνθρωπος!... Τί παληάνθρωπος!... (σιγή). Τότε λοιπόν... ἡ ἐκλογή μου... μιὰ φάρσα πού ἐτοίχισε δέκα χιλιάδες φράγκα;! (παίρνει ἓναν καθρέπτη καὶ καθρεφτίζεται γιὰ πολλὴν ὥρα. Ἐπειτα φωνάζει): Ροζίττα!
 ΡΟΖΙΤΤΑ (μπαίνοντας). Μ' ἐφώνάζετε;
 ΕΛΟΪΖΑ. Ροζίττα... ἐσὺ μ' ἀγαπᾶς, δὲν εἶν' ἔτσι;
 ΡΟΖΙΤΤΑ. Εἶναι νὰ ρωτᾶτε, κυρία;
 ΕΛΟΪΖΑ. Λοιπόν, γιὰ κῦτταξέ με καὶ πές μου τὴν ἀλήθεια: νομίζεις πῶς εἶμαι πραγματικά ὠμορφη;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ὦ, κυρία!

ΕΛΟΪΖΑ. Ἡ ὠραιότερη ἀπ' ὅσες εἶναι στὴ λουτρόπολη;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Ἡ ὠραιότερη.

ΕΛΟΪΖΑ. Τόσο ὥστε νὰ μὲ κάμουν βασιλίσα τῆς καλλονῆς;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Καὶ αὐτοκράτειρα, κυρία μου, αὐτοκράτειρα!... Μήπως ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία;

ΕΛΟΪΖΑ (μὲ μιὰν ἀπότομη μεταβολή). Πήγαινε, πήγαινε! Εἶμαι κουτὴ νὰ σὲ ρωτᾶω τέτοια πράγματα!... Πήγαινε, σοῦ εἶπα!

ΡΟΖΙΤΤΑ. Πηγαίνω!... (φεύγει).

ΕΛΟΪΖΑ. Τὴν ἀλήθεια! Ποιὸς θὰ μοῦ πῆ τὴν ἀλήθεια; (κυττάζεται πάλι στὸν καθρέφτη). Τὴν ἀλήθεια!... (μετὰ μικρὴ σκέψη). Ποιὸς νάναί ὁ ἄλλος ποὺ ἀγόρασε γιὰ μένα εἰσιτήρια γιὰ πέντε χιλιάδες φράγκα; Ἄ, θὰ εἶναι ἀσφαλῶς ὁ κόμης Μπελοῦτσι!... Τί ἰδέα! (πάλι καθρεφτίζεται. Ἀφίνει ἔπειτα μὲ ἀποφασιστικὸ κίνημα τὸν καθρέφτη καὶ φωνάζει). Ροζίττα!

ΡΟΖΙΤΤΑ (μπαίνοντας). Κυρία...

ΕΛΟΪΖΑ. Ποῦ εἶναι ὁ κύριος;

ΡΟΖΙΤΤΑ. Εἶπε πῶς ἐπήγαινε νὰ κοιμηθῆ.

ΕΛΟΪΖΑ. Πήγαινε νὰ ἰδῆς, καὶ ἂν δὲν ἔπεσε ἀκόμη, πές του ὅτι τὸν θέλω. (Ἡ Ροζίττα βγαίνει. Ἡ Ἐλοῖζα παίρνει πάλι τὸν καθρέφτη, καθρεφτίζεται γιὰ μιὰ στιγμή καὶ μετὰ βυθίζεται στὶς σκέψεις της).

ΜΑΡΚΟΣ (μπαίνοντας). Ἄ, ἐδῶ εἶσαι; Ἐνόμισα πῶς δὲν θὰ ξαναγύριζες πειά, πῶς θ'ἀμενες ἔξω ὅλη τὴ νύχτα!... Καὶ ὁ Ντούτσιο;

ΕΛΟΪΖΑ. Ἐφυγε. Θὰ μοῦ κάμης μάλιστα τὴ χάρη νὰ τὸν ἀπομακρύνης λιγάκι ἀπὸ μᾶς, γιατί φίλοι ποὺ μοῦ δίνουν συμβουλὲς καὶ μοῦ κάνουν παρατηρήσεις, δὲν μοῦ χρειάζονται.

ΜΑΡΚΟΣ. Καὶ ὅμως, ὄλ' αὐτὰ σοῦ χρειάζονται!

ΕΛΟΪΖΑ. Καὶ σύ, λοιπόν;

ΜΑΡΚΟΣ. Μπᾶ! σοῦ φαίνεται παράξενο; Νομίζω πῶς ἔχασες τὸ κεφάλι σου μ' αὐτὴ τὴ γιορτῆ!

ΕΛΟΪΖΑ. Μήπως δὲν σοῦ ζήτησα τὴν ἄδεια;

ΜΑΡΚΟΣ. Τὴν ἄδεια ὅμως νὰ κάνης τόσες βλακεῖες μὲ τοὺς κομψευόμενους ποὺ σὲ περιουρυρίζουν, νὰ μένης ἔξω τὴ νύχτα μόνη, δὲν σοῦ τὴν ἔδωσα ποτέ, ἂν θυμᾶμαι καλά.

ΕΛΟΪΖΑ. Τώρα εἶσαι ἄδικος.

ΜΑΡΚΟΣ. Νομίζεις;... Βγάλε σὲ παρακαλῶ αὐτὸ τὸ διάδημα!

ΕΛΟΪΖΑ (μὲ γλυκεῖα φωνή). Τί λές... νομίζεις πῶς δὲν μοῦ ἀξίζει;

ΜΑΡΚΟΣ (σηκώνοντας τοὺς ὤμους). Δὲν ξέρω...

ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν εἶμαι ἢ πειὸ ὠμορφη ἐδῶ;

ΜΑΡΚΟΣ. Δὲν ξέρω! (κάθεται καὶ ἀνάβει ἓνα σιγαρέττο, νευρικό).

ΕΛΟΪΖΑ. Μὲ τί τρόπο μοῦ μιλάς!

ΜΑΡΚΟΣ. Γιὰ νὰ μοῦ πῆς αὐτὲς τίς βλακεῖες μ' ἐφώναξες;

ΕΛΟΪΖΑ. Βλακεῖες! Γιὰ μιὰ γυναῖκα δὲν εἶναι βλακεῖες αὐτὲς!

ΜΑΡΚΟΣ. Γιὰ μένα ὅμως εἶναι.

ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν εἶσαι εὐγενής, ἀπόψε.

ΜΑΡΚΟΣ. Ἦμουν, καὶ πολὺ μάλιστα.

ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν θέλεις λοιπὸν νὰ μοῦ πῆς, ἂν κατὰ τὴ γνώμη σου, εἶμαι ἢ ὠμορφότερη ἀπ' ὅλες;

ΜΑΡΚΟΣ. Οὐφ!

ΕΛΟΪΖΑ. Ἀπάντησε λοιπόν!

ΜΑΡΚΟΣ. Δὲν σ' ἔκαμαν βασιλίσα τῆς καλλονῆς; Τί ἄλλην ἀπάντηση θέλεις;

ΕΛΟΪΖΑ. Δὲν ἀρκεῖ. Ἐέρεις καλά, ὅτι δὲν κρίνουν πάντα μὲ δικαιοσύνη, ἀλλὰ κάποτε ἔρχεται ὁ θρίαμβος κατ' ἄλλον τρόπο. Ἀγοράζει λόγου χάριν κανεῖς εἰσιτήρια πέντε χιλιάδων φράγκων, κι' ἔτσι βγαίνει ἐκείνη ποὺ θέλει αὐτὸς ποὺ ἔδωσε τὰ χρήματα.

ΜΑΡΚΟΣ (προδίνεται). Ποιὸς σοῦ τὸ εἶπε;

ΕΛΟΪΖΑ (μὲ ἐκπληξη). Πῶς;

ΜΑΡΚΟΣ. Λοιπόν, ἦμουν βλάκας ποὺ τόκαμα αὐτό!...

ΕΛΟΪΖΑ (μὲ φωνὴ σβυσμένη ἀπὸ τὴν ἐκπληξη). Αἴ!...

(Ἀκολουθεῖ μακρὰ σιωπή. Ἡ Ἐλοῖζα πέφτει ἀπάνω σὲ μιὰ καρέκλα).

ΜΑΡΚΟΣ. Ἦμουν βλάκας!... βγαίνει στὸν ἐξώστη).

ΕΛΟΪΖΑ. Ἐσύ!... (μένει πολλὴν ὥρα σκεφτική. Μετὰ βγάζει τὸ διάδημα

καὶ τ' ἀφίνει στὸ τραπέζι. Σηκώνεται καὶ φωνάζει). Μάρκο!

ΜΑΡΚΟΣ (στρέφεται). Τί συμβαίνει πάλι;

ΕΛΟΪΖΑ. Ἐλα ἐδῶ, σὲ παρακαλῶ. (τοῦ παίρνει τὰ χέρια γλυκά, καὶ ἀφοῦ τὸν κυττάξῃ στὰ μάτια τοῦ λέει μὲ φωνὴ γεμάτη τρυφερότητα). Μάρκο... θέλεις νὰ φύγουμε αὔριο... ν' ἀφήσουμε αὐτὸ

τὸ μέρος, αὐτὸν τὸν κόσμο... καὶ νὰ πάμε οἱ δύο μας, μόνοι, σ' ἓνα μέρος ποὺ νὰ μὴ μᾶς ξέρεη κανεῖς... οἱ δύο μας, μόνοι;...

ΜΑΡΚΟΣ. Λές ἀλήθεια;

ΕΛΟΪΖΑ. Ἀλήθεια! οἱ δύο μας, μόνοι!... (πέφτει στὴν ἀγκαλιά του).

ΑΥΛΑΙΑ

Μετάφρ. Μ. ΚΟΚΚΛΗΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ

Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ τοῦ κ. Χ. Σακελλαριάδη

Ἔνας πασιᾶς ροβόλαγε μέσα νὰπὸ τὴν Πόλη.

Στὸ δρόμον ὅπου πήγαινε, στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει βαρὺν χρέος τοῦ ρίξανε, χαράτσι νὰ πληρώσει.

Πολλὰ νὰμπέλια ἀτρούγητα μ' ὄλους τοὺς τρυγητάδες, πολλὰ χωράφια ἀθέριστα, μ' ὄλους τοὺς θεριστάδες, πουλάει καὶ τὴν κόρη του τὸ χρέος νὰ πληρώσει.

Παρασκευὴ τὴν ἔλουζε, Σαββάτο τὴ χτενίζει, τὴν Κυριακὴ τ' ἀπόγευμα τὴ βγάνει στὸ παζάρι. Κανεῖς δὲν ἀποκρίθηκε π' ὄλους τοὺς πατριώτες.

Καραβοκύρης τᾶκουσε, τρέχει καὶ τὸν ρωτάει.

— Πόσο, πασιᾶ, τὴν κόρη σου, πόσο τὴν παζαρίζεις;

— Χίλια φλουριά ἢ γούνα της καὶ μύρια ἢ φορεσιά της.

Ἄπ' τὸ χέρι τὴν ἄρπαξε καὶ στὸ μπαξὲ τὴν πάει:

Πουλᾶκι πῆγε κι' ἔκατσε πικρὰ καὶ κεληδοῦσε, δὲν ἐκελάηδει σὰν πουλί, μήτε σὰ χελιδόνι, μὲν ἐκελάδει κι' ἔλεγε μ' ἀνθρωπινὴ κουβέντα.

— Δὲν εἶναι κοῖμα κι' ἄδικο, μεγάλη ἀδικία, γάχει ἀδερφὸς τὴν ἀδερφή, νὰ παίξῃ νὰ γελᾷ;

Καραβοκύρης τᾶκουσε τρέχει καὶ τὴ ρωτάει

ποῦθε, κόρη, τὸ σὸί σου, ποῦθε καὶ ἡ σειριά σου;

— Πατέρας μου ἀπ' τὴν Τρίπολη κι' ἡ μάνα μου ἀπ' τὴν Πόλη.

Κι' ἀπ' τὸ χερὶ τὴν ἄρπαξε καὶ στὸν πασιᾶ τὴν πάει.

— Πάρε, πασιᾶ, τὴν κόρη σου κι' ἐγὼ τὴν ἀδερφή μου.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ποὺ ἐξεδώθησαν ἐφάνερωσαν κατὰ τρόπο σαφῆ ὅτι τὸ θρησκευτικὸ πρόβλημα εὐρίσκεται μέσα στὸν κύκλο τῶν μεγάλων ζητημάτων ποὺ ἐνδιαφέρουν τὸ περιοδικό. Νομίζομε ὅτι θὰ ἦταν περιττὸ νὰ ἐξηγήσωμε γιατί ὁ προοδευτικὸς δῆθεν ἀέρας ἐκείνων ποὺ δὲν ἔχουν καμία σχέση μετὰ τὴν πραγματικὴ καὶ σοβαρὴ σκέψη, δὲν μᾶς ἐπηρέασε καὶ τὸ στρατόπεδο τὸ δικό μας πιστεύει πὼς ἡ φιλοσοφία ποὺ ὑπάρχει μέσα στὰ διάφορα κοινωνιολογικὰ συστήματα δὲν ἔμπορεῖ νὰ μετρηθῆ μετὰ τὴν σοφία ποὺ κλίνει ἡ θρησκευτικὴ ἀλήθεια.

«Ὅσοι νομίζουν ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ὑπόθεση ἐτελείωσε καὶ τὸ συμπέρασμα αὐτὸ τὸ βγάζουν ἀπὸ τὶς προσούρες τῆς Μόσχας ἢ τὰ φυλλάδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος, γνωστοῦ διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνεπάρκειαν, ἃς διαβάσουν τί λέγει ὁ χαρακτηριστικώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπαναστατικοῦ συνδικαλισμοῦ, ὁ Γεώργιος Σορέλ ὁ θεωρητικὸς αὐτὸς ἀπολογητὴς τῆς βίας, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ περίφημο βιβλίον του «Σκέψη ἐπὶ τῆς βίας» λέγει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ:

«Οἱ θρησκευτικὲς δὲν καταρροὲν διόλου. Ὁ φιλελεύθερος προτεσταντισμὸς πεθαίνει γιατί ἠθέλησε μὲ κάθε τρόπο νὰ ὑποβιάσῃ τὴν Χριστιανικὴν θεολογίαν στὸ ἐπίπεδο τοῦ ρασιοναλισμοῦ. Ὁ Α. Comte κατεσκεύασε μίαν καλικοτοῦρα τοῦ Καθολικισμοῦ εἰς τὴν ὁποία δὲν διεφύλαξε παρὰ τὰ διοικητικὰ καὶ ἱεραρχικὰ ῥάκη αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας. Ἡ προσπάθειά του αὐτὴ δὲν ἐσημείωσε ἐπιτυχία παρὰ στοὺς ἀνθρώπους ποὺ γελοῦν πάντα μετὰ τὴν ἀπλοϊκότητα τῶν θυμάτων τους. Ὁ καθολικισμὸς ἀντιθέτως ἐσημείωσε κατὰ τὸ διάστημα τοῦ 19ου αἰῶνος μίαν παράδοξον ἀκμὴν γιατί δὲν ἠθέλησε τίποτε νὰ ἐγκαταλείψῃ. Ἐτόνωσε μάλιστα τὰ μυστήρια του καὶ, πράγμα περίεργον, κερδίζει καθημερινῶς ἔδαφος στὸν μορφωμένον κόσμον καὶ στοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι γελοῦν μετὰ τὸν ρασιοναλισμὸν ποὺ ἦταν σὲ παλαιότερα χρόνια πολὺ τῆς μόδας στὰ Παριζιῶτα».

«Ὅταν μὲ παρόμοιες ἐκφράσεις χαρακτηρίζουν τὸ κίνημα τοῦ καθολικισμοῦ οἱ πρὸ φανατικοὶ τοῦ ἀντίπαλου, μπορεῖ ὁ

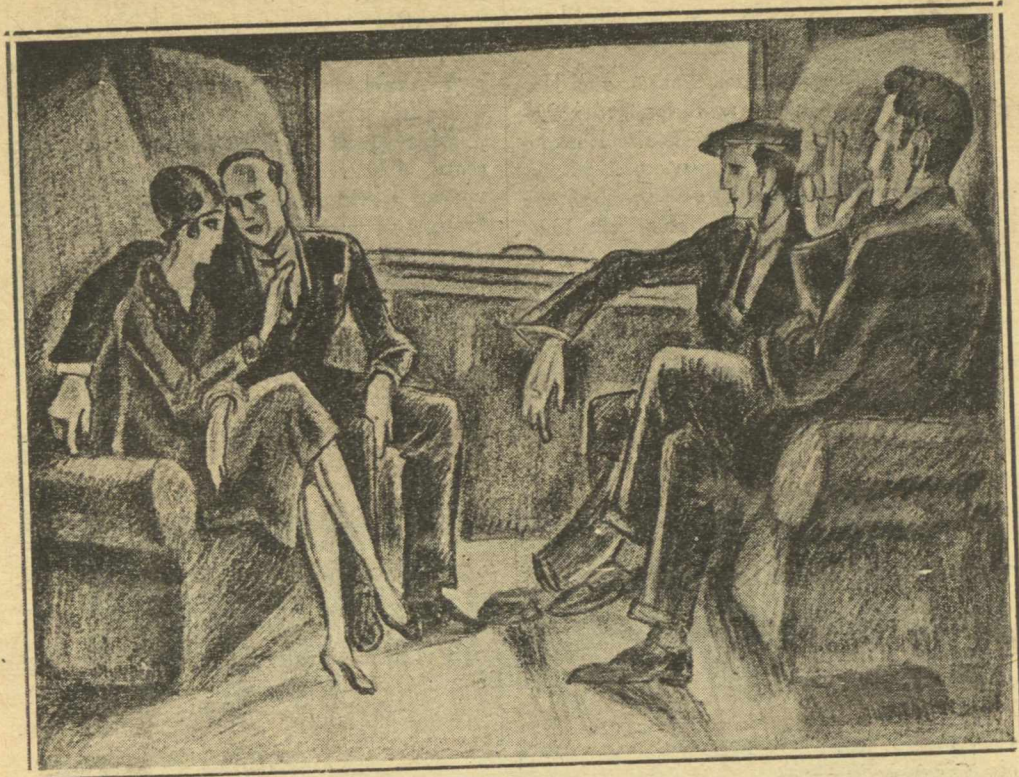
καθεὶς νὰ ἀντιληφθῆ τί προσφέρουν οἱ πνευματικοὶ τοῦ ἐκπρόσωποι στὸν ἄνθρωπον ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει ἡ θρησκεία.

Αὐτὰ τὰ λίγα εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἐξηγήσουν στὸν πρὸ ἀμύητον ἀναγνώστη τὴν ἀφορμὴν τοῦ ταγκοσμίου θορύβου ὁ ὁποῖος ἠγέρθη ἐξ ἀφορμῆς τῆς λύσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ ζητήματος, θορύβον ἀνεξήγητον γιὰ τοὺς προοδευτικὸς ποὺ θεωροῦν πὼς τὸ θρησκευτικὸ ζήτημα εἶναι ὑπόθεση τοῦ ἀμόρφωτου ὄχλου ἢ θορύβον ποὺ ὀφείλεται, σύμφωνα μετὰ κάποιον ἀρθροῖδιο ἐσπερινῆς ἐφημερίδος, στὴ βαθεῖα διπλωματικὴ ἐμπειρία τῶν κύκλων τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ ἴδια ἄγνοια τοῦ ζητήματος ἔκαμε πολλοὺς δημοσιογράφους νὰ γράψουν σοβαρὰ ἄρθρα ἐναντίον τῆς εἰσόδου τῆς Ἁγίας Ἐδρας στὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, δίχως κἂν νὰ ὑπάρχῃ προηγουμένον ποὺ νὰ πείθῃ πὼς ἡ Ἁγία Ἐδρα εἶχε τὴν διάθεση νὰ μῆνῃ στὴ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν.

«Ὅσοι εἶναι σὲ θέσιν νὰ γνωρίζουν καλὰ τὰ πράγματα, ἀντιλαμβάνονται πόσο ἀσύμφορον θὰ ἦταν γιὰ μίαν πνευματικὴν ἐξουσία, ὅπως ὁ καθολικισμὸς, νὰ παρακαθήσῃ ὡς μίαν ἀπλὴν μονάδα εἰς ἓνα Συνέδριον ποὺ ἐκπροσωπεῖ μᾶλλον συμφέροντα κοσμικῶν δυνάμεων καὶ τὸ ζήτημα τῆς εἰρηνεύσεως τῶν λαῶν, ἔρχεται κάπως δεύτερον.

Ἡ Ἁγία Ἐδρα, μέσα εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν εἰσερχομένη ὡς μίαν μονάδα, καὶ τὸ γενικώτερον γόητρον τῆς ἴσως θὰ ἔχανε καὶ θὰ συνεταῦτιζε τὴν τύχη τῆς μετὰ τὴν τύχη ἐνὸς κοσμικοῦ συνεδρίου. Μένοντας ἔξω τῆς Κοινωνίας θὰ ἔμπορεῖ νὰ ἀσκήσῃ τὴν πνευματικὴν τῆς ἐπιρροὴν γιὰ τὴν εἰρήνευση τοῦ Κόσμου, κάθε στιγμήν ποὺ ἡ Κοινωνία θὰ δείχνῃ ὅτι δὲν εἶναι σὲ θέσιν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν λαῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, τὰ ἄρθρα μερικῶν ἐφημερίδων ἔδειξαν ὀχρὴ μᾶλλον ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος καὶ ἄγνοια τῶν πραγματικῶν ἀπόψεων καὶ διεκδικήσεων τοῦ Βατικανοῦ.

Ταξιδεύουμε γιὰ τὸ Βουκουρέστι.

ΚΩΣΤΗ ΜΠΑΣΤΙΑ

Η ΜΑΡΙΟΡΑ

Ταξιδεύουμε γιὰ τὸ Βουκουρέστι. Μέσα στὸ βαγόνι εἴμαστε τέσσερις. Ἐνα ζευγάρι ἀρραβωνιασμένοι, ποὺ ταξίδευαν ἀπὸ τὸ Γιούργεβο, ἓνας Ρουμάνος φοιτητὴς καὶ ἐγώ. Ἡ ἀνοιχτὴ στὸν κάμπο τῆς Βλαχίας εἶναι χαρούμενη. Οἱ πασχάλιες ἔχουν ἀνθίσει καὶ τὰ γεννήματα φουντώνουν. Κάμπος χρυσός, πλούσιος γὰρ, ποὺ θρέφει πολίτευες καὶ χωριά! Τὸ τραῖνον τρέχει μέσα στὸν κάμπο σφυρίζοντας. Εἶναι ἡ ταχεία. Δὲ σταματᾷ στοὺς μικροὺς σταθμούς, στὰ μικροχώρια ποῦναι στὴ γραμμὴ. Μὰ εἶναι ἀπόβραδο καὶ οἱ χωριάτες μετὰ τὶς ἄσπρες πουκαμισὲς ἔχουν κατέβει στοὺς μικροὺς σταθμούς.

Τρεῖς ὥρες ταξίδι ἀπὸ τὸ Γιούργεβο ὡς τὸ Βουκουρέστι. Μὰ δὲν φτάνουν τάχατες τρεῖς ὥρες γιὰ νὰ γνωρίσῃς ἓναν ἄνθρωπον ποὺ κάθεται ἀντικρὺ σου; Ὁ

νὸς εἶτανε ξανθός, ψηλὸς καὶ καταδεχτικός. Κοίταζε πότε τὸ ζευγάρι πότε μένα. Οἱ δύο ἀρραβωνιασμένοι ποὺ ταξίδευαν ἀστράφτανε ἀπὸ χαρὰ. Ὁ ἓνας ἔβλεπε στοῦ ἄλλου τὰ μάτια, παλάτια τοῦ παραμυθιοῦ, θησαυροὺς Ἀνατολίτικους. Ποῦ νὰ σκεφτοῦν τὸν ἄλλο κόσμον... Τὸ μικρὸ διαμέρισμα ἦταν χαρούμενον γιατί παίρναμε καὶ μεῖς κάτι ἀπὸ τὴν χαρὰ τους. Ὁ φοιτητὴς μου ζήτησε τὰ σπέρτα μου. Ἦταν ἡ πρώτη ἐπαφή. Ἐτσι βρέθηκε ἓνας τρόπος νὰ γνωριστοῦμε μὴ καὶ οἱ δύο μπορέσαμε νὰ συνεννοηθοῦμε Φραντσέζικα.

— Εἰστε ξένος;

— Ναί Ἑλληνας.

— Ἐγὼ εἶμαι φοιτητὴς. Ἀπὸ τὴν Ὁράντια Μάρε. Πῆγα νὰ δῶ κάτι συγγενεῖς μου στὸ Γιούργεβο καὶ τώρα θὰ μείνω ἓνα μῆνα στὸ Βουκουρέστι.

— Θα δώσετε εξετάσεις;

— Όχι, θά γλεντήσω. Φοιτώ στο Πανεπιστήμιο τῆς Ὁράντια Μάρε, τὸ καλοκαίρι πάντα περνῶ ἕνα μῆνα στὸ Βουκουρέστι. Ὁ πατέρας τὸ βρίσκει πολὺ σωστό. Ἐνας νέος πρέπει πλῆι στὴ σπουδὴ νὰ γνωρίσῃ καὶ τὴ ζωὴ. Δὲν εἶστε τῆς ἴδιας γνώμης;

— Καὶ πρέπει νὰ πάτε στὸ Βουκουρέστι γιὰ νὰ γνωρίσετε τὴ ζωὴ;

— Ἀσφαλῶς. Εἶστε νέος καὶ θὰ μὲ καταλάβετε. Τὸ ἐπάγγελμά σας ἂν ἐπιτρέπετε;

— Ἀντιπροσωπεύω μιὰ ἑλληνικὴ ἔφημερίδα.

— Θαυμάσια. Εἶμαι φίλος μὲ πολλοὺς δημοσιογράφους καὶ τοὺς ἐκτιμῶ πολὺ, κάποτε σκέφτηκα ν' ἀφήσω τὶς σπουδές μου καὶ νὰ γίνω δημοσιογράφος. Ὁ πατέρας ὅμως ἀντιστάθηκε.

Ὁ φοιτητὴς μιλοῦσε ζωηρὰ. Ὁλη ἡ φυσιογνωμία του ἀντιπέγγιζε μιὰ διάθεση νὰ ζήσῃ, νὰ γλεντήσῃ, νὰ ἰκανοποιήσῃ ἐπιθυμίες.

Τοῦ ζήτησα μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὴ Ρουμανία. Σ' ἄλλα μὲ πληροφοροῦσε, σ' ἄλλα δὲν ἤξερε καὶ στὸ τέλος μοῦ εἶπε.

— Εἶστε εὐτυχὴς ποὺ μὲ γνωρίσατε. Στὸ ὑπουργεῖο τῶν ἐξωτερικῶν ὑπάρχει ἕνα γραφεῖο τύπου. Ἐκεῖ μέσα δουλεύουν καμιά δεκαριά καλοπληρωμένοι ἄνθρωποι ποὺ μόλις πάτε θὰ σᾶς μιλήσουν γιὰ τὰ μουσεῖα, τὶς βιβλιοθήκες, τὰ πανεπιστήμια, τὴν τέχνη, τὴ βιομηχανία, τὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς Ρουμανίας. Ἡ Ρουμανία ὅμως ποὺ θὰ σᾶς δείξουν δὲν εἶναι ἡ πραγματικὴ. Πρέπει νὰ μοῦ χρωστᾶτε χάρη. Ἐγὼ θὰ σᾶς δείξω ἕνα ἄλλο Βουκουρέστι πρὸ ἀξιόλογο, πρὸ ἀληθινό. Σὲ ποῖο ξενοδοχεῖο θὰ μείνετε;

— Στὸ Ἀτενέ.

— Τὸ πρῶτο λάθος. Μὴν πουλάτε τὴν ἐλευθερία σας στὴν ματαιοδοξία. Εἶναι ἕνα ἀριστοκρατικὸ ξενοδοχεῖο ἀλλὰ μὲ κάποιους περιορισμούς. Ἐλάτε στὸ «Ἐξέλισιον». Θὰ εἶστε πολὺ καλὰ καὶ θὰ μπορεῖτε νὰ δεχθῆτε ὅποιον θέλετε. Τὸ πρῶτο ἀγαθὸ εἶναι ἡ ἐλευθερία. Ἄν μείνετε στὸ Ἀτενέ καὶ θελήσετε νάχετε καὶ τὴν ἐλευθερία σας πρέπει νὰ τὴν πληρώσετε μὲ πολλὰ λέι. Στὸν κόσμον καὶ οἱ πρὸ αὐστηρὲς διατάξεις ἔχουν ἕνα τιμολόγιο. Ἀλλὰ γιὰ νὰ ξεοδευθῆτε ἄδικα.

Ἐπάρχουν λόγοι ποὺ πρέπει νὰ μείνω στὸ Ἀτενέ.

— Δὲν ἐπιμένω.

Εἶχε νυχτώσει. Ζυγώναμε στὸ Βουκουρέστι. Εἶχαν ἀρχίσει νὰ φαίνονται τὰ πρῶτα φῶτα μέσα στὴν πεδιάδα. Εἶχαμε ἀνοίξει τὸ τζάμι κι' ἔμπαινε ἕνα δροσερὸ μαγιάτικο ἀγέρι. Οἱ ἀρραβωνιασμένοι εἶχαν σηκωθῆ καὶ μάζευαν τὰ πακέτα τους, ὁ φοιτητὴς ἔδενε τὴ βαλίτσα του καὶ στὸ διάδρομο ὁ κόσμος στριμόχνωνταν.

— Ποῦ θὰ φάτε ἀπόψε;

— Ὁπουδήποτε.

— Ἐλάτε νὰ φᾶμε στὴν Γκραντίνια Σουζάνα.

— Δὲν θὰργήσωμε πολὺ γιὰ τὴν εἶμαι κουρασμένος. Ἐφυγα στὶς 7 τὸ πρωτὸ ἀπὸ τὴ Σόφια. Ταξιδεύω δώδεκα ὥρες.

— Ἐλάτε δά. Ἐνας νέος δὲν κουράζεται ποτέ. Τί εἶναι δώδεκα ὥρες. Δὲν σκάβατε βέβαια.

Τὸ τραῖνο σταμάτησε. Εἶμαστε στὸ Βουκουρέστι. Χωρίσαμε στὸ σταθμὸ καὶ συμφωνήσαμε ν' ἀνταμώσουμε στὶς ἑννῆα στὴν πόρτα τοῦ Ἀτενέ...

Ἄμα ταξιδεύει ὁ ἄνθρωπος πιστεύει πὺς ὅτι βλέπει εἶναι καινούργιο, πὺς εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ὅσα εἶχε γνωρίσει ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα. Βλέπει διαφορὰ στοὺς τόπους, διαφορὰ στοὺς ἀνθρώπους, τὴν καλὸσύνῃ πρὸ φανερὴ καὶ τὴν ἀμαρτία ντυμένη ἕνα καινούργιο ἄγνωστο καὶ παράξενο ροῦχο. Ἡ ἀμαρτία, ἔχει μιὰ νέα γοητεία στὴν ξενητεία. Νομίζει ὁ ἀπλοϊκὸς ἄνθρωπος πὺς φεύγοντας ἀπὸ τὰ ξένα ἀφίνει ἐκεῖ τὴν ἀμαρτία του κι' ἔτσι κανεὶς δὲν τὴ μαθαίνει. Οὔτε ὁ θεός, οὔτε οἱ ἄνθρωποι.

Στὴν Γκραντίνια Σουζάνα! Μὰ τί μπορούσε νάτανε αὐτὸς ὁ μπαξές; Ὁ Μοῦρνο, ὁ φοιτητὴς δεξιὰ μου καθισμένος στὸ ἀμάξι ὄλο μοῦ τὸν παίνευε.

— Εἶναι κρῖμα νὰ πλήξετε σ' ἕνα κοσμικὸ ἐστιατόριο. Στὶς Γκραντίνες ὑπάρχει couleur locale. Παίξουν βιολι οἱ ἀτσίγκανοι, γλεντᾶ ὁ πλούσιος, μὰ γλεντᾶ κι' ὁ φτωχός! Θὰ δῆτε λαό, καθαρὰιμες ρουμᾶνες πρόσχαρες καὶ βολικές.

Καθὼς κατεβαίναμε ἀπὸ τ' ἀμάξι μᾶς χτύπησε ἡ κνίσσα τῶν ψητῶν. Ἀρνιὰ στὶς σούβλες, κότες, γαλόπουλα σουβλιστά,

κοκορέτσια, καὶ γαρδουμπες, τὰ μιτιντέι, μακρουλοὶ κερφτέδες ἀρτυμένοι μὲ σκόρδο. Ἄσπρες σάλτσες ἀπὸ σκόρδο καὶ φρούτα ὄλα μαζὶ ἀπλωμένα πάνω στὰ μακρὰ τραπέζια. Κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα ὁ κόσμος γλεντοκοποῦσε. Τραγοῦδια καὶ βιολιά, φωνές καὶ γέλοια καὶ σκορπισμένοι τσιγγάνοι μὲ τὰ βιολιά τους. Ὁ Μοῦρνο διάλεξε μιὰ δροσερὴ γωνιά. Φώναξε τὸ παιδί καὶ παράγγειλε.

— Δυὸ Μιτιντέι. Θὰ σᾶς ἀρέσουν. Μήπως σᾶς ἐνοχλεῖ τὸ σκόρδο;

— Καθόλου.

— Φέρε λοιπὸν δυὸ πιάτα καὶ βλέπουμε.

— Θα κερᾶσωμε, εἶπε ὁ Μοῦρνο.

Καὶ γυρίζοντας σὲ μένα γελαστὸς μοῦ λέει.

— Ἀπόψε δὲν ἔχει ὕπνο, θὰ γλεντήσουμε.

Εἶταν τόσο σίγουρος γιὰ ὅτι ἔλεγε ποὺ δὲ χρειάστηκε ἀπάντηση δική μου γιὰ νὰ φωνάξῃ ἕναν ἄσκημο μεσόκοπο ἀτσίγκανο.

— Νὰ ὁ πονηρὸς ὁ Μπέροκοβιτς... Μπέροκοβιτς ἔλα καὶ σὲ μᾶς.

Ὁ Μπέροκοβιτς ἦταν ἕνας χοντροκέφαλος ἀτσίγκανος, ὀλοστρόγγυλος σάν φουσκᾶ, μὲ ζαρωμένο μέτωπο, τὰ μάτια του κόκκινα σάν τὴ φωτιά, τὰ φρύδια του μακρὰ κι' ἄγρια σάν γουρουνοτριχες, μεγαλόστομος μὲ τὰ χεῖλια κρεμασμένα καὶ

τὰ γένεια βρώμικα καὶ πυκνὰ κάτω ἀπὸ τὸ πηγῶνι. Τὸν συνόδευσαν μὲ τὰ βιολιά τους δυὸ κακοντυμένα κορίτσια. Ἡ Μαριόρα ὡς εἴκοσι χρόνων καὶ ἡ Μάσα ὡς δέκα-ἑφτά. Ἡ Μαριόρα ἦταν ἀδύνατη καὶ χλωμὴ, ἡ Μάσα ὅμως ἦταν ζωηρὴ, μελαχρινὴ μὲ μαῦρα πυκνὰ μαλλιά, μαῦρα μάτια, κι' ἄσπρα ὠραῖα δόντια. Τὸ κορμί της μεστομένο καὶ κανονικὸ προκαλοῦσε τὶς λαίμαργες ματιές τοῦ κόσμου. Ἦξερε νὰ γελᾷ σ' ὅλους καὶ νὰ φυλάγεται. Καὶ οἱ δυὸ λέγονταν κόρες τοῦ Μπέροκοβιτς καὶ ζοῦσαν ἀπὸ τὸ βιολί τους. Ὁ Μοῦρνο τοὺς παρακάλεσε νὰ κάτσουν καὶ μοῦ τοὺς σύ-

στησε. Ἡ Μαριόρα χαιρέτησε κι' ἡ Μάσα χαμογέλασε.

— Θα κερᾶσωμε κρασί, εἶπε χαρούμενα ὁ Μοῦρνο.

— Θα τὸ πιούμε μετὰ χαρᾶς ἀφέντη, εἶπεν ὁ Μπέροκοβιτς. Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνὴ πρόσθεσε.

— Τὸ πρὸ γλυκὸ κρασί εἶναι κεῖνο ποὺ πίνετε στὸ ξένο τραπέζι.

Γέλασαν ὄλοι. Τὰ κορίτσια κοίταξαν τὸν πατέρα τους καὶ ξαφνικὰ γύρισαν πίσω τους.

Μιὰ φωνὴ ἀκούστηκε «Μάσα». Ἦταν ἕνας γερασμένος ἄνθρωπος κοιλαράς, μὲ διπλὲς καδένες στὸ γέλεκο, ποὺ

ΦΩΤΗ ΚΟΝΙΟΠΟΥ

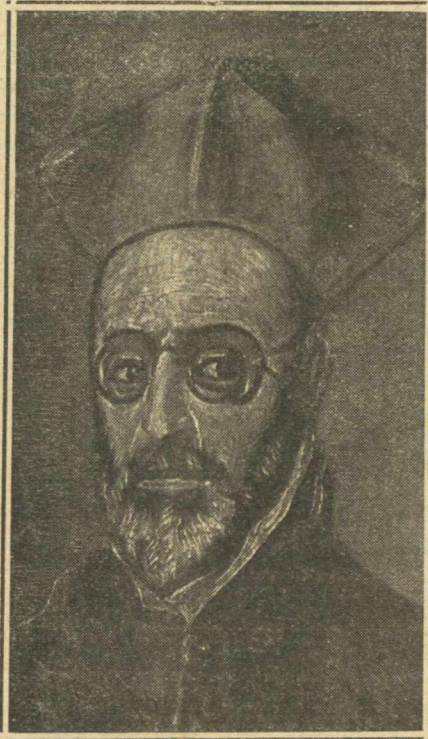
ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΟΥΜΕ ΜΙΑ ΙΔΕΑ ΑΠΟ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

Θά χρονοτριβήσουμε ακόμα επάνω στο ίδιο θέμα: **η τέχνη δεν αντιγράφει τα αντικείμενα αλλά τα ερμηνεύει.** Αυτό πρέπει να το χωνέψουμε καλά, πριν πάμε παραπέρα.

Οί πολλοί, είναι φυσικό και εύεξηγητο να έχουν ως μέτρο τή φυσικότητα, όταν κρίνουν ένα έργο τέχνης, γιατί αυτή **η φυσικότης** είναι το πειό πρόχειρο μέτρο και ή μόνη πυξίδα για τόν άνθρωπο που οί πόθοι του ή οί τεχνικές γνώσεις του είναι περιορισμένες. Μήν ξαίροντας τί πρέπει να ζητήση από τήν τέχνη, αρπιέται από τὸ πόσο μοιάζει ή δὲ μοιάζει κάτι τι ζωγραφισμένο, με τὸ φυσικό, με τὸ πραγματικό πρότυπο. Συχνά ακούει κανένας, ή και λέγει και ὁ ἴδιος, κάτι τέτοιες παρατηρήσεις (τεχνικές τάχα): «ὁ οὐρανὸς θέλει λίγο πειό μπλέ», «αὐτὸ τὸ χέρι έχει πολὺ μακρὰ δάχτυλα», «ἐκεῖνο τὸ βουνὸ θέλει πειὸ ἀχνὸ» και τέτοια.

Ὅπως εἶπαμε στὸ πρῶτο σημείωμα: «τὸ ἔργο τῆς τέχνης έχει **αὐτοτέλεια**, κρίνεται

Θεοδοκοπούλου: Προσωπογραφία.

αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ». Γιὰ νὰ κρίνουμε κατὰ πόσο ἓνα δένδρο ή ἓνα κεφάλι είναι καλά κειωμένο, δὲ θὰ πάρουμε τή ζωγραφιά νὰ τήν παραβάλουμε με τὸ πραγματικὸ δέντρο ή κεφάλι, ρίχνοντας μιὰ ματιά στὸ ἔργο και μιὰ ματιά στὸ αντικείμενο, γιὰ νὰ δοῦμε κατὰ πόσο **πιστὰ** είναι ἀποδομένο, ἀλλὰ θὰ κοιτάξουμε ἂν ὁ τεχνίτης ἔπιασε τήν οὐσία τοῦ δέντρου, τήν οὐσία τῆς ἀνθρώπινης μορφῆς, δηλ. τὸ **οὐσιαστικό**, τὸ **βασικὸ** στοιχεῖο τῶν πραγμάτων, ὅχι τὸ **ἐπιουσιώδες**, ὅχι τὴ **ξέπειση ἐντύπωσή** του.

Γιὰ ὅσους είναι πολὺ σκληροτράχηλοι και δὲν θέλουν νὰ ρηνηθοῦν εὐκολα αὐτὴ τὴ προσκόλληση στὴ φυσικότητα, βάζω ἐδῶ παρακάτω λίγα λόγια τοῦ Μπωντελαίρ, μολοντί στὴν ἐποχή του ή κριτικὴ τῆς τέχνης δὲν εἶχε ἀκόμα προχωρήση καλὰ στὴν τεχνικὴ ἀνάλυση. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια εἶχε ἐφευρεθῆ ή φωτογραφία (δαγγεροτυπία ὅπως τὴ λέγαμε) κι' ἀπ' αὐτὴ πέρνει ἀφορμὴ γιὰ νὰ μιλήση με σαρκασμὸ, ὅπως συνείθιζε, γιὰ τὰ γούστα

Θεοδοκοπούλου: Δυὸ πρόσωπα συγγρόνων του.

τοῦ πολλοῦ κοινοῦ τῆς ἐποχῆς του, που εἶτανε ἀφοσιωμένο μέχρι θανάτου στὴν ὀρθοδοξία τῆς φυσικότητος:

«Τὸ «Πιττεύω» τῶν σημερινῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων είναι τὸ ἐξῆς:

«Πιστεύω στὴ φύση και δὲν πιστεύω παρὰ μόνον στὴ φύση. Ἐπομένως ή μηχανικὴ ἐργασία που θὰ μπορούσε νὰ δώση κάποιον ἀποτέλεσμα ἀπαράλλαχτο με τὴ φύση, θάτανε ή ἀπόλυτη Τέχνη. Ἐνας θεὸς ἐκδικητῆς εἰσήκουσε τὴν δέηση αὐτοῦ τοῦ πλήθους. Ὁ Δαγγέρ* ὑπῆρξεν ὁ μεσσίας του. Καὶ τότε εἶπαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι: Ἄφου ή φωτογραφία μᾶς δίνει κάθε ἐγγύηση τῆς ἀκριβείας που ἐπιθυμούσαμε (ἔτσι πιστεύουν οἱ ἀναίσθητοι), ή Τέχνη είναι ή φωτογραφία!

«Και τὸ κοινόν, ἂν ἓνας μόνος Νάρκισσος, ὄρμησε νὰ καμαρώση τὴν ἄψυχή του

* Ὁ ἐφευρέτης τῆς φωτογραφίας.

εἰκόνα ἀπάνω στὴ φωτογραφικὴ πλάκα».

Καμμιά διαφορά δὲν ὑπάρχει μεταξύ τῆς φωτογραφικῆς ἀναπαραστάσεως και τῶν ἔργων τῶν κακῶν ζωγράφων που μιμοῦνταν πιστὰ τὴν φύση, ἐκτὸς μόνον ὅτι τὸ κάνουν με χρώματα και σὲ μέγεθος μεγαλύτερο. Οἱ πινελιὲς και τᾶλλα τερτίπια, **δὲν ἀλλάζουν** καθόλου τὴν ἱστορία. Ἡ βᾶσις είναι ή ἴδια: ή **πιστή**, ή **ἀπαράλλαχτη ἀπεικόνιση τοῦ αντικειμένου. Τὸ ἄκρον ἄκρον** τῆς ἐπιτυχίας σὲ μιὰ ζωγραφιά τέτοια, είναι ή **ὀπτικὴ ἀπάτη** πὼς πρόκειται γιὰ **ἀντικείμενο πραγματικό**, με τρεῖς διαστάσεις (trompe d'oeil).

Μιλῶντας ὁ Μπωντελαίρ γιὰ τὴν «προσωπογραφία», λέγει «ἓνα πορτραῖτο δὲν είναι παρὰ ἓνα πολύπλοκο μοντέλο γιὰ τὸν καλλιτέχνη». Δηλαδή, ὁ ζωγράφος που ἀποτυπώνει τὴ μορφή ἑνὸς ἀνθρώπου, δὲν τὴ βλέπει ψυχρὰ ἂν **ἀντικείμενο**, δὲν

βάζει στο ταμπλώ του τις εξωτερικές γραμμές που όρίζουν αυτό το αντικείμενο (πρόσωπο), αλλά προσπαθεί να ανακαλύψει και να κρατήσει τις κύριες γραμμές του, **τὰ μόνιμα στοιχεία του**, σύμφωνα με τον τρόπο που τὰ δέχεται ή δική του ιδιοσυκрасία, κ' έτσι στο τέλος τὸ ἔργο παριστάνει τὸ μοντέλλο, μὰ περασμένο, φίλτραρισμένο και σφραγισμένο ἀπὸ τὴ δική του (τοῦ τεχνίτη) προσωπικότητα. Κοιτάξετε μιὰ σειρά πορτραῖτα καμωμένα ἀπὸ τὸ Θεοτοκόπουλο. Τὸ καθένα ἔχει μὲν τὸ δικό του χαρακτήρα, πὺ εἶναι και ὁ χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου πὺ ποζάρισε γιὰ νὰ ζωγραφισθῆ, μὰ και ὅλα μαζί ἔχουν τὴ σφραγίδα τοῦ ζωγράφου, ἔντονη και ἀναμφισβήτητη. Τὸ πειὸ ἀνίδεο μάτι καταλαβαίνει ὅτι εἶναι ἔργα τοῦ ἴδιου χερσιῦ. Κοιτάξετε παρακάτω δύο τοπεῖα καμωμένα ἀπὸ διαφόρους τεχνίτες. Μολονότι ἐδῶ λείπει τὸ χρῶμα, και τὸ μικρὸ μέγεθος τῶν κλισῶν δὲν ἀφήνει νὰ φανοῦν οἱ λεπτομέρειες, ἡ διερμήνευση τῆς φύσης φαίνεται πόσο εἰ-

Seurat : Στὸν κήπο.

ναί διαφορετική στο καθένα. Δὲν κάνουμε βαθεῖα τεχνική ἀνάλυση, οὔτε γυρεύουμε νὰ καθορίσουμε ποιά στοιχεία συγκροτοῦν ἕνα ἔργο, πότε αὐτὰ τὰ στοιχεία εἶναι ἰσορροπημένα, πότε εἶναι γνήσια, πότε φτάνουν νὰ ὑποβάλουν ἕναν κόσμο. Ὅπως λέγει και ὁ τίτλος αὐτῶν τῶν σημειωμάτων, σκοπὸς μας εἶναι νὰ πάρη ὁ ἀναγνώστης (ἐκεῖνος πὺ δὲν ἔχει, βέβαια) κάποια ἰδέα μονάχα, μὰ **σωστή**, τοῦ τί εἶναι τέχνη, και εἰδικώτερα, τί εἶναι ζωγραφική.

Ἄσοι νομίζουν πὺς εἶναι θωρακισμένοι

μὲ τὸ **αἰώνιο και στερεότυπο ἐπιχείρημα τῆς φυσικότητας** (ἐκεῖ εἶναι ὁ κόμπος και γι' αὐτὸ ἐπιμένω) δὲν θὰ μιλοῦσαν τόσο **ἀπὸ τρίποδος**, δὲ θὰ εἶχαν κἄν αὐτὴ τὴν ἀντίληψη, ἀν εἶχαν στὰ σωστὰ προσέξει τὴ φύση, κί ὄχι ἀπλῶς κοιτάζει,

ὅπως κοιτάζουν ὅλοι. Ὁ Φλωμπέρ λέγει κάπου: «Τὸ πειὸ τιποτένιο πρᾶγμα περιέχει κάτι τι ἄγνωστο. Πρέπει νὰ τὸ βροῦμε γιὰ νὰ περιγράψουμε (ὡς τεχνίτες, ἔννοεῖ) ἕνα φῶς πὺ λάμπει ἢ ἕνα δέντρο μέσα στὴν πεδιάδα. Ἄς σταθοῦμε μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ φῶς και σ' αὐτὸ δέντρο, ὡς πὺ νὰ μὴ μοιάζη πειὰ γιὰ μᾶς, μὲ κανένα δέντρο μὲ κανένα ἄλλο φῶς. Ἐτσι ὁ τεχνίτης γίνεται πρωτότυπος».

Πὺς οἱ πολλοὶ ἀνθρώποι βλέπουνε **συμβατικά**, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι, ἡ τάσις νὰ ζωγραφίζον μιμητικά, μὲ σκοπὸ νὰ πλησιάσουν ὅσο μποροῦν στο **ἀντικείμενικὸ φυσικὸ**, γενήθηκε κυρίως και **καλλιεργήθηκε κατὰ σύστημα** μὲ τὴν ἐφεύρεση τῆς φωτογραφίας. Οἱ ζωγρα-

φιῶν τῶν ἀνθρώπων τῆς λιθίνης ἐποχῆς, πὺ βρεθῆκανε μέσα σὲ σπηλιῶς και παριστάνουν ζῶα, (βουβάλια, ταράνδους, ἄλογα), εἶναι ὅλα καμωμένα μὲ πνεῦμα ἐρμηνευτικὸ. Ἐπίσης οἱ εἰκαστικῆς τέχνης τῶν διαφόρων λαῶν, ἀπὸ τοὺς πειὸ παλινοὺς πολιτισμοῦς, Αἰγύπτιοι, Ἀσσύριοι, Ἰνδοί, Κινέζοι, Μινωική ἐποχή, καθὼς και τοὺς μεταγενέστερους, Ἕλληνας, Ρωμαῖοι, Βυζαντινοί, Ἀραβες, Πέρσαι, Φράγχοι, Γότθοι, δείχνουν τὸ ἴδιο πνεῦμα τῆς **ἐρμηνείας**, τῆς **ἀναγωγῆς** τοῦ αἰσθητικοῦ κόσμου. Πάρετε γιὰ παράδειγμα τὸ **ἄλογο**: στὴν πραγματι-

Vlaminck : Χιονισμένος δρόμος.

κότητα εἶναι ἀπ' αἰῶνων τὸ ἴδιο ζῶο πὺ ἤλθε ἔως ἐμᾶς. Στὴν τέχνη ὅμως, ἄλλος εἶναι ὁ **τύπος τοῦ ἀλόγου** στοὺς Κινέζους, ἄλλος ὁ τύπος τοῦ ἀλόγου στὰ ἄγγεῖα τῆς Μικηναϊκῆς ἐποχῆς, ἄλλος τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς, ἄλλος τῆς Βυζαντινῆς (Ἄη Γεώργης), ἄλλος τῆς ἐποχῆς τοῦ Ντελακρουᾶ, κλπ. Τὸ ἴδιο συμβαίνει και μὲ τὸ κάθε τι, μὲ τὸ δέντρο, μὲ τὸ τοπεῖο και μὲ τὴν ἀνθρώπινη μορφή. Τὸ νὰ ἐξηγήσουμε αὐτὸ τὸ φαινόμενο, ἀποδίδοντάς το στὴν ἄγνοια και στὴν τεχνικὴ ἀνεπάρκεια, εἶναι ὀλότελα αὐθαίρετο, προκειμένου γιὰ ὅλη σχεδὸν τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου και γιὰ λαοὺς, πὺ ἡ ἐμπειρία τους, ἡ σοφία τους και ἡ διεισδυτικότητά τους σὲ ἄλλα πεδία τῆς γνώσης εἶναι πασίγνωστη και ἀναμφισβήτητη. Και ὅμως ὑπάρχουν αὐτοσχέδιοι τεχνοκρίται πὺ οὐλοῦν τοὺς ταλαίπωρους βυζαντινοὺς, γιὰτὶ κάνουν πολλές φορὲς τὰ σπῖτια πειὸ μικρὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, σάν νὰ χρειαζότανε μεγάλη σοφία γιὰ νὰ ξαίρη κανεῖς πὺς ὁ ἀνθρώπος εἶναι πειὸ μικρὸς ἀπὸ τὸ σπῖτι,

ἢ ὅτι ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι χρυσὸς (ὅπως στὰ εἰκονίσματα τῶν βυζαντινῶν) ἀλλὰ γαλάζιος ὅπως στὰ τοπεῖα πὺ ζωγραφίζονται διάφορες δεσποινίδες ἀπάνω σὲ ἀτλάζια. Και κάτι τέτοιες εἰρωνίες, γιὰ παιδικὴ τάχα ἀμάθεια, γίνονται εἰς βάρος τοῦ λαοῦ πὺ εἶχε τέτοια κότσια ὡς τεχνίτης, ὡστε νὰ φτιάξῃ τὴν Ἄγια Σοφία και νὰ σπεῖρη τὴ ζωγραφικὴ στὴν Ἰταλία.

Ὅταν κανένας ἐρωτευθῆ μὲ μιὰ γυναῖκα ἄσκημη και κάποιος ἄλλος ἀπορεῖ γιὰ ἕνα τέτοιο αἰσθημα, ὁ λαὸς τοῦ λέγει «Πάρε τὰ μάτια του και δὲς τῆνε, κ' ὕστερα μιλάς». Κάτι ἀνάλογο μπορεῖ νὰ πῆ κί ὁ τεχνίτης.

Γιὰ νὰ τελειώνουμε μ' αὐτὸ τὸ διαβόητο ζήτημα τῆς φυσικότητας, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὺς στο ἔργο τοῦ μεγάλου τεχνίτη, ὁ κόσμος, ἡ πραγματικότητα, γίνεται πειὸ ἐνδιαφέρουσα, τὰ ἀντικείμενα στὰ δημιουργικὰ χέρια του κατανοῦνε πειὰ **σύμβολα**, τὰ ὅποια ὑποβάλλουν στο θεατὴ συναίσθηματα, πὺ ποτὲ δὲν τὰ ὑποβάλλουν ὡς ἀντικείμενα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου κί οὔτε

στον κάθε άνθρωπο, παρά μονάχα σ' αὐτούς τούς λίγους προνομίους, πού μέσον των μουσικῶν κ' ἐμεῖς οἱ πολλοὶ στο βῆθος νόημα κάποιας κρυφῆς ἁρμονίας. Αὐτό τὸ λέγει καλύτερα, καὶ μὲ δυὸ λόγια, πάλι ὁ

Μπωντελαίρ: «Ce qui est créé par l'esprit est plus vivant que la matière», «Ὅ,τι δημιουργεῖ τὸ πνεῦμα, εἶναι πειὸ ζωντανὸ παρά ἡ ὕλη».

(Ἐχει συνέχεια)

ΣΕΛΜΑΣ ΛΑΓΚΕΡΛΟΦ

ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ

ΒΛΛΗΓΟΡΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Πᾶνε πολλὰ χρόνια τώρα, πού στην κοινότητα τοῦ Σβάργτσε (στην Βερμλανδία) ἐτοιμαζόταν ἕνας πλούσιος γάμος: Θὰ κάνανε τὸ στεφάνωμα στην ἐκκλησία, καὶ ὕστερα ἡ ἐορτὴ τοῦ γάμου θὰ βαστοῦσαν τρεῖς ὀλόκληρες ἡμέρες: Καὶ ὅσο θὰ βαστοῦσεν ὁ γάμος, ἔπρεπε νὰ χορεύουν ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωί.

Κ' ἀφοῦ θὰ χορεύουν τόσο πολύ, ἔπρεπε νὰ βροῦνε καὶ τέλειον μουσικὸ, καὶ ὁ Νίλς Ἐλοφσον, ὁ πλούσιος χωρικός πού ἔκανε τὸ γάμο εἶχε κοπιᾶση γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα περισσότερο παρά γιὰ ὅλα τ' ἄλλα. Ὅσο γιὰ τὸ μουσικὸ πού ἔμενε μέσα στο ἴδιο Σβάργτσε, δὲν τὸν ἤθελε μὲ κανένα τρόπο. Ὁ μουσικός αὐτὸς λεγότανε Γιάννης Ὁστερ, καὶ ὁ Ἐλοφσον ἤξερε πολὺ καλά, πὼς εἶχε μεγάλη φήμη, ἦτανε ὅμως τόσο φτωχός, πού καμμιά φορὰ ἐπήγαινε στους γάμους μ' ἕνα ξεσιμισμένο γελέκο, καὶ ξυπόλυτος. Καὶ βέβαια δὲν ἤθελε τέτοιον κουρελιάρη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς νυμφικῆς συνοδείας.

Ἐπὶ τρέλους ἀποφάσισε νὰ ζητήση κάποιον Μαρτέν, πού τὸν ἔλεγαν «Παιχνιδιάτορα» γιὰ νὰ παίξῃ στο γάμο τῆς κόρης του.

Ὁ Μαρτέν ὁ «Παιχνιδιάτορας» ἀποκρίθηκε δίχως νὰ δισταῖ καθόλου, ὅτι δὲ θ' ἀπαίξει ποτὲ στο Σβάργτσε, ἐνόσο βρισκότανε μέσα στο ἴδιο χωριὸ ὁ καλύτερος μουσικός ὅλης τῆς Βερμλανδίας, ὁ Γιάννης Ὁστερ. Καὶ ἀφοῦ εἶχαν αὐτόν, δὲν εἶχαν νὰ προσκαλέσουν ἄλλον.

Ἀφοῦ ἔλαβεν αὐτὴ τὴν ἀπάντηση ὁ Νίλς Ἐλοφσον, ἐσκέφθηκε κάμποσες ἡμέρες, καὶ ὕστερα ἔστειλε καὶ ζήτησε τὸν Ὁλ ντὲ Σεμπύ ἀπ' τὴν κοινότητα τοῦ Στόρα Κίλ, γιὰ νὰ παίξῃ στο γάμο τῆς κόρης του.

Ἀλλὰ κ' ὁ Ὁλ ντὲ Σεμπύ ἔδωκε τὴν ἴδιαν ἀπάντηση μὲ τὸν Μαρτέν: Ἀφοῦ ὑπάρχει εἶπε, μέσα στο Σβάργτσε, μουσικός σὰν τὸν Γιάννη Ὁστερ, ἐγὼ δὲν ἔρχομαι νὰ παίξω.

Αὐτὴ ἡ ἀξίωσις τῶν μουσικῶν νὰ τοῦ ἐπιβάλλουν ἐκείνον πού δὲν ἤθελε, δὲν ἄρσεν καθόλου στον Νίλς Ἐλοφσον. Καὶ μάλιστα ἦτανε τῆς γνώμης, ὅτι τώρα εἶχε καταντήση πειὰ γι' αὐτόν ζήτημα φιλοτιμίας νὰ βοῆ ὅποιονδήποτε ἄλλον μουσικὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Γιάννη Ὁστερ.

Ὑστερ' ἀπὸ κάμποσες ἡμέρες ἔστειλε τὸν ὑπηρέτη του στον Λὰρς Λαρσόν, τὸν βιολιτζῆ τοῦ Ἐγκογκερντέτ ἀπὸ τὴν κοινότητα τοῦ Οὐλλεροῦδ. Ὁ Λὰρς Λαρσόν ἦταν ἀκατάστατος ἄνθρωπος, ἰδιοκτήτης ἐνὸς μεγάλου ὑποστανακοῦ κ' αὐτὸς ὅμως, κ' οἱ ἄλλοι, θυμήθηκε ἀμέσως τὸν Γιάννη Ὁστερ καὶ ρώτησε γιατί δὲν ἐζήτησαν αὐτόν. Ὁ ὑπηρέτης τοῦ Νίλς Ἐλοφσον ἀποκρίθηκε, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Γιάννης Ὁστερ κατοικοῦσε στο Σβάργτσε, τὸν ἄκουγαν ὅλοι κάθε μέρα. Κ' ἀφοῦ ὁ Ἐλοφσον ἤθελε νὰ κάνῃ τὸ γάμο κάπως ἐξαιρετικόν ἤθελε νὰ παρουσιάσῃ στους καλεστὰς καὶ κάτι καλλίτερο, κάτι λιγώτερο συνειθισμένο.

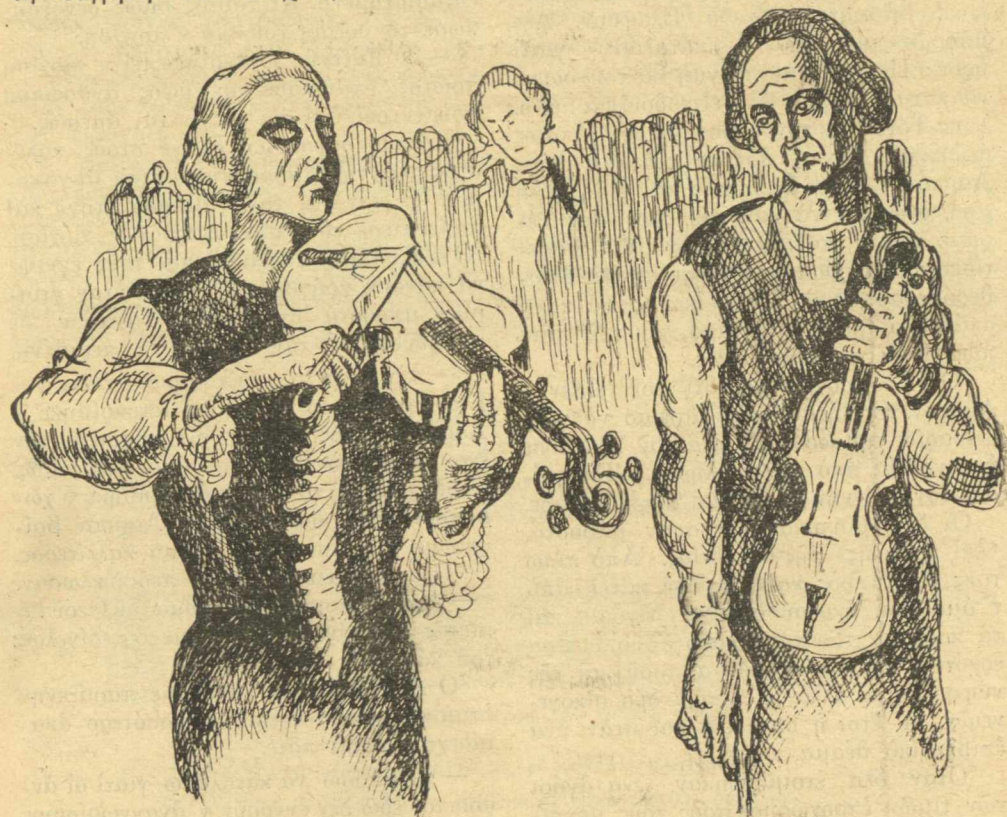
Ἀμφιβάλλω, ἂν θὰ βοῆ καλλίτερον! ἀποκρίθηκε ὁ Λὰρς Λαρσόν.

Τώρα θὰ δώστε καὶ σεῖς τὴν ἴδιαν ἀπάντηση, πού ἔδωκε κ' ὁ Μαρτέν ὁ «Παιχνιδιάτορας» κ' ὁ Ὁλ ντὲ Σεμπύ, εἶπε ὁ ὑπηρέτης, κ' ἄρχισε νὰ διηγεῖται τὴν ἀπάντηση ἔδωκαν οἱ δύο μουσικοὶ στην πρόσκληση τοῦ ἀφεντικοῦ του.

Ὁ Λὰρς Λαρσόν ἄκουσε προσεκτικὰ τὴν διήγησι τοῦ ὑπηρέτη. Ἐσιώπησε

μένος μὲ ὠραία μαῦρα ροῦχα κ' ἔβγαλε τὸ ὄργανό του ἀπὸ μιὰ κομψὴ γυαλιστερὴ θήκη. Ὁ Νίλς Ἐλοφσον ἔτρεξε νὰ τὸν ὑποδεχθῆ μὲ ὄλους τοὺς ὀφειλομένους τύπους, ὑπερήφανος πού θὰ εἶχε τέτοιον μουσικὸ στο γάμο τῆς κόρης του.

Λίγο ὑστερώτερα φάνηκε κ' ὁ Γιάννης Ὁστερ μὲ τὸ βιολί του κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλη. Ἐπροχώρησε πρὸς τὴ συνοδεία, πού περικύκλωνε τὴ νύφη, σὰν

Καὶ μὲ μιὰ μαχαιριά ἐχάραξε τις τέσσερες χορδὲς τοῦ βιολιοῦ του.

κάμποσες στιγμὲς γιὰ νὰ σκεφθῆ καὶ ἐπὶ τέλους ἔδωκε εὐνοικὴ ἀπάντηση.

«Νὰ πῆς τοῦ ἀφεντικοῦ σου, ὅτι τὸν εὐχαριστῶ γιὰ τὴν πρόσκλησή του καὶ ὅτι θάρθῶ τὴν ὀρισμένη ὥρα».

Τὴν ἄλλη Κυριακὴ ὁ Λὰρς Λαρσόν ἦρθε στο Σβάργτσε. Ἐφθασε ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ πού ἡ νυμφικὴ συνοδεία ἐτοιμαζότανε νὰ ξεκινήσῃ γιὰ τὴν ἐκκλησία.

ἦρθε μὲ τὸ δικὸ του ἀμαξάκι, πού τῶρσενε ἕνα ἄλογο ἀξίας. Ἦτανε ντυ-

νὰ ἦταν καλεσμένος νὰ παίξῃ στο γάμο

Ὁ Γιάννης Ὁστερ ἦρθε μὲ τὸ παλιὸ τοῦ γιλέκο ἀπὸ γκριζο σαγιάκι, πού τὸ φοροῦσε χρόνια τώρα: Ἐπειδὴ ὅμως ὁ γάμος ἦταν ἐξαιρετικὰ «πλούσιος», ἡ γυναῖκα του τοῦ εἶχε διορθωμένα κάπως τὰ μανίκια καὶ τοὺς εἶχε κολλήσῃ στους ἀγκῶνες δύο μεγάλα πράσινα μπαλώματα.

Ἦταν ἕνας ὠραίος ψηλὸσωμος ἄνδρας, καὶ θάκανε φιοῦρα «ἐπὶ κεφαλῆς» τῆς συνοδείας, ἂν δὲν ἦταν τόσο ἀθλια ντυ-

μένους και ἂν τὸ πρόσωπό του δὲν ἦταν ἀβλαβωμένο ἀπὸ ρυτίδες ἐξ αἰτίας τῆς φτώχειας καὶ τῆς δυστυχίας.

Ὁ Λὰρς Λαρσὸν ἔκανε πὼς δυσαρρυστήθηκε μόλις εἶδε τὸν Ὅστερ.

— Ἐπροσκαλέσατε λοιπὸν καὶ τὸν Ὅστερ; ἐρώτησε σιγὰ-σιγὰ τὸν Νίλς Ἐλοφσον. Δὲν εἶναι πολλοί, μὰ τὴν ἀλήθεια, δυὸ μουσικοὶ γιὰ ἓναν τέτοιο γάμο.

— Καλέ, δὲν τὸν ἐπροσκάλεσε καθόλου! διεμαρτυρήθηκε ὁ Ἐλοφσον. Δὲν μπορῶ μάλιστα νὰ καταλάβω γιατί ἦρθε: Περίμενε μιὰ στιγμή θὰ τοῦ δώσω νὰ καταλάβῃ πὼς δὲν εἶχε δουλειὰ ἐδῶ.

— Τότε θὰ τὸν ἐπροσκάλεσε κάποιος πὺν κάνει τέτοια ἀστεῖα, εἶπεν ὁ Λὰρς Λαρσὸν. Ἀλλά, ἂν θέλετε καὶ τὴ γνώμη μου, ἐγὼ λέω νὰ κάνουμε, πὼς δὲν ξέραμε τίποτα, καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν χαιρετίσετε: Ἄκουσα πὼς εἶναι λιγάκι ἐλευθερόστομος, καὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ κἀνὴ σκάνδαλο μέσα στὸ γάμο, ἂν τοῦ πῆτε πὼς δὲν εἶναι καλεσμένος.

Ὁ Ἐλοφσον ἔκανε ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Λαρσὸν. Θὰ ἦταν πολὺ ἄσχημο νὰ γίνῃ φασαρία, τὴν ὥρα μάλιστα πὺν ξεκινούσε ἢ συνοδεία ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Ἐπλησίασε τὸν Γιάννην Ὅστερ καὶ τὸν ἐχαιρέτισε.

Οἱ δυὸ μουσικοὶ ἐπέρασαν μπροστά, «ἐπὶ κεφαλῆς» τῆς συνοδείας. Ἀπὸ πίσω τοὺς ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη κάτω ἀπὸ τ' ὀμοφόρι, ἀκολουθοῦσαν τ' ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια τῶν τιμῶν δύο—δύο, ὕστερα ἐρχότανε οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης καὶ τ' ἄλλα μέλη τῶν δύο οικογενειῶν, κι' ἔτσι ἡ συνοδεία παρίστανε ἓνα ἐπιβλητικὸ θέαμα.

Ὅταν ὅλα ἐτοιμάστηκαν, ἓνα ἀγόρι τῶν τιμῶν ἐπροχώρησε πρὸς τοὺς μουσικοὺς καὶ τοὺς παρακάλεσε ν' ἀρχίσουν τὸ ἐμβατήριον τοῦ γάμου.

Τὸ παιδί τῶν τιμῶν ἐκύτταξε τὸν Λὰρς Λαρσὸν, σὰν νὰ ἠθελε ν' ἀρχίσῃ πρῶτος αὐτὸς ὁ Λὰρς Λαρσὸν ὅμως ἐκύτταξε τὸν Γιάννην Ὅστερ καὶ εἶπε:

— Ὁ Γιάννης Ὅστερ πρέπει ν' ἀρχίσῃ πρῶτος!

Ὁ Ὅστερ ὅμως εὗρισκε πὼς ὁ ἄλλος, ντυμένος τόσο ὀμορφα καὶ τόσο κομψά, ἦτο πολὺ ἀνώτερος ἀπ' αὐτόν, πὺν φοροῦσε ἓνα παλῆ γιλέκο ἀπὸ γροῖζο σαγιάνη καὶ κατοικοῦσε σὲ μιὰ παληοκαλύβα, πὺν ἐβασιλευεν ἡ φτώχεια καὶ ἡ

δυστυχία. «Ἦ, ὄχι δά, ἐπιθύρισε ταραγμένως, ὄχι δά!» Εἶδε τὸν γαμπρὸ, πὺν ἄγγιξε τὸ χέρι τοῦ Λὰρς Λαρσὸν.

— Ὁ Λὰρς Λαρσὸν πρέπει ν' ἀρχίσῃ πρῶτος, εἶπε αὐτὸς. Καθὼς τ' ἄκουσε ὁ Γιάννης Ὅστερ, ἐκατέβασε τὸ βιολί ἀπὸ τὸν ὄμο καὶ τραβήχτηκε ἓνα βῆμα πάρα-πέρα.

— Ὁ Λὰρς Λαρσὸν δὲν ἐκουνήθηκε ἔμεινε στὴ θέσι του, μὲ ὕφος ἤσυχον κι' εὐχαριστημένο. Κι' αὐτὸς ὅμως δὲν ἐσήκωσε τὸ δοξάρι του γιὰ ν' ἀρχίσῃ.

— Ὁ Γιάννης Ὅστερ πρέπει ν' ἀρχίσῃ πρῶτος, ἐπανέλαβε, μὲ ὕφος ἀνθρώπου πὺν ἐννοεῖ ὅτι πῆ νὰ γίνεταί ἀμέσως.

Κάποιο σούσουρο ἔγινε στους καλεστὰς γιὰ τὴν ἀπρόοπτην αὐτὴν ἀργοπορία. Ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ ἐπῆγε καὶ παρακάλεσε τὸν Λὰρς Λαρσὸν ν' ἀρχίσῃ. Ὁ ἐκκλησιάρχης ἐφάνηκε καὶ τοὺς ἔγνεψε νὰ κάνουν γρήγορα: ὁ παπᾶς ἦταν ἔτοιμος, μπροστὰ στὴν ἀγία Τράπεζα δὲ μποροῦσαν νὰ τὸν κάμουν νὰ περιμένῃ.

— Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ παρακαλέσετε τὸν Γιάννην Ὅστερ ν' ἀρχίσῃ, ἀποκρίθηκε ὁ Λὰρς Λαρσὸν. Ἐμεῖς οἱ μουσικοὶ τὸν ἔχουμε γιὰ τὸν καλύτερο ἀπὸ ὅλους μας.

— Μπορεῖ νὰ τὸν ἔχετε, ἀπεκρίθηκε ὁ χωρικός, ἐμεῖς ὅμως, Λὰρς Λαρσὸν βρισκουμε πὼς ἐσὺ εἶσαι ἀκόμα καλλίτερος.

Ὅλοι οἱ καλεστοὶ τοὺς περικύκλωσαν.

— Ἀρχίστε λοιπὸν, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! ὁ παπᾶς περιμένει, θὰ γίνουμε ὁ περιγέλως τοῦ κόσμου.

Ὁ Λὰρς Λαρσὸν ἔμεινε μὲ παράξενην ἐπιμονὴν στὴ θέσι του, περισσότερο ἀκατάδεχτος παρὰ ποτέ.

— Δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω γιατί οἱ ἀνθρώποι ἐδῶ δὲν ἐννοοῦν ν' ἀναγνωρίσουν, ὅτι ὁ μουσικός τους εἶναι ὁ πρῶτος κι' ὁ καλλίτερος.

Ὁ Νίλς Ἐλοφσον ἐθύμωσε μ' αὐτὴ τὴν ἐπιμονὴν ὀλονῶν νὰ θέλουν νὰ τοῦ ἐπιβάλουν καλὰ καὶ σάνει αὐτὸν τὸν Γιάννην Ὅστερ. Ἐπλησίασε τὸν Λὰρς Λαρσὸν καὶ τοῦ ψιθύρισε στ' αὐτί:

— Κατάλαβα, ἐσὺ προσκάλεσε τὸν Γιάννην Ὅστερ, γιὰ νὰ τὸν τιμήσῃς μπροστὰ σ' ὄλο τὸν κόσμον... Τώρα ἄστ' αὐτά, κι' ἄρχισε, εἰδεμὴ θὰ διώξω αὐτὸν τὸν κουρελιάρη ἀπὸ δῶ, γιὰ νὰ τὸν ξευτελίσω.

— Ὁ Λαρσὸν τὸν ἐκύτταξε στὰ μάτια, δίχως νὰ δεῖξῃ θυμὸ.

— Ναί, ἔχετε δίκην, πρέπει νὰ τελειώσουμε! εἶπ' ἐπὶ τέλους...

Ἐγνεψε τὸν Ὅστερ ν' ἀρθῆ ἡ στήθῃ του, «ἐπὶ κεφαλῆς» τῆς νυφικῆς συνοδείας: ὕστερα ἐπροχώρησε κι' ὁ ἴδιος δύο βήματα κι' ἐγύρισε γιὰ νὰ τὸν βλέπῃ ὄλος ὁ κόσμος.

Μὲ ἓνα ἀπότομον κίνημα ἐπέταξε μακρὰ τὸ δοξάρι του, ἔβγαλε τὸ σουγιά του, καὶ μὲ μιὰ μαχαιριὰν ἐχάραξε τὶς τέσσερες χορδὲς τοῦ βιολιοῦ. Ἡ χορδὲς ἔσπασαν ἀφήνοντας ἓνα ὄξυν ἤχο.

— Κανεῖς ποτέ δὲ θὰ πῆ ὅτι θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου καλύτερο ἀπὸ τὸ Γιάννην Ὅστερ, ἐφώνησε..

Ὁ Ὅστερ, τρία χρόνια τώρα, εἶχε στὸ νοῦ του κάποιον σκοπὸ, πὺν τὸν αἰσθανότανε νὰ πάλῃ μέσα του, χωρὶς ὅμως νὰ μπορῆ καὶ νὰ τὸν ἐκφράσῃ μὲ τὶς χορδὲς τοῦ βιολιοῦ του, γιατί δὲν τὸν ἀφηναν στὸ σπίτι ἡ φτώχεια καὶ ἡ φροντίδες, καὶ δὲν τοῦ εἶχε συμβῆ τίποτα πὺν

νὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἐμπνεύσῃ καὶ νὰ ὑψώσῃ λιγάκι τὴ φαντασία του ἀπὸ τὴν καθημερινὴ πάλῃ μὲ τὴ δυστυχία. Καὶ τώρα, ἀκούγοντας τὸ σπάσιμο τῶν χορδῶν τοῦ βιολιοῦ τοῦ Λαρσὸν, ἔγειρε πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι του καὶ πῆρε βαθειὰ τὴν ἀναπνοή του: τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του εἶχαν διασταλῆ, σὰν νὰ κούγε κάτι πὺν ἐρχότανε ἀπὸ πολὺ μακρὰ, κι' ἔξαφνα ἄρχισε νὰ παίξῃ. Ὁ σκοπὸς πὺν μάταια ζητοῦσε, τρία χρόνια τώρα, τοῦ ἦρθε τόσο ἔξαφνα, καὶ, παίζοντας μελωδίαν ἀφθαστὴ, ἄρχισε νὰ προχωρῆ πρὸς τὴν ἐκκλησία. Τοὺς ἐτραβοῦσε μιὰ δύναμις ἀκαταγώνιστη, μιὰ ἀνέκφραστη γοητεία. Καὶ ὄλοι εὐχαριστήθηκαν τόσο πολὺ κι' ἀπὸ τὸν Λαρσὸν κι' ἀπὸ τὸν Γιάννην Ὅστερ, πὺν ἡ συνοδεία μῆκε στὴν ἐκκλησία μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια...

Μεταφραστὴς Α. Ν.

ΜΑΖΥ ΣΟΥ

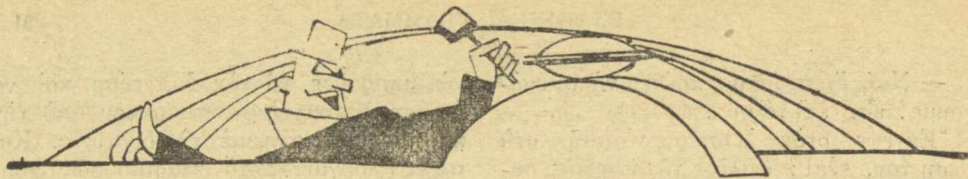
*Εἶναι γλυκὸ νὰ γεύωμαι μαζύ σου κάθε ὀπώρα
Χρυσῆ, πὺν γέρνει καὶ λυγὰ τὰ πράσινα κλαδιά,
Κοντὰ στὰ ρεῖγια τὰ δασιὰ τοῦ δειλινοῦ τὴν ὥρα
Ν' ἀκούω νὰ πάλῃ μυστικὰ τὴν ἄδολη καρδιά.*

*Πλάι στὴν ἡρεμὴ πηγὴ μὲ τὸ παλῆ πλατάνι
Ν' ἀχῆ ἡ φωνὴ σου ἀρμονικὰ στὴν ἔνθεη σιγαλιά.
Κ' ἐγὼ κοντὰ σου ἀναγερός νὰ πλέκω σὲ γατάνι
Στ' ἀρρενωπὸ σου μέτωπο τὰ μαῦρα σου μαλλιά.*

*Τὸ στόμα ἂν δὲν τὸ ξεδιπᾶ τὸ τραγανὸ σταφύλι
Μηδ' ἡ κερύθρα πὺν ἀναβρεῖ τοῦ θυμαριοῦ τὸ μέλι
Νὰ σκύψω, ἀγάπη μου, νὰ πιῶ πὺν τὰ γλυκὰ σου χεῖλη,
Νὰ πῆ τὸ πάθος τὸ σφοδρὸ κι' ἀγάπη μου ὅσο θέλη.*

*Κι' ἀκόμα, ἀγάπη μου, ἀγαπῶ μαζύ σου κάποιαν ὥρα,
Πρὸς τὸ βαθὺν τὸ πέλαγο ταξεῖδι χωρὶς τέρμα,
Νὰ δῶ δερφάνια νὰ χυμοῦν νὰ παραβγοῦν στὴν προῶρα,
Θαλασσοπούλια νὰ πετοῦν πρὸς τοῦ ἡλιοῦ τὸ γέρομα.*

ΒΑΣΟΣ ΧΡΗΝΙΟΤΗΣ

Δ. ΤΩΛΣΤΟΙ

ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ

Είμουν στο κοντσέρτο. Η ερυθρότητα, ή ψηλή σάλα πλημμυρισμένη φως, λάμψη, εΐτανε γιομάτη κόσμος. Όλο το εκλεχτό κοινό της πρωτεύουσας, το μουσικό όσο και το άμουσο, είχε μαζωχτεί κείνο το βράδι για ν' ακούσει τη συμφωνία, που θα δίνονταί υπό τη διεύθυνση του νέου αρχιμουσικού.

Το πρώτο μέρος του κοντσέρτου, που απαρτίζονταν από μικρά κομμάτια, έτελείωσε γρήγορα κι' άρχινησε ο συνηθισμένος θόρυβος. Έγεινε ή διακοπή.

Έμεινα στη θέση μου κι' άκουγα τις όμιλίες.

Όλοι περίμεναν τη συμφωνία και πολλοί μιλούσαν γι' αυτήν. Άλλοι συζητούσαν για διάφορα άλλα πράγματα.

Έκαθόμουνα δεξιά στη μεγάλη είσοδο το κοινό, πυκνό περινοδιάβαινε μπρός μου σ' όλη τη διακοπή. Κείνο το βράδι είμουν στις κακές μου όλα τάβλεπα μαύρα. Σε κάθε νέο πρόσωπο, που κοίταξα, ανεκάλυπτα κάτι αντιπαθητικό, κοινό, κακό. Κάθε φράση, κάθε λέξη, που άκουγα, μου έφαινονταν άπελπιστικά πρόστυχη.

Οί τουαλέτες, τα πρόσωπα, οί κουβέντες, αυτή ή μουσική, που άκούσαμε, που μάς εξάλισε με την άκροβατική της τέχνη, χωρίς να συγκινεί την ψυχή, όλα μου έφαινονταν άδεια, άσκοπα. Η καρδιά μου εΐταν σφιγμένη είμουν σαν ξηρός. Αισθανόμουν, πως αν ήθελα να διγρηθώ σε κανένα την κατάσταση ή μου, δε θα μ' ένοιωθε θάρκοუნταν μόνο να μου χαμογελάση εύγενικά. Γι' αυτό έκαθόμουν ήσυχια στη θέση μου και δεν είχα καμιά, μα καμμιάν έπιθυμία ν' ανοίξω κουβέντα. Έβλεπα κι' άκουγα και να το πώ ξάστερα, είμουν έτοιμος να τη μισήσω αυτή την ανθρωπότητα. Είχα μπρός μου ανθρώπους κάθε ηλικίας, σωστόν

όμως άνθρωπο δεν έβλεπα κανένα, μονάχα θεατρίνους, κακούς θεατρίνους που ζητούσαν να παίξουν τον Άνθρωπο. Τίποτες φυσικό, τίποτες σωστό, τίποτες ζωντανό δεν είχεν αυτό το άσυνάρμοστο και θορυβώδικο πλήθος, που έτυχε να βρεθ ή μαζί μου μέσα στ ή πλατειάν αυτή σάλα.

Η διακοπή κόντευε να τελειώση το κουδουνάκι χτύπησε και το κοινόν εκάθησε. Ανυπόμονα περίμενε την συμφωνία έτοιμαζόμουν να την ακούσω προσεκτικά. Κι' όλοι περίμεναν φανερά κάτι εξαιρετικό.

Τέλος ο αρχιμουσικός φάνηκε ύστερα από ζωηρές επιδοκιμασίες, έγινε απόλυτη ήσυχία γιομάτη προσδοκία. Οί μουσικοί με τα όργανά τους, καθισμένοι, έτοιμοι περίμεναν. Άκούγονταν ο ξερός, ο βραχνός ήχος της μαγέτας άπάνου στο ανάλογο. Ο αρχιμουσικός επιθεώρησε με μιά ματιά την ορχήστρα, σήκωσε το χέρι κι' ή μουσική άρχισε.

Άρχισε pianissimo, σα νάθελε να προδιαθήση τους ακροατάς, κι' αυτός ο άτολμος πρόλογος φάνηκε σα να προαγγέλη κάπιο μυστήριο. Πράγματι, αναγκαζόταν κανείς να άφοσιωθ ή έντελώς στη συμφωνία μ' αυτό το άπαλό κι' όμως έντονο άρχίνισμα. Άξαφνα μέσα από την όλοένα αυξανόμενη άφρονία των τόνων, άντήχησεν ή μελωδία, ξεγλύστρησεν, άπαρητήρητα σχεδόν, εύθύς όμως έκυριάρχησε και το άκομπανιαιμένο ταπεινό έκλινε μπρός στη βασιλίσσα του. Πότε έπαιζε δυνατώτερα, γρηγορώτερα πότε πάλε λιγοψυχούσε, όμως τόσο μονάχα, όσο για να εκτυλιχτή καλήτερα, να σηκωθ ή σε μεγαλήτερο άκόμα ύψος.

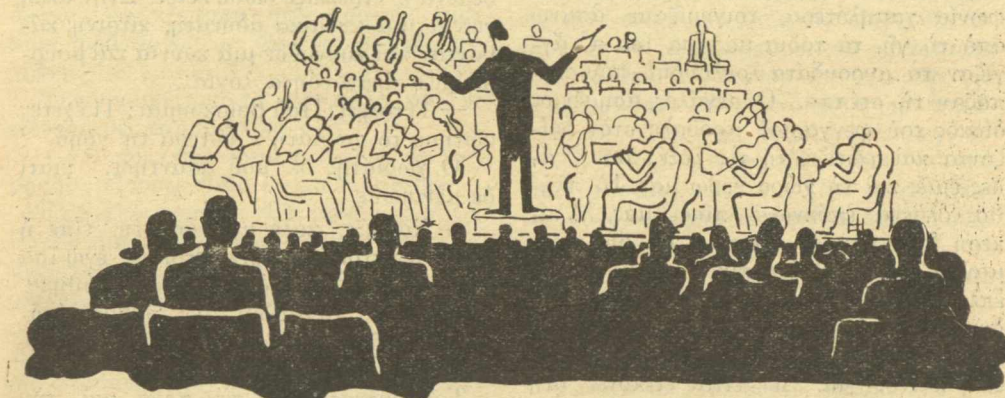
Άκίνητος άφογκράζομουν κι' όλο μου το είναι τ' άπορροφούσαν οί τόνοι. Άνατριχίλες έτρεχαν άπάνω μου. Κόιταξα γύρω

μου, αλλά κερη ή σάλα είχεν εξαφανιστεί μαγεμένη από τη δύναμη της θείας συμφωνίας. Θεέ μου! Θεέ μου! εψιθύριζα μέσα μου, τι δύναμη! τι πάθος! τι άλληθρα!

Δάκρυα συγκίνησης κι' ένθουσιασμού έπνιγαν τα μάτια μου. Η ψυχή μου αλλά κερη συνεκείτο, έτρεμε γιομάτη φρίκη και σαν από μίαν άσυνήθιστην άποφασιστικότητα.

Όλος ο κόσμος, που κάθονταν μπρός μου, που τον είχα πνι από λίγο μισήσει, τώρα μου φάνταζε όμοιος και τον αγαπούσα θερμά, σαν αδέρφι μου.

— Ναι, ναι, έχετε δίκιο, σεις άσυνήθιστα γοητευτικοί τόνοι! χρειάζεσαι πράξη, αίστημα, άγάπη—μούλεγε μιά παθητική, μυστική φωνή κι' αίστανόμουν μέσα μου

Έγινε απόλυτως ήσυχία γεμάτη προσδοκία.

καθαρώτερα μιά δύναμη καινούργια.

Κι' αυτή ή δύναμη με καλούσε σε δράση, σε αυτοθυσία. Άκουγα τώρα μονάχα μιά παραίνεση φλογερή, όλο πεποιθήση, που άκατάπαντα και διαταχτικά ενεργούσε μέσα μου. Είμαι έτοιμος να την ακολουθήσω κι' ή συνείδηση αυτής μου της διάθεσης μ' έκαμνε εύτυχη.

Η αναπνοή μου επιάνονταν. Ποτές μου δεν αίστανόθηκα μιά τέτοια συγκίνηση. Ναι, αυτή τη στιγμή για όλα είμαι πρόθυμος, τόνωιωθα πολύ καλά. Ηθελα να μηνύσω της συμφωνίας, ήθελα ν' αποκοιθώ σ' εκείνη τη φωνή, που με καλούσε, αλλά την ίδια στιγμή χωρίστηκαν οί τόνοι από την εξέδρα και σιγά ταλαντεύτηκαν στα ύψη.

Πετάχτηκα από τη θέση μου: όλος ο

κόσμος ακολουθήσε το παράδειγμα μου. Κοίταξα γύρω μου τρομασμένα πρόσωπα, γιομάτα άγωνία κι' έκπληξη μάτένιζαν. Και τότε ένθουσιασμένος, εφώναξα στο πλήθος, που με τριγύριζε:—Δεν άκούτε λοιπόν έσείς, δε βλέπετε, πως πρέπει να την ακολουθήσουμε, πως ή μουσική αυτή μάς οδηγεί στην άλληθρα, στην καλωσύνη, στην εύτυχία... Άμέσως, χωρίς άργοπορία, πρέπει να τρέξουμε κοντά της.

Η φωνή μου έσβυσε πνιγμένη στους ήχους της συμφωνίας. Και τότε αίστανόθηκα σαν νάφιναν τα πόδια μου τη γη και πως εγώ ο ίδιος, όμοια με τη συμφωνία, σηκωνόμουν, σηκωνόμουν μαζί της στα ύψη. Με θαυμασμό έβλεπα άπάνου μου το μεγάλο, το σκούρο, τον άστροσπασμένο ούρανό. Το χτίριο, που είμα-

στε μέσα, άνοιξε μονάχο του, Άπάνω, ψηλά, άπάνω από μάς, έπαιζε τώρα μιά ορχήστρα άόρατη, όλοένα ψηλότερα αναβαίνοντας και... την ακολουθούσα. Κοίταξα κάτω κι' έβλεπα το πλήθος ν' ανασηκώνεται σιγά σιγά και ν' άρχεται πίσω μου. Διέκρινα πως μιά άσυνήθιστη άλλαγή εγίνονταν μέσα του. Στα ένθουσιασμένα, στα συγκινημένα πρόσωπα, άστραφτε τώρα ή απόφωση και το γλυκό χαμόγελο. Έβλεπα πως όλοι, σαν κι' εμένα, θ' ακολουθούσαν τη συμφωνία δίχως αντίρρηση. Σηκωνόμαστε πάντα ψηλότερα, ψηλότερα, πίσω από τη συμφωνία και τέλος πετάξαμε έξω από τους τοίχους του χτιρίου στο διάπλατο, στο άπεραντο κενό. Άμέτρητη ξεπλόνονταν ή πόλη κάτω μας. Έβλέπαμε τους χουσούς κουμπέδες

τῶν ἐκκλησιῶν, τοὺς ἄσπρους τοίχους τῶν σπιτιῶν, τὶς μαυρισμένες, τὶς ψηλές φάμπρικες. Τιποτένια φῶτα τρεμόσβεναν κάτω στους στενόχωρους δρομίσκους καὶ σὰ μερμίγια μέσα ἐκεῖ ἐσέρονταν ἀνθρώποι κι' ἄμαξες.

Πετάξαμε γρήγορα ἀπὸ κεῖ. Ἡ μουσική ἔπαιξε τώρα ἀκόμα ἰσχυρότερα, μεγαλύτερα. Ὅσο μακρότερα πηγαίναμε τόσο τὸ πλῆθος αὐξάνει πίσω μας. Περάσαμε πέρα ἀπὸ τὴν πόλη καὶ πετάξαμε σὲ μιὰ μεγάλη, ἔρημη στέππα. Ἐνα γλιαρό, ἐλαφρό, ζωογόνο ἀγεράκι μᾶς χάρεινε τὸ πρόσωπο. Θυμόμον πὼς εἶταν χερμῶνας, σὰν πῆγαινα στὸ κοντότρο. Μὰ δῶ εἶταν ζέστη, ἀνοιξιὰτικο ἀγεράκι φουσοῦσε. Ὅμως αὐτὸ δὲ μὲ ξίπαζε. Ξανακατεβήκαμε μαζί μὲ τὴ συμφωνία χαμηλότερα, τριγυρίζαμε ἀπάνω ἀπὸ τὴ γῆ, τὰ πόδια μας ἴσα ἴσα π' ἀγγίζαν τὰ μπουδάτα λουλουδία, πὺν σκέπαζαν τὴ στέππα. Ὁ μεγάλος ἀσημένιος δίσκος τοῦ φεγγαριοῦ πρόβαλε στὸν ὀρίζοντα καὶ φώτιζε μὴ τίς λοξές του ἀγκίδες ἐμᾶς καὶ τὴ χώρα γύρω μας. Τὸ πλῆθος ὀλοένα ἐπύκνωνε πίσω μας. Ἀλάκερη ἡ στέππα ἐφαίνονταν σὰ θάλασσα μαύρη ἀπὸ τὰνθρώπινα κορμιά πὺν ἐπλανιόνταν ἀπένου της. Ἡ συμφωνία δυνάμωσε πλημμυρῶντας τὸν κόσμον ὄλο καὶ ξυπνῶντας ὄλα τὰ ζωντανὰ σὲ μιὰ ζωὴ καινούργια. Δὲν εἶταν τίποτες στὴ γῆ μεγαλοπρεπέστερο κι' ἀνώτερο ἀπὸ κείνη τὴ μουσική. Ἐβλεπα τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων πὺν εἶταν κοντά μου. Ἐλπίδα καὶ χαρὰ ἔλαμπε ἀπένου τους. Προσεχτικά, προσδοκῶντας κάτι, κοίταξα κατὰ τὴ γῆ κάτω, νὰ νοιώσω πὺν πηγαίναμε. Τότε παρατήρησα πὼς σηκώθηκαμε πάλι ψηλὰ πάνω ἀπὸ τὴ στέππα. Μὲ μᾶς ἡ μουσική σταμάτησε τὸ δρόμο της, ἐστάθη λίγο ψηλότερα ἀπὸ μᾶς κι' ἐκεῖ ἔπαιξε. Κάτου μας ἀπλόνονταν στὸ σκοτάδι ἓνα χωριό, φτωχικὸ χωριό, σκοτεινό, μαῦρο· λιγοστὰ φῶτα τρεμόσβεναν στὰ παραθύρια τῶν καλυθῶν. Ἀξαφνα μέσα στους τόνους τῆς συμφωνίας ἀντήχησε ἓνας παράχοδος, ἀλλοιώτικος ἦχος, μιὰ ἀπελπιστικὴ κραυγή, πὺν ἔρχονταν ἀπὸ κάτω—ἀρρωστιάτικη, τρομαχική. Καὶ σύγχρονα ἀκούστηκαν παραπονετικὰ κλάματα. Ὁρμησα, σὰ νὰ μούσκιζε μαχαίρι τὴν καρδιά, βαρεῖα καὶ γρήγορα

ἔπεσα στὴ γῆ, καὶ βρέθηκα σ' ἓνα μονοπάτι μὲς τὰ χιόνια, σ' ἓνα ἔρημο σοκάκι τοῦ χωριοῦ.

Ἀπὸ μιὰ καλύβα δεξιὰ ἀντηχοῦσεν ἡ ἡ ἴδια ἀβόηθητη παράξενη φωνή, ἀριστερὰ ἀκούγονταν οἱ κλάψες ἐνὸς παιδιοῦ.

Κοίταξα γύρω μου καὶ κατάλαβα ἀμέσως πὼς βρισκόμουν σ' ἓνα ρούσικο χωριὸ χωμένο στὸ χιόνι, μέσα στὴ φτώχεια καὶ τὴν κακομοιριά. Κι' ὅπως ἀκουγα δεξιὰ ὀλοένα τὴν ἴδια φωνή νὰ ζητᾷ βοήθεια, τράβηξα κείθε.

Μπήκα σὲ μιὰ χαμηλή, ὄρη, καλαμένη καλύβα, μισοχαλασμένη ἀπὸ τὰ χιόνια.

Ἐνας χωριάτης κάθονταν σ' ἓνα μπάγκο κι' ἔβγαζε ἄγριες, παράφορες κραυγές. Μὲ κοίταξε κατὰματα, μιλοῦσε περδεμένα κι' ἐτρέκλιζε δῶθε κείθε. Στὴν ἄλλη γωνιά μιὰ γυναῖκα ἀδύνατη, κίτρινη, κάθονταν καὶ κουνούσε μιὰ κούνια καὶ μουρμούριζε ἀκατονόητα λόγια...

— Τί τρέχει; Ποῦ βρίσκουμαι; Τί ἔχετε; ρώτησα τὸ χωριάτη κι' ὕστερα τὴ γρηά.

Ὁ χωριάτης δὲ μοῦ ἀπάντησε, γιατί δὲ μένοιθε.

— Κοίταξε, καλέ μου ἀφέντη, εἶπε ἡ γρηά, ὁ ἀντρας μου ἔχει θέρημη κι' ἐγὼ ἴσα ἴσα πὺν στέκομαι ὄρητὴ ὄρητὴ. Τοῦτα εἶναι τὰ παιδιά. Δὲν ἔχουμε τίποτες νὰ φαῖμε. Γι' ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, βοήθα μας!

Ταραγμένος ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν ἀπελπισία, πετάχτηκα ὄξω ἀπ' τὸ δρόμο νὰ φωνάξω βοήθεια στὸ πλῆθος πὺν μ' ἀκολουθοῦσε. Μὰ δὲν εἶταν πειὰ κανεὶς στὸ δρόμο. Μονάχα τ' ἀστέρια τρεμόλαμπαν στὸ μαῦρον οὐρανὸ, ψυχρὰ κι' ἀδιάφορα.

Μουσική καὶ συνοδεία χάθηκαν. Πᾶνε ὄλα. Μονάχα πέρα μακριά, μακριά, ψηλὰ ἀκουγα ξεψυχισμένους τοὺς ἀπόμακρους ἦχους τῆς συμφωνίας.

Μὲ πόθο στάθηκα ν' ἀκούσω, μὰ κείνη τὴ στιγμή σβυστήκαν ὀλότελα. Ὁ ἀγεράς μονάχα φουσομανοῦσε, σφυρίζοντας στὸ σοκάκι, στριφουλίζοντας τὸ χιόνι κι' ἀπὸ τὴν ἀντικρινὴ καλύβα ἔξορμούσαν ὀλοένα τὰ ἴδια παραπονετικὰ κλάματα τοῦ παιδιοῦ. Καὶ τότες τ' ἀνοιωσα πᾶ ὄλα: βρισκόμουν ἀνάμεσα σ' ἀνθρώπους πὺν πέθαιναν ἀπὸ δυστυχία καὶ πείνα. Ἡ συνείδηση τῆς ἀδυναμίας μου καὶ τῆς

ἀπομόνωσής μου ἐκείνη τὴν ὥρα μοῦ εἶταν φριχτή.

Πὼς νὰν τοὺς βοηθήσω μονάχος; Πὼς μπόρεσαν αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι, οἱ ἄκαρδοὶ ἀνθρώποι νὰ μ' ἀφήσουν στὴ μέση, τὴν τελευταία, τὴ σπουδαιότερη στιγμή;

Ἀδυναμία, ἐγκατάλειψη, ἀηδία, ἀνείπωτη λύπη μοῦ πλημμύριζε τὴν καρδιά μ' ἀπελπισία. Γύρισα πίσω, νὰ πάω στὸ χωριάτη, πὺν στὸν παροξυσμὸ τῆς θέρημης του φωνάξε ἔτσι, ἀλλ' ἄξαφνα ἀπὸ τὴ συγκίνηση ξύπνησα κι' ἀνοιξα τὰ μάτια μου.

Ὁ ἥλιος ἔλαμπε στὸ παράθυρο. Ἀνασηκώθηκα στὸ κρεβάτι μου, εἶδα τὸ ρολοὶ καὶ βιαστικὰ ντύθηκα. Εἶχα παρακοιμηθεῖ καὶ θαρροῦσα πὼς ἄρχισα νὰ πάω στὴ δουλειά μου, πὺν μὲ περιμέναν στὶς ἐννιά. Ὅμως πῆγα ἀρκετὰ νωρὶς ἀκόμα, ἀν κέφτασα στὸ γραφεῖο μου μιὰν ὥρα ἀργότερα ἀπὸ τὴν προσδοκῶμένη.

Ὅταν χαιρέτησα τὸ διευθυντή μας, μὲ ρώτησε μὲ περιποιητικὸ τόνο:

— Ἐ, πὼς; σὰς ἄρεσε ἡ συμφωνία χτές βράδν; εἴσατε βέβαια στὸ κοντότρο.

Εἶχα παρατηρήσει χθὲς βράδν τὸ διευθυντή μας πολλὲς φορὲς μέσα στὸ πλῆθος, πὺν ἀκολουθοῦσε ἐμένα καὶ τὴ συμφωνία. Φοροῦσε ἄσπρο λαιμοδέτη καὶ παράσημο· ὡς κι' αὐτὸ τὸ εἶχα προσέξει. Στὸ τέλος μόνο τῆς περιπλάνησής μας, σὰ φτάσαμε στὸ πεινασμένο χωριό, τὸν ἔχασα πίσω μέσα στὸ πλῆθος.

— Ναι, ἡ συμφωνία εἶναι ἐξαισία, ἀπάντησα, μόνο δὲν ξέρει κανεὶς, γιατί νὰ

κούει τέτοια πράγματα. Ταράζουν τόσο τὰ νεῦρα....

— Ἀχ, τί νευρικός! εἶπεν ὁ διευθυντής. «Θαρρῶ, ἐξακολούθησε, πὼς γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀκούμε καλὴ μουσική, γὰ νὰ ὑψωνόμαστε πνευματικῶς, τοῦλάχιστο στὴ φαντασία, ἀπένου ἀπὸ τὴ δυστυχία καὶ τὶς φροντίδες τῆς ζωῆς». Καὶ γελῶντας χάρεινε τὸ καλοφκιασμένο μουστάκι του. Κεῖνο τὸ πρωὶ συχάθηκα τὸ διευθυντή.

«Ἐδῶ εἶναι ὄλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος, πὺν μ' ἐγκατέλειψε στὸνεῖρο—συλλογιζόμουν, ρίχνοντας θυμωμένες, περιφρονητικὲς ματιές στὰ γλωμά πρόσωπα τῶν ἀξιολύπητων ὑπαλλήλων μᾶς—πὼς θὰ μπορούσαν αὐτοὶ ν' ἀκολουθήσουν ὡς τὸ τέλος τὸ ἐμπνευσμένο, τὸ φλογερὸ ἔργο, πὼς θὰ εἶταν ἱκανοὶ νὰ σπρώξουν τὸ αἴστημα ὡς τὴν αὐτοθυσία, πὼς θὰ εἶταν σὲ κατὰσταση ν' ἀποσπάσουν τὰ καθίσματά τους, τὰ δεμένα ἀπένου στὰ γραφεῖα, γὰ ν' ἀφιερωθοῦν σὲ καινούργια, σὲ ψηλότερη, σὲ γενικότερη ὠφέλιμη δράση; Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος; Μήπως δὲν εἶμαι κι' ἐγὼ ἓνας ἀνθρώπος ἀπὸ τὸν ἴδιο σωρὸ, ἱκανὸς μόνο στὸνεῖρο νὰ ὑψωθῶ ἀπὸ τὰ σφιγμένα, ν' ἀφοσιωθῶ σὲ μιὰν ὑψηλή, σὲ μιὰν εὐγενική ὀρμή;» Μὰ τὴν τελευταία μου σκέψη δὲ θέλησα νὰ τὴ πιστέψω. Δὲ θέλησα νὰ παραδεχθῶ τὴν ἀδυναμία μου.

Ἄναψα ἓνα τσιγαρέτο, ἐπῆρα ἓνα ἔγγραφο κι' ἄρχισα νὰν τὸ ξεφυλλίζω.

Μετάφρ. Κ. Α.

ΣΥΜΠΟΝΙΑ

Δὲν κλαίω τὴν πάλῃ τῆς ζωῆς, μεσ' τῆς θλιμμένες ὥρες τοῦ φθινοπώρου, πὺν ἡ βαρεῖα ὀμίχλη τὴν σκεπάζει παληές ἀγάπες δὲν θρηγῶ, οὔτε λυποῦμαι κόρες ὄμορφες, νεοὺς πὺν ἄδικα ὁ θάνατος ἀρπάζει.

Δὲν συντροφεῖ ὁ οἶκος μου, τῆς Ἀυστυχίας τὸν πόνο, ἀδιάφορος πάντα τραβῶ πρὸς τῆς ζωῆς τὴν ἄρη μὰ τὸν Ζητιᾶνο τῆς χαρᾶς, αὐτὸν λυποῦμαι μόνο, γι' αὐτὸν κρατῶ τὴ θλίψη μου καὶ τῆς ψυχῆς τὸ δάκρυ.

ΚΛΕΡΡΧ. ΜΙΜΙΚΟΣ

ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ
ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΗΛΕΣ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ",

Ο ΦΙΛΕΡΓΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΔΡΥΤΗ ΤΟΥ

Ἐνάλογη συζήτηση μετὰ τὸ «Νέον Πνεῦμα» τοῦ Γιαννόπουλου (Ἡ Ἐκκλησις πρὸς τὸ Πανελλήνιον Κοινόν, ἐπέρασε ἀπαρατήρητη) ἐκίνησε κ' ἓνα ἄλλο βιβλίον, γραμμένον κ' αὐτὸ δυστυχῶς στὴν καθαρεύουσα, σὲ μιὰ καθαρεύουσα ἀλύγιστη, σκληρὴ, ποὺ δὲν εἶχε γιὰ ἐλαφρυντικὸν τῆς τὴν κάποια Γιαννοπουλεῖκήν δροσεράδα, μὰ ποὺ εἶχε μεγάλο προτέρημα τὸν ἐπιστημονικὸν ὀρθολογισμόν, τὴν ἀκράδαντη πίστη σ' ἐκεῖνα ποὺ ἐκήρυττε, καὶ μιὰ πειστικώτατη διαλεκτικὴ μέθοδος, συνεχισμένη σὲ σειρά κατόπιν ἄρθρα στὸ Νουμᾶ. Τὸ βιβλίον, εὐαγγέλιον τῆς Ἐργατικῆς Ἰδέας καὶ τῶν ὄσων πιστεύουνε στὴν τελειωτικὴν νίκη τῆς Δημοτικῆς μαζῆς μετὰ τὸ λυτρωμὸν τοῦ Ἐργάτη, εἴτανε τοῦ Γ. Σκληροῦ τὸ «Κοινωνικὸν μας ζήτημα». Σὰν ἀστρολίθι ποὺ ταραξοῦσε τὰ κοιμισμένα νερά ἐνὸς βάλτου, ἔπεσε στοὺς καλοκαιριάτικους μῆνες τοῦ 1907, γραμμένον θαρρῶ, ἂν καὶ δὲν ἀναφέρεται στὸ εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα, στὴ Γερμανία, ὅπου ἔμμενε ὁ Σκληρὸς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ἡ ἐπίδρασις τουλάχιστον τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλισμοῦ, τῶν θεωριῶν τοῦ Μάρξ, εἶναι καταφάνερη. Καὶ ὁ Στέφανος Ραμᾶς (κ. Μάρκος Τσιριμῶκος) σ' ἓνα τοῦ ἄρθρου τὸ σημεῖωμα (ἀριθ. 263 τοῦ 1907) πειράζοντας μάλιστα τὸ συγγραφέα τοῦ βιβλίου, ποὺ προτίμησε τὸ Γερμανικὸ ἀπὸ τὸν... Γαλλικὸν σοσιαλισμὸν.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ, ποὺ βέβαια οὔτε τόλαβε ὑπ' ὄψην του καθόλου ὁ Ἀστικὸς Τύπος καὶ τὸ ἀγνόησε μετὰ σύστημα, θάλεγε κανεὶς, (μερικὰ λόγια ἔγραψε μονάχα ἢ «Ἀκρόπολη»), στὴν

ἀρχὴ ἐπέρασε ἀπαρατήρητο καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν τάξεις τῶν λίγων τότε ζυπνημένων ἀνθρώπων, τῶν Δημοτικιστῶν. Εὐτυχῶς γιὰ τὴν κοινὴν μας Ἰδέαν, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ἔτυχε νὰ σπουδάξῃ στὴ Γερμανία ὁ φωτισμένος παιδαγωγὸς κ. Ἄλ. Δελμούζος, κ' εἶναι αὐτὸς ὁ Α. Ντέλος τοῦ Νουμᾶ ποὺ μετὰ ἄρθρου του τετρασέλιδο ἀπὸ τὸ Stranberg, ἤρθε στὸν ἀριθμὸ 257, 19 Αὐγούστου 1907, νὰ μᾶς γνωρίσῃ τὴν ἐκδοσὴν τοῦ βιβλίου, ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἰδέαν του, νὰ τὴν συζητήσῃ.

Ἀπὸ τὸ ἄρθρον τοῦ Δελμούζου, καὶ κυριώτερα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Σκληροῦ, ἀνοίχτηκε μιὰ πλατεῖα διεξοδικὴ συζήτηση στὸ Νουμᾶ, ποὺ ἄναψε καὶ φούντωσε στὰ 1908, χωρίζοντας τοὺς δημοτικιστὰς σὲ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, Ἐθνικιστὰς καὶ προοδευτικὸς, σοσιαλιστὰς, νὰ ποῦμε.

Στὴ συζήτηση αὐτὴ ἔλαβαν μέρος ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Ἐθνικιστῶν ὁ Στέφανος Ραμᾶς, ὁ Ἰδᾶς Δραγούμης, ὁ Πέτρος Βλαστός (ποὺ δηλώνει στὰ 1908 πὼς ἀφήνει πιά γιὰ πάντα τὸ ψευδώνυμον τοῦ Ἐρμονας καὶ θὰ ὑπογράφεται φαριδιὰ-πλατεῖα μετὰ τὸν ὄνομα του) κ' ἀπὸ τὴν ἄλλην τῶν δημοτικιστῶν ὁ Κώστας Χατζόπουλος, Πέτρος Βασιλικὸς (μετὰ τὸ παλιὸν αὐτὸ ψευδώνυμον ἐδημοσίευσεν ἄρθρα καὶ κριτικὰς στὸ Νουμᾶ), ὁ Ζαβιτζιάνος, ὁ Ντέλος-Δελμούζος, ὁ Ν. Γιαννιός, κ. ἄ.

Οἱ πρῶτοι ὑποστηρίζανε πὼς δὲν εἶναι γιὰ τὴν ὥρα χρήσιμος ὁ Σοσιαλισμὸς γιὰ μᾶς, ποὺ σὰν Κράτος ἀκόμα ἔφταιστο καὶ σὰν ἔθνος χιλιόκατατρεγμένο, ἔχουμε ἀνάγκη

ἀπὸ Ἐθνισμὸν πρὶν ἀπ' ὅλα, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι, ζώντας σὲ μεγάλα κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ μελετώντας ἀπὸ κοντὰ τὴν σοσιαλιστικὴν κίνησιν, φωνάζανε πὼς ὅλοι οἱ ἀναμορφωτικοὶ καὶ στὴ γλῶσσα καὶ στὴ ἰδέαν πρέπει νὰ γίνουσι σοσιαλιστὰς, νὰ γείρουσι στὸ πλευρὸν ἐκείνων ποὺ μᾶς δίνουνε τὴν πρῶτη ὕλη γιὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ζωτανῆς λαλιᾶς, καὶ νὰ μπορέσουσι ἔτσι ἀποτελεσματικὰ νὰ χτυπήσουσι τὴν καθαρεύουσα καὶ τὴν ρουτίνα.

Ὁ Νουμᾶς ἀμέσως μετὰ τὴ δημοσίευσιν τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Δελμούζου, ξανατύπωσε στὸν ἀριθ. 260 ὁλόκληρον τὸ πολὺ φωστὸ, τίμιον καὶ φωτισμένον μέρος ἀπὸ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ Σκληροῦ ποὺ ἀναφέρεται στοὺς δημοτικιστὰς ὡς ριζοσπαστικὰ στοιχεῖα ἰκανὰ «πρὸς κοινωνικὴν δρᾶσιν».

«Οἱ δημοτικισταὶ, γράφει στὸ «Κοινωνικὸν μας ζήτημα», ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας νὰ παίξουν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Κοινωνίας μας. Εἶναι ἀναμφιβόλως τὰ καλύτερα, γνωστικώτερα καὶ τὰ μᾶλλον ἐνθουσιώδη παιδιὰ τῆς μουρζουαζίας μας ἀφοῦ κατώρθωσαν εἰς τὸ μέσον τοιοῦτον ὁκεανὸν ψεύδους καὶ ἀπάτης νὰ ἀπαλλαγῶν ἰσχυρῶν προλήψεων, ἔστω καὶ εἰς μερικὰ μόνον ζητήματα, τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύει ὅτι ἔχουν ὑγιὴ ἐγκέφαλον καὶ γενναῖον, ἐλληνοπρεπὴ χαρακτῆρα, πράγμα σπάνιον εἰς τοιαύτην σχολαστικὴν, διεφθαμένην καὶ σατανικῶς ἐγωιστικὴν ἀτμόσφαιραν... Ἄλλὰ οἱ δημοτικισταὶ ἐφαντάσθησαν ὅτι ἠμποροῦν νὰ λύσουν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, χωρὶς νὰ θίξουν τὸ ὅλον κοινωνικὸν οἰκοδόμημα, μὴ θέλοντες νὰ ἐννοήσουν ὅτι τὸ γλωσσικὸν ζήτημα δὲν εἶναι τόσοσὸν ἀκαδημαϊκὸν, ὅσον κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν φῦσιν, στενότηατα συνδεδεμένον μετὰ ὁλόκληρον ἱστορικὸν καὶ κοινωνικὸν σύστημα, ἐπομένως δὲ τότε μόνον δυνατὸν νὰ λυθῇ ἐν τῇ πράξει ὅταν

κλονισθῇ τὸ ὅλον αὐτὸ κοινωνικὸν μας σύστημα».

Μιλῶντας ἀπὸ τὴν στήλην τοῦ Νουμᾶ πιά, στὸν ἀριθμὸ 268, μετὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου, τῶν παιδιῶν στοὺς δρόμους, ποὺ αὐτὰ, κατὰ τὸ Λούθηρον, πρέπει νὰ κοιτᾶς στὸ στόμα πῶς μιλοῦν κ' ἔτσι νὰ γράφῃς, μιλῶντας πρὸς τοὺς δημοτικιστὰς—καθὼς ἐπιγράφει τὸ ἄρθρον του—σὲ δημοτικὴν, ὅσο μποροῦσε ἀνθρωπινώτερη, ὁ Ἐπαναστάτης κοινωνιολόγος τοὺς παρουσιάζει μερικὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα,

κοιταγμένα κ' ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς μεταφυσικῆς μετὰ ἰδεαλιστικὰ μάτια κ' ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς διαλεκτικῆς, ποὺ αὐτὸς ἀκολουθεῖ καὶ πρὸς βεβαίως. Τὸ δηλώνει ἄλλωστε καθαρά: «Ἐγὼ εἶμαι καθ' ὁλόκληρον διαλεκτικὸς, ἐνῶ σεῖς, ἂν δὲν ἀπατώμαι, στὰ περισσότερα τουλάχιστον, μεταφυσικοὶ (4 Νοεμβρίου 1907, Νουμᾶς σελ. 4).

Γιὰ τὸν Ἀγῶνα τὸ Γλωσσικὸν βάζει τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν:

«Πῶς βγήκε στὴν δημοτικὴν καὶ ἐν γενεῇ τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως:

α') Ἀπάντησις μεταφυσικῆ. Αἰτία εἶ-

ναι ὁ Ψυχᾶρης, ὁ Πάλλης καὶ λοιποὶ. Ἄν δὲν εἴτανε αὐτοὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε γλωσσικὸν ζήτημα. β') Ἀπάντησις διαλεκτικῆς. Γλωσσικὸν ζήτημα ὑπῆρχε πάντοτε, ἐνόσφ ὑπῆρχε διαφορὰ μετὰ τὴν ἐπίσημην καὶ λαϊκὴν γλῶσσαν. Ἄν δὲν παρατηρήθηκε, αὐτὸ ὀφείλεται σὲ σοβαροὺς κοινωνικοὺς λόγους. Ἐνόσφ τὸ ἔθνος περνοῦσε τὸ φεουδαλο-ἀριστοκρατικὸν στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς του, δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ κανένας λόγος γιὰ λαϊκὴν γλῶσσαν, καὶ ἀργότερα ὅταν ἀπόκτησε τὸ σημερινὸ του ἀστικὸν χαρακτῆρα, οἱ λίγοι ποὺ ὑψώσανε τὴ φωνήν τους γιὰ τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν δὲν ἀκούσθησαν (Βηλαράς, Σολωμὸς κ. ἄ.) διότι τὸ γενικὸν ρεῦμα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν ζητοῦσε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν φεουδαλικῶν

Ὁ Σκληρὸς

παραδόσεων του Βυζαντίου (για λόγους πολιτικούς). Μόνον άρπου πέρασε πολύς καιρός κ' από τη μιά μεριά ή συνείδηση του λαού γινόταν όλοένα άστικώτερη, από την άλλη φαινόταν καθαρώτερα τó άνεδαφικό των «φεουδαλικών παραδόσεων», όρίμασε πλέον έντελώς ή ανάγκη γλωσσικής μεταρροθμίσεως. Έδώ άνεφάνηκαν εύγλωττοι και συστηματικοί άπολογηταί της μητρικής μας γλώσσας: Ψυχάρης, Πάλλης, Έφταλιώτης κ. ά. Αύτοι είναι όχι ή αίτία που έδημιούργησε τó «*δήθεν γλωσσικόν ζήτημα*» αλλά οι «εύγλωττότερον διατυπώσαντες» την άνάγκη της γλωσσικής *μεταρροθμίσεως*, ή όποια είχε πιά ώριμάσει. Θα θριαμβεύση δέ τελείως ή Δημοτική όταν όλο τó έθνος πεισθή για τόν ούτοπισμό των φεουδαλικών βυζαντινών παραδόσεων και ή πραγματικότης δείξη όχι μόνον πόσον άνοφελείς αλλά και πόσον όλεθριες είνε.....»

Τό άρθρο αυτό του Σκληρού, καθώς κ' ένα του άλλο στο Νουμά του 1908 (άριθ. 292-3), άπάντηση στους Νατσιοναλιστές, Ραμά και Βλαστό, είναι από τά δυνατώτερα, τά πιο μεστά και άποδεικτικά που βγήκανε από την πέννα του. Κρίμα που ως τά σήμερα δέν είδανε τó φώς, συγκεντρωμένα και ταχτοποιημένα, σε μιά έκδοση τής προκοπής, που θάχε πολλά περισσότερα να προσφέρη από τις λογής κριτικές ή κατακριτές φυλλάδες που κυκλοφορούνε *γύρω στο Σολωμό*, ή δέν ξαίρω σε τίνος άλλου γύρω την έργασία.

«Τό Κοινωνικό μας ζήτημα» είναι τó βιβλίο, καθώς τόγραψε και ό Γιαννιός, που έκαμε τους Έλληνες διανοομένους να συμπάθησουν τó σοσιαλισμό, είναι κείνο που έφερε στο Σοσιαλισμό τους δημοτικιστές, αυτό που γέννησε τις πρώτες σοσιαλιστικές προσπάθειες στη Νεοελληνική Φιλολογία, αυτό που έδωσε σ' όλους μας τó κέντρισμα και τή φωτεινή θεωρητική βάση για να ριχτούμε στους άγώνες που έχουν σκοπό τους την πνευματική άνύψωση του Έλληνικού λαού....

Ό Ταγκόπουλος που είχε δώσει έκείνη την εποχή ένα του δράμα τρίπραχτο, τις «*Άλυσίδες*», από τó θίασο του Θωμά Οικονόμου στο Δημοτικό Θέατρο (27 Νοεμβρίου 1907) και είχε άκούσει όλα τά μελοζαχαρένια λογάνια τής καμαρωμένης μας Κριτικής να του.... παινέβουνε πώς και πώς τó ριζοσπαστικό του αυτό έργο, ό Ταγκόπουλος που ζητούσε τó ζύπνημα του Λαού και τó λυτρωμό του από τά νύχια των κούφρων πολιτικάντιδων, δέ φαίνεται να μινε άσυγκίνητος ούτε από τó βι-

βλίο του Σκληρού ούτε από τή συζήτηση που άνοίχτηκε από τις στήλες του περιοδικού του. Η ψυχή του έγερνε προς τ' *άριστέρα*, συμπονούσε τόν εργάτη, χωρίς να χη όμως ξεκαθαρισμένες και άποκρυσταλλωμένες Ίδέες. Στο Χατζόπουλο τουλάχιστον έγγραφε πώς είναι «*Δημοτικιστής και Σοσιαλιστής*»,—και ό δεύτερος πάλι, περνώντας τότε στο Μόναχο την περίοδο του φλογεροϋ του επαναστατισμού, προσπαθούσε με πειστικά παραδείγματα, να του άποδείξη πώς τó δεύτερο, όχι, τ' όραματίζεται, μα δέν είναι. «*Σοσιαλιστής που γυρέβει δικτατορία και κυβέρνηση δίχως βουλή*—είτανε τότε που ξέσπασε τó κίνημα του Ζομπά στο Γουδί, δέ ματακούστηκε. Ό Σοσιαλιστής θά γύρεβε δικτατορία του Λαού...» Και μ' όλα τούτα όμως ό Διευθυντής του «*Νουμά*» δέν έπαυε να δείχνη θετικά, με πράγματα, την άγάπη του προς τόν Εργάτη, Περνώντας, από την Πάτρα στις 23 του Μάρτη 1908 μιλούσε με χαρά του από τó βήμα τής Έλληνικής Εργατικής Ένωσης και με θέμα «*Όχλος και Λαός*, καυτηρίαζε τή σαπίλα τής άστικής τάξης, των συντηρητικών στοιχείων, των πολιτικάντηδων και των Λογάδων. Ό άγώνας μας είναι να φωτίσουμε τó Λαό, να του άνοιξουμε τά μάτια, έλεγε ξαναθυμάμενος τά λόγια των «*Άλυσίδων*». Και στο άρτισύστατο τότε Εργατικό Κέντρο του Βόλου, έστελνε βιβλία από τις εκδόσεις του Νουμά κ' έγγραφε λόγια επαινετικά για την Εφημερίδα τους, τόν «*Εργάτη*».

Ό Πανεργατικός Σύνδεσμος ή «*Άδελφότης*»—έτσι λεγότανε στην αρχή τó Κέντρο του Βόλου, από τά πρώτα που ιδρυθήκανε. σε έπαρχίες—εύχαριστούσε ξεχωριστά και τόν Ταγκόπουλο και τó Νουμά με έγγραφα του, που τά παραθέτουμε για τήν Ιστορία, και ό Ταγκόπουλος σε γράμμα του άπαντητικό, άφηνε να ξεχειλίση όλος ό φιλεργατισμός που λουλούδιζε στην ψυχή του.

ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

“Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ,, Βόλος 5/3/1908
EN BOLD

Άριθ. 60 Διεύθυνσι “Νουμά,, Αθήνα

Πολύτιμέ μου “Νουμά,,

Τό Συμβούλιο του Συνδέσμου μας στη συνεδρίαση που έγινε στις 28/2/1908, μου έδωκε

την έντολή να σου στείλω θερμές εύχαριστίες για όσα καλά έχεις την καλωσύνη να γράφης συχνά για τόν άγώνα μας και για την εφημερίδα μας «*ό Έργάτης*» στον όποιο τó καλά σου λόγια κ' οι θερμές σύστασεις που κάνεις, χάρισαν τόσοους συνδρομητές.

Με άδελφωσύνη και ύπόληψη

Ό Πρόεδρος
Κ. ΖΑΧΟΣ

Ό Γραμματέυς
Κ. Δ. ΝΤΑΪΦΑΣ

ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

“Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ,,
EN BOLD

Βόλος 5/3/1908

Άριθ. 63

Πολίτη Δ. Ταγκόπουλο, Αθήνα.

Άδελφέ,

Τό Συμβούλιο του Συνδέσμου μας στη συνεδρίαση που έγινε στις 28/2/1908 μου έδωκε την έντολή να σου στείλω άπειρες και θερμές εύχαριστίες για τó ζωηρό ενδιαφέρο που έλαβες για τόν άγώνα μας, για την πολύτιμη συνεργασία που προσφέρεις στον «*Εργάτη*» και για τά θανμάσια βιβλία σου που χάρισες στη βιβλιοθήκη μας.

Με άδελφωσύνη και ύπόληψη

Ό Πρόεδρος
Κ. ΖΑΧΟΣ

Ό Γραμματέυς
Κ. Δ. ΝΤΑΪΦΑΣ

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,,

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΓΡΑΜΜΗΝ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΓΑΡΣΙΑ
ΑΘΗΝΑ (1903)

Αθήνα 9/3/1908

Προς τόν Πανεργατικό Σύνδεσμο

«*ή Άδελφότης*» του Βόλου

Κύριε Πρόεδρε,

Με συγκίνηση βαθειά διάβασα τó τιμητικότατο για μένα και για τόν άγώνα του «*Νουμά*» γράμμα που είχατε την καλωσύνη να μου στείλετε από μέρος του συνδέσμου σας.

Ν' αναγνωρίζεται έτσι έπίσημα, να πούμε, ό άγώνας του «*Νουμά*» από ένα δυνατό λαϊκό σωματείο, όπος είναι ό Σύνδεσμός σας, και να τιλοφοριέται ό «*Νουμάς*» «*Πολύτιμος φίλος*» από τίμιους και άγνους εργάτες, είναι τιμές που κ' άλλος, άκόμα άξιώτερος από μένα, θάν τις έγγραφε στο ενεργητικό του και θά καμάρωνε γι' αυτές.

Τά κοπρόσκυλα που διευθύνουν τις τύχες (ή σωστότερα, την άτυχία και την κακομοιριά), του έθνους και που βαλθήκαμε έμεις σήμερα ναν τους χαλάσουμε τó ραχαλίη τους, μάς βρίζουν προδότες και πουλημένους: οι εργάτες μάς αναγνωρίζουνε γι' άδερφούς και μάς θέλουνε για συμμάχους τους. Να λοιπόν που ή καλή μερίδα του Έθνους, ό λαός, αρχινάει να

ξεχωρίζη τά πρόσωπα και τά πράγματα και να βλέπε προς τó Φώς. Οι χτεσινói ραγιάδες τής Πολιτικής αρχινάνε να νιώθουν τις άλυσίδες και να λαχαράνε να τις σπάσουν. Η σημερινή *λαχάρα* θά μεταμορφωθή αύριο σ' *ένέργεια*. Αύριο θά σπάσουν τις άλυσίδες και θά σφίξουν τά Ξελευτερωμένα πιά χέρια τους σε γροθιά. Μιά και σηκωθεί ή άγια κ' όνειρεμένη αυτή ΓΡΟΘΙΑ, πάει πιά ή πνευματική λευτεριά έρχεται από πίσω της και τó έθνος μας τραβάει ίσια και άνεμπόδιστα προς τή μεγάλη άποστολή του.

Για τή γροθιά αυτή έχουμε χρέος όλοι μας να δουλέψουμε και τó *ζύπνημα του λαού* πρέπει να ή γοαμένο κάθε τίμος πολιτης πάνου στη σημαία του. Μόνο όταν ξυπνήσει ό λαός θά σωθούμε, αυτό τó ζύπνημα είναι ή μόνη έλπίδα μας και ή μόνη παρηγορία μας, και τó σωτήριο αυτό ζύπνημα θά κατορθώθη με συνδέσμους σαν τή δική σας τήν «*Άδελφότητα*», μ' εφημερίδες σαν τόν «*Εργάτη*» και με κηρύγματα έθνικά σαν αυτά που κάνουν όλ' οι άκούραστοι εργάτες τής Ίδέας με τά βιβλία τους.

Προς οκώτεας γλήγορο τó ζύπνημα του λαού και την άνάσταση του δασκιοπατημένου και βουλευτοπροδομένου έθνους.

Μένω με άδελφική άγάπη
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τά άρθρα που δημοσιευτήκανε στα 1907 και 1908, σχετικά με τó Δημοτικισμό και Σοσιαλισμό, είναι τά έξης:

Στέφανου Ραμά: «*Οί Δημοτικισται και τó Κοινωνικό μας Ζήτημα*» άριθ. 263 σ. 3. «*Στους σοσιαλδημοκράτες*» άριθ. 279 σ. 3. «*Στις κόκκινες φυλλάδες τά σκούρα κιτάπια*» άριθ. 284, σ. 5.

Πέτρου Βλαστού: «*Κριτικές αναποδιές*», άριθ. 269, σ. 1. «*Η Φυλή*», άριθ. 279, σ. 1—6. «*Πραγματισμός*», άριθ. 288 σ. 9—12.

Ίδα: «*Τό Έθνος, οι Τάξεις και ό Ένας*», άριθ. 271, σ. 1. «*Κοινωνισμός και Κοινωνιολογία*» άριθ. 285 σ. 1—4.*

Α. Ντέλου (Δελμούζου): «*Στους δημοτικιστάς*», άριθ. 257, σ. 1. «*Για τó ζήτημα*», άριθ. 261, σ. 5.

Γ. Σκληροϋ: «*Στους δημοτικιστάς*», άρ. 268, σ. 1. «*Διαλεκτικός Υλισμός*», άριθ. 288,

* Στο άρθρο του αυτό ό Δραγούμης ύπογράφεται *Ίδας ή Άνθρωποΐδας Πίδημος*. Τό παρατσούκλι—λεει—δικαιολογείται από τόν τρόπο που τόν χαρακτηρίζει, με τóση καλωσύνη, ό Σκληρός. Δηλαδή: «*Κοινός άνθρωπος που δέν έχασε άκόμη τó φυσικό του εγωτισμό και τή φυσική του θηριώδη σκληρότητα...*»

σ. 2. «Οί σοσιαλιστές στους νατσιοναλιστές», ἀριθ. 291—293.

Πέτρον Βασιλικού (Κ. Χατζόπουλου): «Τὸ Κοινωνικό μας ζήτημα», ἀριθ. 267, σ. 1. «Πάντα πρὸς τὰ πίσω», ἀριθ. 276, σ. 1. «Στοὺς σοσιαλιστοφάγους», ἀριθ. 281—282.

Μάρκου Ζαβιτζάνου: «Στοὺς ἀριστοκράτες», ἀριθ. 266, σ. 4. «Στοὺς ἱμπεριαλιστές» ἀριθ. 287, σ. 1.

Ν. Γιαννιού. «Ὁ Νουμάς σ' ἕνα χρόνο», ἀριθ. 278, σ. 1.

Αὐτὰ εἶνε τὰ κυριώτερα, γιὰ τὴν συζήτηση συνεχίστηκε, ἀραιότερα κάπως, καὶ στὰ 1909, μὲ θέματα: Σοσιαλισμός καὶ Γλῶσσα, Σοσιαλισμός καὶ Τέχνη, Ἐγωϊσμός καὶ Ἀγάπη, καὶ μὲ νέους συζητητὲς κοντὰ στοὺς παλιούς Ραμᾶ—Βασιλικὸ—Ζαβιτζᾶνο, τὸ Φῶτο Πολίτη, τὸν Ἡλία Ἐσπερινὸ ἀπὸ τὴν Πόλη, τὸν Α. Πουλημένο ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, καὶ δὲ σταμάτησε μεταξὺ Ταγκόπουλου καὶ Χατζόπουλου στὴν ἰδιαίτερη τους ἀλληλογραφία, οὔτε στὰ 1911 ποὺ ὁ Χατζόπουλος τάχε βάλει γιὰ τὴν ὄχι ἐντελῶς παλληκαρίσια στάση τους στὸ Γλωσσικὸ μὲ τοὺς Κοινωνιολόγους βουλευτὲς καὶ πολὺ περισσότερο μὲ τὸ Μαβίλη*, θαυμά-

* Ὁ Χατζόπουλος δὲν μπορούσε νὰ συγχωρήσῃ τοῦ Μαβίλη ὅτι δὲν ἐγγήκεν ἀδελῶσιν πῶς εἶναι δημοτικιστὴς—Ψυχαριστὴς μάλιστα, καθὼς ἀναφέρει σὲ σχετικὸ γράμμα του—ἀλλὰ εἶπε ἀπὸ τὸ βήμα τῆς Βουλῆς πῶς εἶναι ὀπαδὸς καὶ θαυμαστὴς τοῦ Πολυλά!

μάζοντας ἀνεπιφύλαχτα μονάχα «τὴν εὐλικρινῆ καὶ ἀντρικὴ στάση τοῦ Παλαμᾶ».

Στὸ τέλος τοῦ 1908, σὰν καρπερὸ νὰ ποῦμε ἀποτέλεσμα, φάνηκε ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ Νουμά τὸ πρῶτο καθαρὰ σοσιαλιστικὸ δράμα: ὁ **Γήταυρος** τοῦ Ρήγα Γκόλφη. Δημοσιεύτηκε στὰ φύλλα 321—323 σὲ τρεῖς ἐπιφυλλίδες. Ἀργότερα βγήκε σὲ βιβλιοράκι μὲ κόκκινο συμπαθητικὸ ἐξώφυλλο, κ' ἔχει παρασταθῆ ὄχι λίγες φορὲς σὲ ἐργατικὲς παραστάσεις.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Υ Γ. Στὸ προτελευταῖο τεῦχος, ὅπως δὲ καὶ σὲ προηγούμενα, μείνανε ἀρκετὰ τυπογραφικὰ λάθη ποὺ καταστρέφουσι τὸ νόημα. Διορθῶνω μερικὰ:

α') Τὸ ἐπίγραμμα πρὸς τὸ Γιαννόπουλο ἔχει ὡς ἑξῆς:

Γιὰ τ' ἄξιο «Νέο Πνέμα» σου
Σοῦ πρέπει **Περδοιλέα**,
Ἐνα μπουγαδοκόφινο
Γιὰ περικεφαλαία.

β') Ἀπὸ τὶς στήλες Ἑλληνικοῦ **Περιοδικοῦ**, σ. 177.

γ') Κατ' ἐξοχὴν ἀποδεικτικὴ τοῦ γενικοῦ πανσαλατώματος, τοῦ Ἑλλαδικοῦ, ὅπως τὸ νόμιζε, σ. 179.

δ') Πρωτοδημοσιεύτηκε ὁ **Πέτρακας** ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια κ' ἀναδημοσιεύτηκε τελευταῖα (1921) «Στὴ Ζωή» τῆς Πόλης σ. 181.

ε') Στὰ περιεχόμενα τοῦ Γ' τόμου τοῦ διήγημα **Προμήνημα Δ. Π. Ταγκοπούλου** (σελ. 173) εἶναι δικό μου καὶ τὸ δηλώνω γιὰ νὰ μὴ φορτώνονται στὴ μνήμη τοῦ Πατέρα μου οἱ ὅποιεςδήποτε δικῆς μου ἀμαρτίες.

π. τ.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου)

Ἔτσι καὶ ἔγεινε. Ἡ Τζούλια ἐκηρύχθη τρελλή. Καὶ μ' αὐτὴ τὴ διάγνωση ὁ σύζυγος τῆς τὴν ἔκλεισε στὸ φρενοκομεῖο.

**

Μιά νύχτα, σκοτεινὴ, ζοφερή, ψυχρή, χωρὶς ἄστρα, ἔπεσε στὴν ψυχὴ τῆς Τζούλιας, ὅταν βρέθηκε κλεισιμένη στὸ φρενοκομεῖο. Ἡ μόνη παρηγοριὰ ἦτανε ποὺ τῆς ἔφεραν καθημερινῶς τὸ παιδί τῆς. Τὸ ἔφερονε, τὸ ἔσφιγγε, τοῦ γέμιζε μὲ δάκρυα τὸ προσωπάκι. Ὁ μικρούλης, ἔκλαιε κ' ἐκείνος, χωρὶς νὰ ξέρει γιὰτί.

—Ἄ! ἀγόρι μου—τοῦ ἔλεγεν ἡ μητέρα. Ἄν μπορούσες νὰ βγάλεις τὸ αἷμα τοῦ πατέρα σου! Γιατί αὐτὸς εἶν' ὁ πατέρας σου.

Μένοντας ὀλομόναχη ἢ φτωγὴ γυναῖκα αἰσθανότανε πράγματι πῶς θὰ καταντήσῃ τρελλή. «Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι θὰ τρελλαθῶ σ' ἀλήθεια. Καὶ μὲ τὸ νὰ πιστεύω πῶς ἡ σχέση μου μὲ τὸν κόντε δὲν ἦτον τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἕνα ὄνειρο, μιά μαγία. Ὁ ἄνθρωπος, τί ἄνθρωπος! Νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ σ' αὐτὸ τὸν τρόπο! Ν' ἀφήσῃ νὰ μὲ κλείσουν ἴδω μέσα. Τὸ γατάκι, ναί, τὸ γατάκι. Εἶχε δίκιο ὁ σύζυγός μου. Ἄλλὰ ἐκεῖνος, ὁ Ἀλέξανδρος, γιατί δὲν τὸν ἐσοκότωσε; Ἄ, ὄχι, ὄχι! Εἶνε τρομερότερα ἢ ἐκδίκησή του. Νὰ σκοτώσῃ αὐτὸ τὸ γατί τὸ τιποτένιο! Ὅχι: ἐποτίμησε νὰ τὸ ταπεινώσῃ, νὰ τὸ κἀνῃ νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ στὴν κρίσιμη στιγμή. Ἄ, πῶς ἔτρεμε μπροστὰ στὸν ἄνδρα μου! Ἄ, ὁ Κομῆθ εἶνε ἀληθινὰ ἕνας ἄντρας! Ἄλλὰ γιατί δὲ μ' ἔπνιξε; Ὁ Ὀθέλλος θὰ μ' εἶχε πνίξει. Μὰ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶνε ἔτσι κτηνώδης σὰν τὸ Ὀθέλλο. Ὁ Ὀθέλλος ἦτανε ἕνας μαῦρος μανιασμένος,

χωρὶς εὐφυΐα, ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος... ὁ Ἀλέξανδρος ἔχει μιὰ ἰσχυρὰ εὐφυΐα, εἶνε γεμάτος ἀπὸ τὴν καταθρόνια ὑπερηφάνεια τοῦ πληθείου. Ὅχι, ἕνας ἄνθρωπος σὰν κ' αὐτὸν δὲν εἶχε καμιά ἀνάγκη νὰ σκοτώσῃ τὴν πρώτη γυναῖκα του. Τὴν ἔκαμε νὰ πεθάνῃ. Νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τρόμο μπροστὰ του. Κ' ἐμένα, θὰ μὲ ἀγαπήσῃ λοιπόν;

Στὸ φρενοκομεῖο ἄρχισε πάλι νὰ τῆς βασανίζῃ τὸ μυαλὸ τὸ τρομερὸ δίλημμα: «Μ' ἀγαπᾶ, ἢ δὲ μ' ἀγαπᾶ;» Ἐκεῖνο ποῦ συνετέρινε πάντοτε ἦτανε τοῦτο: «Ἐγώ, ναί, τὸν ἀγαπᾶω. Μὲ τυφλὸν ἔρωτα μάλιστα». Κατόπιν, μιὰ μέρα, ἀπὸ φόβου μήπως τρελλαθῇ σ' ἀληθινὰ, προσποιήθηκε πῶς ἐγιατρεύτηκε, βεβαιώνοντας πῶς ἦτανε μιὰ ψύχωση ἢ σχέση μὲ τὸν Κόντε ντὶ Μπορνταβιέλλα. Εἰδοποίησαν τὸ σύζυγο.

Ἐνα πρωὶ τὴν ἐκάλεσαν γιατί εἶχεν ἔρθῃ ὁ ἄντρας τῆς καὶ τὴν ἐπερίμενε στὸ σαλόνι.

Μπαίνοντας ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ μ' ἀναφυλλητᾶ.

— Συγχώρεσέ με, Ἀλέξανδρε, συγχώρεσέ με!

— Σήκω, τῆς εἶπε καὶ τὴν ἐσήκωσε.

— Συγχώρεσέ με!

— Νὰ σὲ συγχωρήσω; Γιατί τί πράγμα; Μοῦ εἶπαν ὅτι ἐγιατρεύτηκες... ὅτι ἡ μαγία σου πέρασαν πειά...

Ἡ Τζούλια ἐκῆταξε τὰ ψυχρὰ διεισδυτικὰ μάτια τοῦ συζύγου τῆς μὲ τρόμο. Μὲ τρόμο καὶ συγχρόνως μὲ τρελλὴ τρυφερότητα. Ἦτανε τώρα ἕνας ἔρωτας τυφλός, χομένος μέσα σ' ἕνα τρόμο ἐπίσης τυφλό.

— Ναί, Ἀλέξανδρε, ἔχεις δίκιο! Ἡμουνά τρελλή, ἐντελῶς τρελλή. Καὶ γιὰ νὰ σὲ κάμω ζηλότυπο, ὄχι γιὰ τίποτ' ἄλλο, ἀνε-

κάλυψα ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία τοῦ ἔρωτος. Ἦταν ὅλη ἓνα ψέμμα. Πῶς μποροῦσα νὰ σὲ ἀπατήσω; Ἐγώ; Ἐσένα; Μὲ πιστεύεις τώρα;

— Μιὰ φορά, Τζούλια — τῆς εἶπε μὲ φωνὴ ψυχρὴ ὁ Ἀλέξανδρος — μὲ ἐρώτησες ἂν εἶνε ἢ ὄχι ἀλήθεια ὅτι ἐσοκώσωσά τὴ πρώτη μου γυναῖκα! Ἀντὶ ἀπαντήσεως, σ' ἐρώτησα ἂν τὸ πιστεύεις. Οὐμᾶσαι τὶ μούπες;

— Ὅτι δὲν τὸ πιστεύω, ὅτι δὲ μποροῦσα νὰ τὸ πιστέψω.

— Καλά! Τώρα κ' ἐγὼ σοῦ λέω ὅτι ποτὲ δὲν ἐπίστειμα πῶς παραδόθηκες στὸ γατάκι. Σοῦ φτάνει;

Ἡ Τζούλια ἔτρεμε, σὰν νάννοιωθε τὸν ἑαυτὸ τῆς ἀκόμα περὶ κοντὰ στὴν παραφροσύνη. Παραφροσύνη ἀπὸ φρίκη κ' ἀπὸ ἔρωτα ἀντάμα. Ἀγκαλιάζοντας μὲ λαχτάρα τὸ σύζυγο τῆς, τοῦ μίλησε στ' αὐτὴ:

— Πές μου, Ἀλέξανδρε, θέλεις τὸ καλὸ μου;

Προφέροντας αὐτὰ τὰ λόγια εἶδεν ἀπάνου στὸν Ἀλέξανδρο ἐκεῖνο ποῦ ὡς τὰ τώρα δὲν εἶχε ἰδῆ. Ἐφάνηκεν εἰς τὸ βάθος τῆς τρομερῆς καὶ κλεισμένης ψυχῆς αὐτοῦ τὸν ἄθροπον, ἓνα πρᾶγμα ποῦ τὸ κρατοῦσε κρυμμένο ζηλότυπα. Ἦταν σὰν μιὰ ἀστραπὴ ποῦ ἔκαμε νὰ λάμψη, ἔξαφνα, γιὰ μιὰ στιγμή, ἡ ὀλοσκοτεινὴ λίμνη τῆς ψυχῆς του, δίνοντας μιὰ ἐκτακτὴ φωτεινὴ προβολὴ εἰς τὴ ρωμαλέα φάτσα του. Δυὸ δάκρυα τοῦ πεταχτήκαν ἀπὸ τὰ μάτια, τὰ ψυχρὰ καὶ τὰ κοφτερὰ σὰν μαχαίρι, καὶ ἐπὶ τέλους ἔξέσπασε:

— Πῶς νὰ μὴ σ' ἀγαπῶ, κοπέλλα μου; Πῶς; Ἄν σ' ἀγαπῶ; Μ' ὅλη μου τὴν καρδιά, μ' ὅλο μου τὸ αἷμα, μ' ὅλα μου τὰ σπλάχνα. Περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου τὸν πρῶτο καιρὸ, μετὰ τὸ γάμο μας, ὄχι, μὰ τώρα ναί, τώρα ναί, σ' ἀγαπῶ τυφλά, θεότρολλα, Τζούλια. Εἶμαι περισσότερο δικός σου ἐγὼ, παρὰ ἐσὺ δικιά μου.

Καὶ ἀρπάζοντάς τὴ τὴν ἐφίλησε μὲ μιὰ ζωώδη μαγία, θερμὴ, ἐνῶ ἐτραύλιζε στ' αὐτάκια τῆς ἀναμμένος: «Τζούλια, Τζούλια, Τζούλια, θεότης μου, ὅλη μου ἡ ζωὴ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο.

Ἐκεῖνη, ἄρχισε νὰ τρέμῃ τώρα γιὰ τὸ μυστὸ τῆς, περὶ πολὺ, τώρα ποῦ εἶδε ἔτσι καθαρὰ μέσα στὸ βάθος τοῦ συζύγου τῆς.

— Τώρα ἤθελα νὰ πεθάνω Ἀλέξαν-

δρε — τοῦ ἔλεγε μουρμουριστά, ἀκουμπώντας ἐπάνω στὸ στήθος του τὸ γλυκὸ τῆς κεφάλι.

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια ἐκεῖνος σὰν νὰ ξαναξύπνησε, σὰν νὰ γύρισε ἀπὸ τὸ ὄνειρο στὸν ἑαυτὸ του. Καὶ σὰν νὰ κατάπιε τὰ δάκρυα μονομιᾶς, μὲ τὰ μάτια του ποῦ ξανάγειναν ψυχρὰ καὶ κοφτερὰ, τῆς εἶπε.

— Αὐτὸ εἶνε σὰν νὰ μὴ γίνηκε, Τζούλια. Πές πῶς δὲν σοῦ εἶπα ὅτι ἄκουσες. Λησιμόνησέ το.

— Νὰ τὸ λησιμονήσω;

— Μὴ τὸ λησιμονᾶς ἂν δὲ θέλῃς. Μὰ νὰ κάνῃς σὰν νὰ μὴ τὸ ἄκουσες!

— Θὰ σωπάσω...

— Πρέπει, οὔτε μέσα σου νὰ μὴ τὸ λές!

— Φτάνει...

— Θεέ μου, ἄσε με μιὰ στιγμή, μιὰ στιγμή μονάχα... Μ' ἀγαπᾶς γιὰ μένα, ἀκόμη κ' ἂν ἦμουν ἐνὸς ἄλλου... ἢ γιὰτὶ εἶμαι δική σου;

— Σοῦ εἶπα πῶς πρέπει νὰ τὸ ξεχάσης. Καὶ νὰ μὴν ἐπιμένῃς. Ἐὰν ἐπιμένεις, σ' ἀφήνω. Ἦρθα γιὰ νὰ σὲ βγάλω, ἀλλὰ πρέπει νὰ βγῆς γιαιτρομένη ἀπὸ ἐδῶ.

— Καὶ εἶμαι γιαιτρομένη — ἐφώναξε ἡ Τζούλια εὐθυνα.

Ἔτσι ὁ Ἀλέξανδρος ξανάφερε τὴ γυναῖκα του στὸ σπίτι.

Λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν ἐπάνοδο τῆς Τζούλιας ἀπὸ τὸ φρενοκομεῖο, ὁ κόντε ντὲ Μπορταβιέλλα ἔλαβε μιὰ πρόσκληση, μᾶλλον μιὰ διαταγὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, γιὰ νὰ πάῃ νὰ φάῃ στὸ σπίτι.

Καθὼς θὰ ξέρετε ἤδη, κύριε κόντε — ἔγραφε ἡ ἐπιστολὴ — ἡ γυναῖκα μου ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ φρενοκομεῖο θεραπευμένη ἐντελῶς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ καϊμένη κατὰ τίς στιγμὲς τῆς ἔξαψης σὰς προσέβαλε σοβαρά, ἂν καὶ χωρὶς κακῆ πρόθεσης, πιστεύοντας πῶς εἶσατε ἰκανὸς γιὰ ἀτιμίες, ἐσὰς ἕναν τέλειον ἱππότη — μὲ παρακαλεῖ νὰ σὰς πῶ νὰ ρηῖτε αὔριο Πέμπτη, στὸ τραπέζι μας, γιὰ νὰ σὰς δώσῃ τὴν ἱκανοποίησιν ποῦ χρειάζεται σ' ἓνα ἱππότη, ὅπως ἐσεῖς. Ἡ συζυγὸς μου παρακαλεῖ, κ' ἐγὼ, ἐγὼ διατάσσω. Γιατὶ ἂν δὲν ἐρῆθῃτε νὰ πάρετε αὐτὴ τὴν ἱκανοποίησιν, τὴν ἐξηγήσῃ, μπορεῖ νὰ ὑποστῆτε σοβαρὰς συνέπειας. Καὶ ξέρετε καλά,

Μιὰ νύχτα μαύρη, ψυχρὴ, ζοφερή. (σελ. 301).

πολὺ καλά, γιὰ τὶ πράγματα εἶναι ἄξιος ὁ «**Ἀλέξανδρος Κομῆθ**».

Ὁ κόντε Μπορταβιέλλα ἐπῆγε στὸ ραντεβου, πελιδνός, τρέμων, μισοχαμένος. Τὸ γεῦμα ἐπέρασε μὲ συζητήσεις θλιβερὰς καὶ τιποτένιες. Μίλησαν γιὰ τὰ πλέον ἀσήμαντα ζητήματα. Ἡ Τζούλια τὸν παρακολουθοῦσε. Μετὰ τὰ φρούτα, ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ φέρουν τὸ τσαΐ.

— Τὸ τσαΐ; ἄφησε νὰ τοῦ ξεφύγῃ ὁ κόντε.

— Ναί, κύριε κόντε, ἀπήντησεν ὁ ἰδιοκτήτης. Ὅχι γιὰτὶ ὑποφέρω ἀπὸ τὸ στομάχι μου, ἀλλὰ γιὰ νὰ κάμω κομμάτι σὶκ τὸ τσαΐ εἶναι πολὺ χρήσιμο ὅταν δίδονται ἱκανοποιήσεις μεταξὺ ἱπποτῶν.

Καὶ φώναξε στοὺς ὑπηρετὰς νὰ φύγουν.

Ἐμειναν οἱ τρεῖς μόνοι τους. Ὁ κόντες ἔτρεμε, δὲν εἶχε οὔτε τὸ κουράγιο νὰ φέρῃ τὸ φλυτζάνι τοῦ τσαγιοῦ ἕως τὰ χεῖλη του.

— Σερβίρισε πρῶτα ἐμένα Τζούλια — τῆς εἶπεν ὁ ἄντρας τῆς. Τὸ πέρνω πρῶτος γιὰ νὰ δείξω στὸν κύριο κόμη ὅτι

στὸ σπίτι μου μπορεῖ νὰ ἔχῃ κανένας ἐμπιστοσύνη.

— Ἀλλὰ μήπως ἐγώ...

— Ὅχι κύριε κόντε! Ἄν καὶ δὲν εἶμαι ἱππότης, δὲν ἔχω φθᾶση ἀκόμη εἰς τὸ σημεῖο νὰ κάνω ὠρισμένα πράγματα! Καὶ τώρα ἡ συζυγὸς μου πρόκειται νὰ σὰς δώσῃ μερικὰς ἐξηγήσεις.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκύταξε τὴ Τζούλια, καὶ ἐκεῖνη σιγὰ-σιγὰ, μὲ φωνὴ φαντάσματος, ἄρχισε νὰ μιλά. Ἦτο θεσπέσια ὁμορφῆ.

— Παρακάλεσα τὸ σύζυγό μου νὰ σὰς προσκαλέσῃ, κύριε κόντε, — εἶπε ἡ Τζούλια — ἐπειδὴ ὄφειλα νὰ σὰς δώσω ἱκανοποίησιν, μιὰ καὶ σὰς εἶχα προσβάλλει ἔτσι σοβαρά.

— Ἐμένα, Τζούλια;

— Ὅχι, μὴ μὲ φωνάζετε Τζούλια; Ναί, ἐσὰς. Ὅταν ἦμουν τρελλή, τρελλή ἀπὸ ἔρωτα γιὰ τὸν ἄντρα μου, ἐπειδὴ ἤθελα μὲ κάθε θυσίαν νὰ μάθω ἂν μὲ ἀγαπᾶ, ἐπῆρα ἐσὰς ὡς ὄργανο τῆς ζηλοτυπίας καὶ ἡ τρέλλα μου ἐφθασε ἕως τὸ σημεῖο νὰ σὰς κατηγορήσω ὅτι μὲ εἶχατε ἀπο-

πλανήσει. Αυτό ήταν ψέμμα. Θα ήταν ατιμία εκ μέρους μου, αν δεν ήμουν τρελλή, όπως ήμουν. Δεν εἶν' ἔτσι, κύριε κόντε;

— Ναί, ναί, ἔτσι εἶναι ντόνια Τζούλια.

— Κυρία Κομέθ — διώρθωσεν ὁ Ἀλέξανδρος.

— Ἐπίσης πρέπει νὰ συγχωρήσετε πού ὁ ἄντρας μου σᾶς ἔλεγε γατάκι.

— Εὐχαρίστως.

— Ὅσο γιὰ ἐκεῖνα πού σᾶς ἀπέδιδα, θὰ ἦταν βέβαια μιὰ πράξη αἰτιμῆς καὶ ἀνανδρῆς, προκειμένου γιὰ ἕναν ἱππότη σὺν κ' ἑσᾶς.

— Πολὺ ὠραῖα — ἐπρόσθεσεν ὁ Ἀλέξανδρος — πολὺ πολὺ καλά. Πράξη ἀνανδρῆς καὶ αἰτιμῆς, προκειμένου γιὰ ἕναν ἱππότη. Ὁραιώτατα.

— Μολονότι δέ, ἐπαναλαμβάνω, μπορῶ νὰ εἶμαι συγχωρημένη λόγω τῆς τρέλλας μου, θέλω ὁπωσδήποτε νὰ ζητήσω ἐκ μέρους σας συγνώμην. Μὲ συγχωρεῖτε;

— Ναί, ναί, ὅλα ἔχουν συγχωρηθῆ. Συγχωρῶ καὶ τοὺς δυὸ σας — ἀνεστῆναξεν ὁ κόντες, περισσότερο νεκρὸς παρὰ ζωντανός, μὴ βλέποντας τὴν ὠρα πού θᾶφευγε ἀπ' αὐτὸ τὸ σπῆτι.

— Καὶ τοὺς δύο; — διέκοψεν ὁ Ἀλέξανδρος — Ἄ, ὄχι! Ἐμένα δὲν ἔχετε τίποτε νὰ μοῦ συγχωρήσετε.

— Ἀλήθεια... ἀλήθεια...

— Ἦσυχαστε — προσέθεσε ὁ Κομέθ. — Σᾶς βλέπω πολὺ ταραγμένον! Πάρτε κ' ἕνα δεύτερο φλυτζάνι τσαϊ. Τζούλια, πρόσφερε ἕνα ἄλλο φλυτζάνι στὸν κύριο κόντε. Μὲ τί τὸ θέλετε;

— Εὐχαριστῶ.

— Καλά: Τώρα πού ἡ γυναῖκα μου σᾶς εἶπε ὅτι εἶχε νὰ σᾶς πῆ, καὶ σεῖς τὴν ἐσυγχωρήσατε γιὰ τὴν τρέλλα της, σὲ μένα δὲ μένει παρὰ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ τιμᾶτε τὸ σπῆτι μου μὲ τίς βιζιτές σας. Ὑστερὰ ἀπὸ αὐτὸ πού, ἔγινε, καταλαβαίνετε πὼς θὰ ἔκανε ἄσχημη ἐντύπωση νὰ διακόψωμ τις σχέσεις. Ἄλλωστε ἡ γυναῖκα μου εἶνε, χάρις σὲ μέ, ἐντελῶς θεραπευμένη, κ' ἔτσι δὲ διατρέχετε πειὰ κανένα κίνδυνον ἐρχόμενος ἐδωπέρα. Γιὰ ν' ἀποδείξω τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς δικῆς μου καὶ τῆς θεραπείας τῆς συζύγου μου, σᾶς ἀφήνω μοναχούς. Μπορεῖ νὰ ἔχετε τώρα νὰ τῆς πῆτε κάτι τι πού δὲν τολμᾶτε νὰ τὸ πῆτε μπροστά μου, κάτι πού κ' ἐγὼ

ὁ ἴδιος ἀπὸ λεπτότητα δὲν πρέπει νὰ ἀκούσω.

Ἐβγήκε, ἀφήνοντάς τους καταπλήκτους, τὸν ἕνα περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄλλον, γιὰ ὅ,τι συνέβη.

— Τί ἄνθρωπος! — ἐσκέπτετο ὁ κόντες.

— Αὐτὸς εἶνε ἕνας ἄντρας! — ἐσκέπτετο ἡ Τζούλια μέσα της.

Ἐπηρεολούθησε μιὰ σιωπὴ καταπιεστικῆ.

Κανένας δὲν ἐτολμοῦσε νὰ κυτᾶξῃ τὸν ἄλλον στὸ πρόσωπο. Ὁ κόντες ἔβλεπε μὲ ὑποπτικὴ προσοχὴ τὴν πόρτα ἀπὸ τὴν ὁποία ἔφυγεν ὁ Ἀλέξανδρος.

— Ὅχι — εἶπε ἡ Τζούλια — μὴ κυτᾶτε ἔτσι. Ἐσεῖς δὲν τὸν ξέρετε τὸν ἄντρα μου. Ἀδύνατον νὰ στέκεται πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα γιὰ νὰ ἀκούσῃ τὰ λόγια μας.

— Ξέρω γώ! Θὰ ἦτανε ἱκανὸς νὰ φέρῃ καὶ μάρτυρες.

— Γιατί τὸ λέτε αὐτό, κύριε κόντε;

— Θυμᾶμαι ὅταν ἔφερε τοὺς γιατρούς, σ' αὐτὴ τῆ φορικαλῆ σκηνῆ ὅπου μὲ ἔξευτέλισε, παρασύροντας καὶ μένα στὴν αἰμία νὰ σὲ κηρύξῃ τρελλή.

— Ἦτανε ἀλήθεια. Γιατί ἂν δὲν ἦμουνα πράγματι τρελλή, δὲ θὰ μποροῦσα νὰ λέω πὼς ἦσουν ἐρωμένους μου.

— Μά...

— Τί πράγμα, κύριε κόντε;

— Ἦ θέλετε λοιπὸν νὰ μὲ περάσετε κ' ἔμένα γιὰ τρελλό; Μπορεῖτε τάχα νὰ ἀρνηθῆτε Τζούλια;

— Ντόνια Τζούλια, ἢ μᾶλλον κυρία Κομέθ.

— Νὰ ἀρνηθῆτε, κυρία Κομέθ, ὅτι ἐσεῖς — δὲν ἐξετάζω γιὰ ποῖο λόγο, — ὄχι μόνον ἐδεχθήκατε τῆς ἐρωτοτροπιῆς μου, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὸν ἔρωτά μου;

— Κύριε κόντε!

— Ὅτι ὄχι μόνον ἐδεχθήκατε ὅλα αὐτά, ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲ προκαλέσατε καὶ ὅτι ἐτελειώσαμε...

— Σᾶς τὸ εἶπα, κύριε κόντε, ὅτι ἦμουν τρελλή. Δὲν εἶχα ἀνάγκη νὰ τὸ ἐπαναλάβω.

— Θέλετε νὰ ἀρνηθῆτε ὅτι ἀρχίζα νὰ γίνομαι ὁ ἐραστής σας;

— Ἐναναλαμβάνω: ἦμουν τρελλή.

— Δὲ μπορῶ πειὰ νὰ μείνω σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι. Ἄντιο.

Ὁ κόντες ἀπλωσε τὸ χέρι στὴν Τζούλια, φοβούμενος ὅτι θὰ τὸ ἀρνηθῆ ἄλλὰ ἐκεῖνη τὸ πῆρε λέγοντας:

— Λοιπὸν, θυμᾶσθε τί σᾶς εἶπε ὁ σύζυγός μου. Μπορεῖτε νὰ ἔρχεσθε ὅταν θέλετε καὶ τώρα, ὅπου χάρις στὸ Θεὸ καὶ στὸν Ἀλέξαντρο εἶμαι ἐντελῶς θεραπευμένη, δὲν θὰ ἦτο καθόλου σωστὸ νὰ κόψετε μὲ μιᾶς τίς ἐπισκεψεῖς σας.

— Μά, Τζούλια.

— Ξαναρχίζουμε; Δὲ σᾶς εἶπα πὼς ἦμουν τρελλή.

— Ἐσεῖς θέλετε νὰ μὲ τρελλάνετε.

— Ἐσᾶς; Ἐσεῖς τρελλός; Δὲ μοῦ φαίνεται εὐκόλο.

— Ἐννοεῖται: τὸ γιατί!

Ἡ Τζούλια ἄρχισε νὰ γελᾷ, ἐνῶ ὁ κόντες, συγχισμένος, ντροπιασμένος, ἔφυγεν ἀπὸ τὸ σπῆτι, μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ μὴ ξαναγυρῆ ποτέ.

Ὅλες αὐτὲς ἡ ἠθικὲς δοκιμασίαις ἐτελείωσαν μὲ τὸ νὰ τσακίσουν τὴ ζωὴ τῆς Τζούλιας. Ἐπεσε, βαρεῖα ἄρρωστη, ἀπὸ τὸ κεφάλι της. Τώρα, σ' ἀλήθεια, τῆς ἐφαίνετο πὼς θὰ τρελλαθῆ. Εἶχε συχνότατα νευρικὲς κρίσεις, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων ἐφώναζε τὸν ἄντρα της μὲ τὰ πλέον γλυκὰ καὶ παθητικὰ ὀνόματα. Ὁ δυστυχῆς ἄνθρωπος ἔκανε τὰ πάντα γιὰ νὰ τὴν ἠσυχάσῃ: Δικός σου Τζούλια, ναί δικός σου, ὅλος δικός σου, τῆς ἔλεγε σ' αὐτὴ, ἐνῶ ἐκεῖνη πιασμένη ἀπὸ τὸ λαιμό του, τὸν ἐσφιγγε σὺν νὰ ἐπρόκειτο νὰ τὸν πνίξει.

Τὴν ὠδήγησε στὴν ἐξοχὴ, μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ τὴν ὠφελήσῃ. Ἀλλὰ ἡ ἀρρώστεια, αὐτὴ τῆ φορὰ τὴν ἐσκότανε πράγματι. Κάτι, τὸ τρομερὸ συνέβαινε μέσα στὰ νευρικά της κέντρα.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ χεῖματα εἶδε πὼς ὁ θάνατος ἠθέλε νὰ τοῦ ἀρπάξῃ τὴν γυναῖκα, κανελήφθη ἀπὸ μία λύσσα ψυχρὴ καὶ διαρκῆ. Ἐκάλεσε τοὺς καλλιτέρους ἐπιστήμονες.

— Ὅλα εἶναι ἀνωφελῆ, τοῦ ἀπήντησαν.

— Σῶστε τὴ! τοὺς παρακαλοῦσε.

— Ἀδύνατο, Ντὸν Ἀλέξαντρε, ἀδύνατο.

— Δίνω ὅλη μου τὴ ζωὴ γιὰ τὴ δικὴ της. Σῶστε τὴ ὅπως εἶναι. Ὅλη τὴν παρουσία μου, ὅλα μου τὰ ἑκατομμύρια.

— Ἀδύνατον, Ντὸν Ἀλέξαντρε.

— Τὴ ζωὴ μου, ὅλη τὴ ζωὴ μου γιὰ τὴ δικὴ της. Δὲ μπορῆτε νὰ κάμειτε μετὰγγιση αἵματος; Πάρτε ἀπὸ μένα τὸ αἷμα μου καὶ δώστε το αὐτῆς.

— Ἀδύνατο!

— Πὼς ἀδύνατο; Ὅλο τὸ αἷμα μου γι' αὐτὴ.

— Μόνον ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὴ σώσῃ.

— Ὁ Θεός; Ποῦ εἶναι ὁ Θεός; Ἐγὼ ποτέ δὲν τὸν ἐσκέφτηκα!

Καὶ κυτᾶζοντας τὴ γυναῖκα του, πάντοτε περισσότερο γλωμῆ, πάντοτε πειὸ ὠραῖα, μὲ τὴν δημοφιλίαν τοῦ θανάτου τριγύρω της, ἔσκουξε δυνατά.

— Ποῦ εἶναι ὁ Θεός, Τζούλια;

Κι' ἐκεῖνη, βλέποντας ψηλά, μὲ τὰ μεγάλα της μάτια σχεδὸν κατάλευκα, μὲ ἕνα νῆμα φωνῆς, τοῦ ἐψιδύρισε.

— Ἐκεῖ πάνου!

Ὁ Ἀλέξαντρος ἐκύταξε τὸν Ἐσταυρωμένο, ἐπάνω ἀπὸ τὸ προσκέφαλο τοῦ κρεβατιοῦ, τὸν ἀρπάξε στα χεῖρα του καὶ σφίγγοντάς του δυνατὰ μέσα στὰ δάχτυλα, τοῦ φώναξε.

— Σώστηνε! Σώστηνε! Σώστηνε καὶ πάρε μου τὰ πάντα... τὰ πάντα... τὸν πλοῦτο μου, τὸ αἷμα μου... ὅλα ὅλα... ἔμένα τὸν ἴδιο!

Ἡ Τζούλια χαμογελοῦσε. Αὐτὴ ἡ τυφλὴ ἔξαψη τοῦ συζύγου της τὴν ἔκανε εὐτυχισμένη, τῆς ἐγέμιζε τὴν ψυχὴ μὲ λάμψη γλυκύτατη. Μποροῦσε νὰ διστάξῃ πειὰ γιὰ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου;

Ἀλλὰ ἡ ζωὴ τῆς φτώχης γυναίκας ἔφευγε σταλαγματιὰ-σταλαγματιὰ. Ἦτανε ψυχρὴ σὺν τὸ μάρμαρο. Τότε ὁ ἄντρας της τὴν ἐπλησίασε, τὴν ἀγκαλίασε μὲ δύναμη, σὺν νᾶθελε νὰ τῆς δώσῃ μ' αὐτὸ τὸν ἐναγκαλισμὸ ὅλη τὴν δυναμὴν του, σὺν νᾶθελε νὰ τὴ γιομίσῃ μὲ τὴν ἀνάσα του. Ἦτανε τρελλός ἀπὸ πόνον, κ' ἐκεῖνη ἐμειδιοῦσε.

— Πεθαίνω, Ἀλέξαντρε, πεθαίνω.

— Ὅχι, δὲ μπορεῖς νὰ πεθάνεις.

— Ἡ γυναῖκα σου δὲν μπορεῖ νὰ πεθάνῃ;

— Ὅχι, ἡ γυναῖκα μου δὲ μπορεῖ νὰ πεθάνῃ, θὰ πεθάνω πρῶτα ἐγώ. Ἄς ἔρθῃ σὲ μένα ὁ θάνατος. Σὲ μένα! Σὲ μένα ὁ θάνατος! Ἄς ἔρθῃ!

— Ἄχ, Ἀλέξαντρε, πόσο εἶμαι εὐχαριστημένη πού ὑπέφερα. Ἐγὼ πού ἀμφέβαλα πάντα γιὰ τὴν ἀγάπη σου!

— Ὅχι, δὲ σ' ἀγαποῦσα, ὄχι. Αὐτὲς οἱ κουβέντες γιὰ τὸν ἔρωτα, σοῦ τόπα χιλίες φορὲς, εἶνε φλυαρίαι τῶν βιβλίων. Ὅχι, δὲ σ' ἀγαποῦσα. Ὁ ἔρωτας... Ὁ

ἔρωτας... Οἱ τιποτένιοι, οἱ ἄθλιοι, οἱ ψεύτες μιλάνε γιὰ τὸν ἔρωτα, κι' ἀφήνουν τὶς γυναῖκες τους νὰ πεθαίνουν. "Ὁχι, δὲν εἶν' ἔρωτας! Ἐγὼ ὄχι, δὲ σ' ἀγαπῶ!

— Πότε λοιπόν;... ἔρωτήσεν μ' ἓνα νῆμα φωνώντας ἡ Τζούλια, σὰν νὰ ξαναγύριζε στὸ στήθος της ἡ παλιὰ ἀγωνιά.

— "Ὁχι, δὲν σ' ἀγαπῶ! σὲ... σὲ... σὲ δὲν ὑπάρχουνε λόγια Τζούλια, δὲν ὑπάρχουν, Τζούλια... Τζούλια!

Καὶ ξέσπασε σὲ λυγμούς, σὲ κάτι ποῦ ἔμοιαζε μὲ ἓνα ἀγοῦκο καὶ ἀγωνιώδες οὐρλιασμα τῆς ἀπελπισμένης ἀγάπης.

— Ἀλέξαντρε!

Καὶ μ' αὐτὴ τὴν ἀδύνατη ἐπίκληση ἡ Τζούλια φάνηκε σὰ νὰ ἔδραπε τὴν περιλύπη χαρὰ τοῦ θριαμβοῦ της.

— "Ὁχι, δὲ θὰ πεθάνεις, δὲ μορφεῖς Δὲ θέλω νὰ πεθάνεις! Σκοτώσέ με, Τζούλια, ἄλλα ζῆσε. Σκότωσέ με!

— Πεθαίνω...

— Κι' ἐγὼ μαζύ σου...

— Καὶ τὸ παιδί μας, Ἀλέξαντρε;

— "Ἄς πεθάνει κι' αὐτό. Πῶς μπορῶ νὰ τὸ ἀγαπῶ χωρὶς ἐσένα;

— Θεέ μου, θεέ μου! Ἀλέξαντρε ἐτρελλάθης λοιπόν;

— Naί, naί, εἶμαι τρελλός ἤμουνα πάντα τρελλός... τρελλός γιὰ σένα... Σκότωσέ με καὶ πάρεμε μαζύ σου.

— "Ἄν μποροῦσα...

— Μὰ ὄχι, σκότωσέ με καὶ ζῆσε...

— Καὶ σύ;

— Ἐγὼ; Ἀφοῦ δὲ μπορῶ νὰ εἶμαι δικός σου, ἄς εἶμαι τοῦ θανάτου.

Καὶ τὴν ἔσφιγγε περισσότερο, σὰν νὰ θελε νὰ τὴν κρατήσει.

— Καλά, Ἀλέξαντε, ἀγαπημένε μου. Τώρα ποῦ φτάσαμε στὸ τέλος, θὰ μοῦ εἰπῆς ποιὸς εἶσαι; — τοῦ σιγοεἶπε ἡ Τζούλια στ' αὐτή.

— Ἐγὼ; Τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ ἄντρας σου... ὅπως μ' ἔκαμες!

— Ἀλέξαντρε!

Αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀκούστηκε σὰν ἓνας ψίθυρος τοῦ θανάτου, ἀπὸ τὸ ἀκρογυάλι τῆς ζωῆς, ὅταν ἡ βάρκα φεύγη ἀργὰ-ἀργὰ γιὰ τὴ ζοφερὴ λίμνη.

Ἔστερα ἀπὸ λίγο ὁ Ἀλέξαντρε ἐνοι-

ωσε πὼς δὲν κρατοῦσε παρὰ ἓνα πτώμα στὰ χέρια του. Στὴν ψυχὴ του ἔπεσεν ἡ νύχτα ἡ κατασκότεινη. Ἐσηκώθηκε, ἔμεινε ἔτσι μὲ τὰ μάτια του καρφωμένα ἔπάνω στὴ ψυχρὴ τὴν πεθαμένη ὁμορφιά τῆς γυναίκας του. Ποτὲ δὲν τὴν εἶχε ἰδεῖ τόσο ὁμορφη.

Ἐβγήκε ἀπὸ τὴν κάμαρα, κλείνοντας πίσω του τὴν πόρτα. Κι' ἐζήτησε τὸ παιδί του. Ὁ πατέρας τὸν ἀρπάξε στὴν ἀγκαλιὰ καὶ ξανακλείστηκε μαζύ του.

Ἄρχισε νὰ τὸν φιλᾷ μὲ φροντίδα. Καὶ τὸ παιδάκι, ποῦ δὲν ἦτανε συνειθισμένο στὰ φιλιὰ τοῦ πατέρα του, ποῦ δὲν τὸ εἶχε φιλήσει καμμία φορὰ, ἴσως μαντεύοντας τὸ σπαραγμό του, ἄρχισε νὰ κλαίη.

— Σούτ! Σούτ! παιδί μου! Μὲ συγχωρεῖς γιὰ ὅ,τι σκέπτομαι νὰ κάμω; Μὲ συγχωρεῖς;

Ὁ μικρὸς ἐσώπαινε, κυτᾶζοντας μὲ φόβο τὸν πατέρα του, ἐνῶ ἐκεῖνος ἐζητοῦσε μέσα στὰ μάτια του, στὸ στόμα του, στὰ μαλλιά του, στὰ μάτια του, τὸ στόμα, τὰ μαλλιά τῆς Τζούλιας.

— Συγχώρησέ με, παιδί μου!

Ἐκλείσθηκε στὸ γραφεῖο του, μία στιγμή, γιὰ νὰ κανονίσῃ τὶς τελευταῖες θελήσεις του. Καὶ ἀμέσως ξαναγύρισε στὴ γυναῖκα του, σ' ἐκείνη ποῦ ἦτανε γυναῖκα του.

— Τὸ αἷμα μου γιὰ σένα, τῆς εἶπε σὰν νὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἀκούσῃ. Σὲ πῆρνε ὁ θάνατος. Ἔρχομαι κοντά σου κι' ἐγὼ.

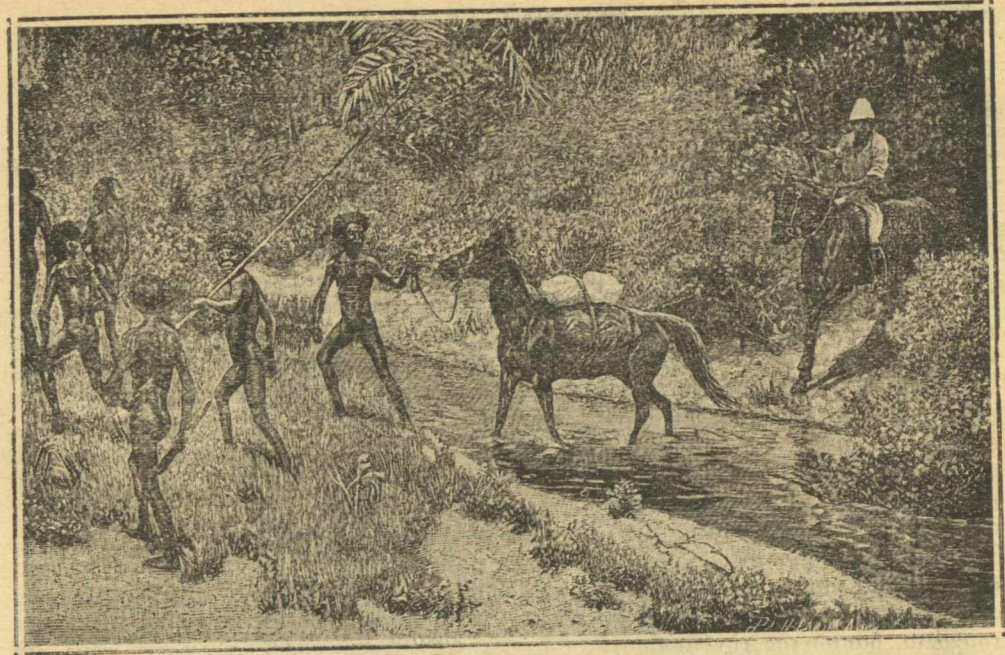
Τοῦ φάνηκε πὼς ἡ Τζούλια χαμογελοῦσε καὶ κινούσε τὰ βλέφαρα.

Ρίχτηκε ἔπάνω της κι' ἄρχισε νὰ τὴ φιλήῃ παράφορα, σὰν νὰ θελε νὰ τὴν ἀναστήσῃ φωνάζοντάς τὴν—νὰ τὴ φιλήῃ καὶ νὰ μουρμουρίζῃ στῆς πεθαμένης τ' αὐτὶ τρυφερότητες φρικαλέες.

Μὰ ἐκείνη ἔμενε ψυχρὴ....

Ἀργότερα, ἀνοίγοντας τὴν πόρτα τῆς κάμαρας, εὐρήκανε τὸν Ἀλέξαντρο Κομὲθ ἀγκαλιὰ μὲ τὴν γυναῖκα του, κάτασπρον, ψυχρὸν σὰ μάρομαρο, καταματωμένον, μ' ὄλο τὸ αἷμα του χυμένο.

ΤΕΛΟΣ

Περάσαμε τὸ ποτάμι τοῦ Ἑρμπερτ.

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΦΑΓΟΥΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

Ὁ ἥλιος κόντευε νὰ βασιλέψῃ τὴν ὥρα ποῦ περνούσαμε τὸ ποτάμι τοῦ Ἑρμπερτ (Herbert River) γιὰ τρίτη φορὰ. Ἡ ἀντικρυνὴ ὄχθη εἶτανε πολὺ ἀπότομη, καὶ τ' ἄλογό μου σκάλωσε πολὺ δύσκολα. Σὰν ἔφτασα στὸ ἀπάνω μέρος τῆς ὄχθης, ξαφνίσθηκα πολὺ βλέποντας πὼς βρισκόμουνα σ' ἓνα ἀπέραντο χορταριασμένο ἴσιωμα, ποῦ θάλεγε κανεὶς πὼς τῶχανε ἐτοιμάσῃ γιὰ νὰ μονομαχήσουνε τίποτα ἰπλότες τοῦ μεσαίωνα. Μπροστά μου, τὸ πρῶτο πλάνο, ἀπλωνότανε ἓνα δάσος ἀπὸ καουτσουκόδεντρα μὲ ἄσπρους κορμούς. Παραπέρα ἄρχιζε ἓνας εὐρύχωρος κάμπος, καὶ περὶ πέρα, ἓνα δεύτερο δάσος ἀπὸ γομόδεντρα. Τὸ ποτάμι ἔκλεινε τὸ ἴσιωμα κατὰ τὴ δύση, καὶ στὸν ὀρίζοντα φαινότανε κάτι βουνά, ποῦ πίσω τους εἶχε γίρει ὁ ἥλιος.

Οἱ ἀρόπηδες ποῦ εἶχανε κολλήσει ἀπὸ πίσω μας στὸ δρόμο ποῦχαμε πάρει, σταθμεύσανε γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν κοντὰ στὸ δάσος. Ἐνας ἀπὸ τοὺς νεοφερμένους ἄρχισε τότε νὰ τρέξῃ σὰν τρελλός, καὶ τὰ

κινήματά του δείχνανε σὰν νὰ γύρευε νὰ χτυπηθῇ μὲ κάποιον. Εἶτανε ἓνα θηρίο ἴσαμε κει-πάνω (1μ., 85). Τὰ μαλλιά του τᾶχε στολισμένα ὅπως οἱ Παπούοι, κ' εἶτανε σὰν κανένα χαμόδεντρο, μακρὰ ἴσαμε δυὸ πιδαμάς, καὶ ἀχτινωτὰ γύρω στὸ κεφάλι του. Μὲ τὸ κεφάλι καὶ τὸ στήθος ριχμένο πίσω, ἔτρεχε μὲ κάτι πηδήματα ἀκατάστατα, κουνώντας τὴ χαιτή του σὰν κανένας λυσσασμένος τρελλός, καὶ βαστώντας μπροστὰ στὸ κορμί του, μὲ τὸνα χέρι τὴν ἀσπίδα του καὶ μὲ τ' ἄλλο τὸ σπαθί του.

Ἀφοῦ ἔτρεξε κάμποσο γιὰ νὰ ξεθυμάνῃ λιγάκι ἡ πολεμικὴ μανία πῶκανε νὰ βράξῃ τὸ αἷμα του, ἦρθε καὶ σταμάτησε κοντὰ μου. Τὸ κορμί του τρεχολόγαγε ἀπὸ τὸν ἰδρώτα, καὶ ἡ κόκκινη μπογιά, ποῦχε βαμμένο τὸ μούτρο του, ξέβαψε καὶ τὸν εἶχε κάνει παρδαλόν. Τὸ κούτελό του εἶτανε στολισμένο μ' ἓνα ὠραῖο δέσιμο, καὶ τόσο μοῦ ἄρεσε, ποῦ τοῦ τὸ ζήτησα, δίνοντάς του γιὰ πληρωμὴ λίγον καπνό. Χωρὶς νὰ συλλογιστῇ κα-

θόλου, ξεκόλλησε από τὸ κεφάλι του ἐκεῖνο τὸ διάδημα καὶ μὴ τὸ δώσω: εἶτανε ἓνα χειροτέγνημα φιλεδένιο (διχτυωτό), πολὺ λεπτὸ καὶ κανονικώτατο, δουλεμένο μὲ θαυμάσια τέχνη ἀπὸ κλωστὲς φυτικῆς, πλατὺ ὡς ἑπτὰ ἐκατοστόμετρα καὶ βαμμένο μὲ κοκκινόχρωμα.

Στὸ μεταξὺ ὁ δαιμονισμένος, μὲ τὸν ὁποῖον ἔκανα τὴν ἀγοροπωλησίαν, ξανάρχισε τὰ τρελλὰ πηδήματά του. Οἱ προκλήσεις γινότανε ὀλοένα καὶ πειὸ ζωνοῦς, τὸ πολεμικὸ μένος φούσκωνε πειὸ πολὺ, καὶ ὁ καθένας ἀπ' τοὺς ἀράπηδες εἶχε ἔτοιμα τὰ ἄρματά του γιὰ τὴ μάχη.

Ἄξαφνα, ἓνας γέρος ἔβγαλε μιὰ τρομερὴ πολεμικὴ ἰαχὴ, κουνώντας ἀπὸ τὸ κεφάλι του ἓνα μάτσο ἀπὸ λόγχεις. Τότες, ὄλοι οἱ ἀραπάδες, σὰ νὰ τοὺς πέρασσε μὲ μιὰς κανένα ἠλεκτρικὸ ρεύμα, μαζεύτηκανε σ' ἓνα μέρος, οὐρλιάζοντας σὰν τσακάλια, βαστώντας τὴν ἀσπίδα στ' ἀριστερὸ χεῖρ, καὶ κουνώντας στὸν ἀέρα τὰ σπαθιά, τὰ μπουμεραγκ, τὰ νόλλα—νόλλα (*). Μὲ μιὰ φόρα χυμίζανε ὄλοι μαζί μὲ τὸ δάσος, καὶ τὸ περάσανε τρεῖς φορὲς μὲ ζίγκ—ζάγκ, τρέχοντας καταπάνω στὸν ἐχθρὸ ποῦχε στρατοπεδέψη στὴν ἄλλη μεριά τῆς πεδιάδας. Σὲ κάθε στροφῇ, στεκόντανε μὲ μιὰς, καθόντανε βουβοὶ ἓνα δυὸ λεπτά, καὶ ὕστερα πιάνανε πάλι τὴν τρεχάλα, οὐρλιάζοντας ὀλοένα, ὡς πὺν μὲ τὸν τρίτο δρόμο πὺν κάνανε, βγήκανε πειὰ ἀκριβῶς στὴ μέση τοῦ κάμπου, ἀντιμέτωποι μὲ τὸ ἐχθρὸ στράτευμα.

Ἐκεῖπέρα σταματήσανε ἀπότομα.

Ἐδessa τ' ἄλλογ' ἔρεξε γλήγορα πίσω ἀπ' τοὺς μαύρους. Οἱ γυναῖκες τρέχανε καὶ κείνες στὸ πεδίον τῆς μάχης μαζί μὲ τὰ παιδιά τους.

Οἱ ξένες φυλὲς εἶτανε συγκεντρωμένες ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος, μπροστὰ στὶς καλύβες τους κοντὰ στὸ δάσος. Μόλις οἱ δικοὶ μας κάνανε ἄλλ, καὶ εὐθὺς τρεῖς ἀπὸ τὸ ἐχθρὸ στράτευμα ἤρθανε καὶ τοὺς προκαλέσανε, μὲ τὶς ἀσπίδες στ' ἀριστερὸ, καὶ μὲ μαχαίρια σηκωμένα ψηλά. Ὅλοι τους εἶχανε τὰ κεφάλια στολισμένα μὲ καμμιὰ σαρανταριά τολοῦπες (τολύπας) κίτρινης καὶ ἄσπρης ἀπὸ κάποιον φυτὸ, κολλημένες ἀπάνω στὰ μαλλιά τους μὲ κερί.

(*) ὄπλα παράξενα πῶχουνε οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας.

Οἱ τρεῖς ἀράπηδες πὺν εἶπαμε, πλησιάζανε μὲ κάτι μεγάλα καὶ ἐλαστικά πηδήματα. Ὁρες—ὄρες δίνανε κάτι σάλτα σὰν γάτοι, καὶ ὕστερα πέφτανε στὴ γῆ σκεπασμένοι μὲ τὶς ἀσπίδες τους, ἀπ' τὶς ὁποῖες φαινόντανε μόνο ἓνα μικρὸ κομμάτι, πὺν ἔξβγαίνε ἀπάνω ἀπὸ τὰ ψηλά χορτάρια. Αὐτὸ τὸ γύμνασμα ἔγινε πολλὲς φορὲς, καὶ σὲ λίγο ἔμεινε ἀνάμεσα σ' αὐτονοὺς καὶ σὲ μιὰς μόνο ἓνα διάστημα ὡς εἴκοσι μέτρα. Τότες σταματήσανε σὰν νὰ καρφωθήκανε, μὲ τὸ κορμὶ ὀλόισο, μὲ τὴν ἀσπίδα μπροσιά, μὲ τὴ μύτη τοῦ σπαθιοῦ τους ἀκουμπισμένη χάμω, ἔτοιμοι γιὰ μάχη. Ἀπὸ μακρὸν φαινόντανε ἓνα σωρὸ φυλὲς πὺν ἔρχόντανε κατὰ τὸ μέρος τῆς αἰματοχυσίας.

Ὁ παράξενος αὐτὸς πόλεμος σὲ λίγο ἄρχισε. Τρεῖς ἀπ' τοὺς πολεμιστὲς μας ἔβγήκαμε ἀπ' τὴ φάλαγγα καὶ δεχτήκανε τὴν πρόκληση. Οἱ σύντροφοὶ τους θὰ ξεκουραζόντανε γιὰ τὴν ὥρα. Ἡ συμφωνημένη στάση ὁποῦ πέρνει ἐκεῖνος πὺν προκαλεῖ, εἶναι τούτη: ἀσπίδα στ' ἀριστερὸ, σπαθὶ στὸν ἀέρα. Μὰ τὸ καταραμένο αὐτὸ σπαθὶ εἶνε τόσο βαρὺ (εἶναι ἀπὸ πέτρα), πὺν γιὰ νὰ βαρέσει ὁ πολεμιστὴς στὰ γερὰ τὴν ἀσπίδα τοῦ ἐχθροῦ, πορεύεται μὲ τὸν τρόπο πὺν μεταχειρίζονται οἱ γῦφτοι τὴ βαρειὰ (σφυρί): δηλαδή, ἀφήνει τὸ μαχαῖρι νὰ πέση μπροστά, καὶ ὕστερα τὸ τραβᾷ καταπίσω, τὸ στριφογυρίζει ἀπὸ τὸ κεφάλι του καὶ βαρᾷ τὸν ἀντικρινὸ του. Σὲ κάθε χτύπημα πὺν θὰ δώση ὁ ἓνας τους, ἀπαντᾷ ὁ ἄλλος, καὶ ἔτσι τραβᾷ ἡ ἱστορία, ὡς πὺν ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς πολεμιστὲς πεθαμμένος ἀπ' τὴν κούραση, ὁμολογεῖ πὺν νικήθηκε, ἢ κρίνεται ἐκτὸς μάχης, σὲ περίσταση πὺν ἡ ἀσπίδα του σκίσθηκε.

Τὴν ὥρα πὺν τοῦτοι—δὼ ἔρχονται στὰ χέρια, ἄλλοι ἀράπηδες ἔχουνε ἀρχίσει τὴν παλαιστρα. Τὸ πειὸ συνειθισμένο εἶναι ν' ἀρχινᾶνε μὲ ὄπλα πὺν βαρᾶνε ἀπὸ μακρὸν, καὶ ὕστερα πιάνονται κορμὶ μὲ κορμὶ καὶ τελειώνουνε τὴ μονομαχίαν μὲ τὸ σπαθί. Πολλὲς φορὲς χτυπιοῦνται ἀπὸ μεγάλη ἀπόσταση μὲ τὸ μπουμεραγκ, μὲ τὸ νόλλα—νόλλα καὶ μὲ τὶς λόγχεις. Μὰ ὄλοι οἱ αὐστραλοὶ εἶναι τόσο ἐπιδέξιοι σὲ νὰ ξεφεύγουνε τὰ χτυπήματα, ὥστε δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ πληγωθοῦνε μὲ τὰ δυὸ πρῶτα ὄπλα. Τοῦναντίο, ἡ λόγχει

τροπᾷ εὐκόλο τὴν ἀσπίδα καὶ μπορεῖ μιὰ κορὰ νὰ φτάξη τὸ κορμὶ τοῦ ἐχθροῦ. Τότες αὐτὸς, πρέπει νὰ μολογήσῃ ἀμέσως πὺν νικήθηκε. Τὸ πεδίον τῆς μάχης γιόμιζε καὶ ξαναγιόμιζε ἀπὸ μονομάχους ἀδιὰκοπα, καὶ μέτρησα ἑπτὰ—ὄχτώ ζευγάρια τὴν ἴδια ὥρα.

Οἱ γυναῖκες μαζεύουν τ' ἄρματα. Ἄν κανένας πολεμιστὴς ἔχει νὰ βγάλῃ πέρα παληὲς διαφορὲς, οἱ γυναῖκες του τοῦ πᾶνε κάθε φορὰ καὶ καινούργια ὄπλα. Οἱ ἄλλες κάθονται ἀπλοῖ θεαταί, ἀλλὰ μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν τροπὴ πὺν πέρνει ἡ μάχη, γιὰ τὴν αὐτὴν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μονομαχίας ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ ζωὴ τους: μερικὲς ἀπὸ δαῦτες τὸ προῦ ἀνήκουνε σ' ἄλλον ἄνδρα καὶ τὸ βράδν σ' ἄλλον.

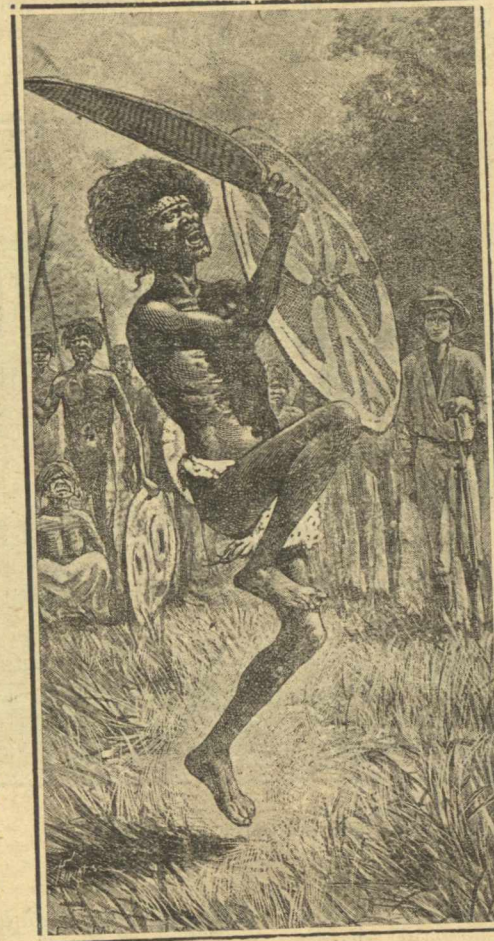
Οἱ γονὲς ἐπίσης παίζουνε μεγάλον ρόλο. Στέκονται πίσω ἀπὸ τοὺς μαχητάς, ὄπλισμένες μὲ τὰ ἴδια ραβδιά πὺν μεταχειρίζονται γιὰ νὰ ξεχώνουνε τὶς ρίζες, καὶ βαρᾶνε τὸ χῶμα δυνατὰ μὲ τὸ νόλλα πὺν τὸ βαστᾶνε μὲ τὰ δυὸ χέρια τους, σηδώντας σὰν λυσασμένες. Δίνονε κουράγιο στοὺς πολεμιστὲς, τοὺς ἐξερεθίζουνε μὲ κάτι φωνὲς ἀγριώτατες. Πολλὲς φορὲς, καθένας ἡρώας εἶναι τριγυρισμένος ἀπὸ τέσσερες—πέντε τέτοιες φριχτὲς μούμιες, πὺν τσιρίζουνε, οὐρλιάζουνε μὲ κάτι κινήματα καὶ κάτι χειρονομίες πὺν λὲς καὶ εἶναι δαιμόνια. Σὰν πέση νικημένος ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δυὸ μονομάχους, οἱ γονὲς τὸν

περισφίγγουνε, καὶ βάζοντας τὰ ραβδιά τους ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ τὸν φυλάξουνε ἀπὸ τὶς κατακεφαλιὲς πὺν τοῦ κατεβάξει ὁ ἐχθρὸς του, ξεφωνίζουνε καὶ οὐρλιάζουνε: «Μὴν τὸν σκοτώνεις! Μὴν τὸν σκοτώνεις!» Ἀλήθεια, εἶδα πολλὰ

θεάματα, μὰ κανένα δὲν εἶχε τόσο ἐνδιαφέρον ὅσο αὐτὲς οἱ ἐπικὲς σκηνὲς, μολονότι δὲν κρατήσανε περισσότερο ἀπὸ τρία τέταρτα τῆς ὥρας. Εἶχα ξεπεράσει τὸ τουφέκι ἀπ' τὸν ὄμο μου, μὰ τὸ ἀκούμπησα σ' ἓνα γομόδεντρο, κοντὰ μου, γιὰ νὰ μὴ νομίσουν πὺν εἶμαι ἄοπλος. Στάθηκα ἀνάμεσα στοὺς θεατὰς, ἢ μᾶλλον τὰς θεωμένους, πὺν ἀποτελοῦσανε καὶ τὸ πειὸ πολὺ θεατήριον. Οἱ δικοὶ μου σταθήκανε καὶ κείνοι κοντὰ μου, κρατώντας τὴ ψυχραῖα τους.

Παρακολουθοῦσα μ' ἓνα βλέμμα προσεχτικὸ τὴν ἀγρία ὀρμὴ πῶχουνε τὰ πάθη τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος βρίσκεται ἀκόμα στὴν πρωτόγονη κατάσταση, τὰ νεῦρα του πὺν τετώντανε γιὰ τὴν κυριαρχίαν, τὴ θέρη πὺν δείχνανε οἱ νέες γυναῖκες, καὶ

τὴν κομικὴ μανίαν ποῦχε πιάσει τὶς γονὲς, πὺν τὰ διαπεραστικὰ ξεφωνητὰ τους ἀνακατωνόντανε μὲ τὴν κλαγγὴ τῶν ὄπλων, μὲ τὰ χτυπήματα τῶν σπαθιῶν καὶ τῶν νόλλα—νόλλα πὺν βγάζανε τὰ μπουμεραγκ σκίζοντας τὸν ἀέρα. Σ' αὐτὲς τὶς μονομαχίας, δὲν εἶναι μονάχα ἡ ἐχθρα ἀνάμεσα στὶς φυλὲς, μὰ καὶ ἀνάμεσα στὰ ἄτομα. Ὁ

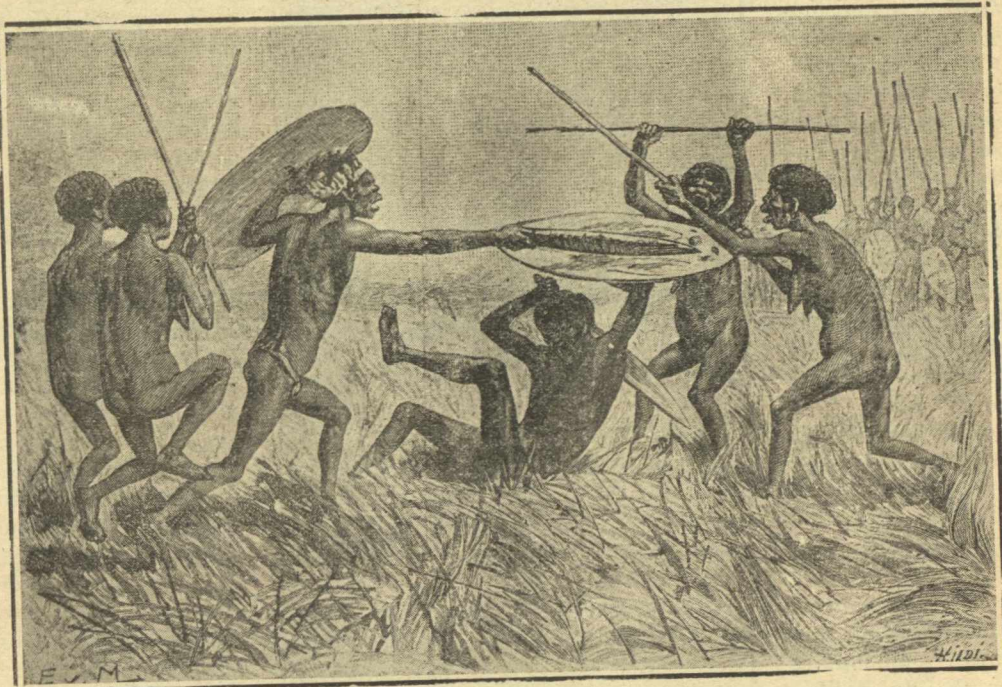

Ἄρχισε νὰ τρέξη σὰν τρελλός.

ἀράτης τῆς Αὐστραλίας μόνον ἓνα ἀμαρτημα ἀναγνωρίζει: τὴν κλεψιά. Ἐν τούτοις κάνει ἐξαίρεση γιὰ τὸ σκοτωμὸ ἐνὸς ἀπὸ τὰ μέλη τῆς φυλῆς. Δὲν εἶναι ὑποχρεωμένη ἢ κοινότης νὰ τιμωρῇ τὴν παραβάσει τοῦ νόμου τῆς ἰδιοκτησίας: οἱ διαφορὲς λύνονται μετὰ τῶν ἀτόμων. Ὁ κλέφτης προκαλεῖ τὸν κλέφτη ἀρματωμένος, κ' ἂν ἢ μονομαχία πρέπει νὰ μὴν γείνη δημοσίᾳ, οἱ συγγενεῖς τῶν δυὸ

πνοῦν τόσο καλὰ νὰ μὴν πάθῃ τίποτα ὁ ἄνθρωπός τους, ποὺ πολὺ σπάνια ὑπάρχουνε πολεμιστὲς λαβωμένοι βαρεῖα.

Ἡ μονομαχία ἐπῆρε τέλος τὸ σούρουπο, κ' ὁ καθένας πῆγε σπῆτι του. Τὴ νύχτα δὲν πολυκοιμήθηκε κανένας, γιὰ τὴ συνομιλία γύρω ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας κράτησε ζωηρὴ ἴσαμε τὴν αὐγὴ, τριγύρω ἀπὸ τὴν φωτιὰ τοῦ στρατοπέδου. Ἡ μονομαχία εἶχε σπουδαῖες συνέπειες

«Μὴν τὸν σκοτώνεις? Μὴν τὸν σκοτώνεις?»

ἀντιπάλων παραστέκονται ὡς μάρτυρες. Μὰ ἂν χτυπηθοῦνε μπροστὰ σὲ θεατὰς, τότε σμίγουνε διακόσοι καὶ τρακόσοι ἀράπηδες, ἀπὸ διάφορες φυλές, πῶρχονται γιὰ νὰ κανονίσουνε τὴν διαφορά τους. Τὸ δίκιο ἀνήκει στὸ νικητὴ.

Ὑστερὸ ἀπὸ μιὰ τέτοια γιγαντομαχία, θὰ περίμενε κανεὶς νὰ δῇ νὰ κολυμπᾶνε μέσα στὸ αἷμα ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἥρωες. Εὐτυχῶς οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐπαγρυ-

Πολλοὶ ἄνδρες κρεμάσανε τὴν γυναῖκα τους, κ' ἄλλες πάλι γυναῖκες περάσανε σὲ ἄλλους ἄνδρες. Τὴν ἄλλη μέρα ἢ μάχη ξανάρχισε, προτοῦ τραβήξῃ ὁ καθένας στὸν τόπο του.

Σ' αὐτὸ τὸ μέρος ἔγιναν τέσσαρα **μπορμπομπι** (μάχες), ἀπὸ τὸ Νοέμβρη ὡς τὸ Φλεβάρη, στὴν περὶ ζεστὴ ἐποχὴ τοῦ ἔτους. Τὸ χειμῶνα δὲν γίνονται ποτέ.

Παράφραση Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

ΓΙΑΤΙ ΓΡΑΤΙΑ ΔΕΛΕΔΑ ΑΜΑΡΤΗΣΕ

Δ. ΔΟΝΤΗΟΝΙΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤ
ΚΑΙ ΚΑΛΩΝΗΣ ΣΧΕΔΙΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

VIII

Ἦρθε τὸ φθινόπωρο. Ὁ οὐρανὸς ὅσο πῆγαινε γινότανε πιὸ φρέσκος καὶ βαθύς, ὁ ἀέρας διάφανος. Ἀφθονες βροχὲς εἶχανε ξεκαθαρίσει τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τὴν γῆ. Ὁ Ἡλίας εἶχε τὴν ἐντύπωση πὼς ἔβγαινε ἀπὸ λουτρό. Κι' αὐτὸς τὸ ἴδιο, ξανάγινε ἀγνός, οἱ σκέψεις του ξεκαθάρισαν καὶ γιὰ κάμποσο καιρὸ εἶτανε εὐτυχισμένος.

Τὴν γαλήνιος ἐκεῖνες μέρες καθότανε ὄρες ὀλόκληρες ξαπλωμένος ἀνάσκελα κάτω ἀπὸ ἓνα δέντρο, θαυρώντας τὸν γαλανὸ οὐρανὸ μέσα ἀπὸ τὰ κλαριά, ἀκούγοντας τὴ μακρινὴ φωνὴ τοῦ δάσους, τὸ βουιτὸ τοῦ ξεροπόταμου τὸ κελάδισμα τῶν πουλιῶν. Καὶ σκεπτότανε πάντα τὴν Μανταλένα, μὰ διαφορετικὰ ἀπὸ πρῖν. Τώρα τὴν ἀγάπαγε ἀγνά, ὅπως τὴν πρῶτη μέρα ποὺ τὴν εἶχε γνωρίσει κ' ἀκόμα καλλίτερα: ὅπως ἓνας ἄντρας σκέπτεται τὴ γυναῖκα του, τὴν μητέρα τοῦ παιδιοῦ του. Ὁ νοῦς του ὅλο στὸ παιδί τριγύριζε, — θάνα ἄγορί ἔλεγε ἀπὸ μέσα του — μόλις μεγαλώσει θάρρη νὰ κάτῃ ἐδῶ πέρα μαζί μας, μαζί μου, θὰ τόχω πάντα κοντά μου θὰ τὸ κάνω νὰ μ' ἀγαπήσῃ πολὺ — πολὺ. Κι' ἐνοιῶθε μεγάλη εὐτυχία, μὰ συχνὰ κάποια σκιά τὸν τάραιζε.

Κι' ἂν ὁ Πέτρος θελήσῃ νὰ τὸ βαστήξῃ κοντά του, θὰ τὸ νομίσῃ γιὰ παιδί του, θὰ τὸ πάρῃ μαζί του, θὰ τὸ μεγαλώσῃ καὶ τὸ παιδί θὰ τὸν ἀγαπήσῃ σὰν πατέρα.

Ὅχι! ὄχι! — σκεπτότανε κατόπιν — θὰ τοῦ πῶ: ἄσε μου τὸ παιδί ἐγὼ δὲ θὰ παντρευτῶ ποτέ μου καὶ θὰ τοῦ ἀφήσω ὅτι ἔχω καὶ δὲν ἔχω, θὰ τοῦ μάθω γράμματα, θὰ τὸ κάνω παιδί μου. Σιγά-σιγά, ἢ ἰδέα τοῦ παιδιοῦ τὸν κυρίαζε ὀλόκληρο. Ἐφτιανε κ' ὅλας διάφορα σχέδια, κ' ἄρχισε νὰ τὸ σκέπτεται πιὸ πολὺ κ' ἀπ' τὴν Μανταλένα.

Μιὰ μέρα ὁ Μάττια ἔφτασε λαχανιασμένος φέρνοντας τὸ εὐχάριστο νέο.

— Πατέρα, Ἡλία, ἢ Μανταλένα θά'χῃ παιδί σὲ λίγο. Ἡ μάνα πῆγε κ' ἔκανε παρακλήση στὴν ἀγία Ἄννα καὶ τὸ παιδί θάνα ἀρσενικό.

Χαμογέλαγε λάμποντας ἀπὸ εὐτυχία. Νόμιζες πὼς ἦταν αὐτὸς ὁ πατέρας. Ὁ μάξιμα Πόρτολου κόντεψε νὰ κλάψῃ ἀπ' τὴ χαρὰ του, κ' ἄρχισε νὰ δοξάζῃ τὸν ἅγιον Φραγκίσκο, τὸν ἅγιον Λευτέρη καὶ δὲν ἔξερω ποιους ἄλλους ἀκόμα ἄγιους.

Ἄ, τὸ περιστερὰκι μου! Τόλεγα γὰρ πὼς δὲν μποροῦσε νὰ μᾶς κἀνῆ αὐτὸ τὸ ἄδικο, νὰ μὴν κἀνῃ παιδί. Ἄ τὸ πουλάκι μου! Τὸ μικροῦλι μου, πότε τέλος πάντων θὰ τὸ δοῦμε — ἔλεγε κάθε τόσο.

Ἐ, ἔλεγε ὁ Μάττια γελώντας, θά'θελες κ' ὅλα νάχε γεννηθῆ καὶ νάβσκε ἀπὸ τώρα τὰ πρόβατα.

Ὁ Ἡλίας αἰσθανότανε τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ δυνατὰ καὶ σκεπτότανε μὲ λύπη. «Ἄν ἤξεραν!» Μὰ στὸ βάθος εἶτανε χαρούμενος καὶ πρᾶμα παράξενο, σχεδὸν εὐχαριστήμενος ποῦχε δώσει αὐτὴ τὴν εὐτυχία στοὺς δικούς του. Καί, σὰν τὸν μάξιμα Πόρτολου, δὲν ἔβλεπε κ' αὐτὸς τὴν ὥρα πότε νὰ γεννηθῆ τὸ παιδί.

Στὸ μετὰ τὴν ἡμέρες περνοῦσαν, ξανάρχε τὸ κρύο, ἢ βροχὴ, τὸ χιόνι. Ὁ χειμῶνας εἶτανε πολὺ βαρὺς. Ὁ Ἡλίας κρύωνε πολὺ κ' ἄρχισε πάλι νὰ στενοχωριέται στὴ στάνη.

Ὅπως καὶ τὸν περασμένο χειμῶνα ἐπιθυμοῦσε τὴν ζέστα, μιὰ ἡσυχία καὶ βολικὴ ζωὴ. «Τὴν εὐτυχία» σκεπτότανε «νὰ κάθῃσαι ὄρες ὀλόκληρες κοντὰ στὴ φωτιὰ πλάι στὴν Μανταλένα!» Μὰ τώρα δὲν τὴν ὄνειρευότανε σὰν πέρου, τρέμοντας ἀπὸ πάθος. Ὅχι, τὴν ἔβλεπε κοντὰ σὲ μιὰ κούνια, καὶ ἀκούγε ἓνα νοσταλγικὸ «νάνι νάνι», ποὺ τοῦ ξαναθύμιζε τὰ παιδικὰ του χρόνια. Ἐτσι, χωρὶς κ' αὐτὸς νὰ ξέρῃ τὸ γιὰ τὴν ὀρυθμὸς τῆς καρδιάς του, γινότανε ἀπὸ μέρα σὲ μέρα πιὸ ἀγρόγος. Κάποια ἀνεξήγητη δύναμη, ποὺ δὲν εἶτανε πιά οὔτε τύχη, οὔτε φρικὴ, οὔτε σχαμάρα, οὔτε κούραση, οὔτε φόβος, δοῦλευε ἀργὰ μέσα του. Ὅταν βρισκότανε μακριὰ, ποθοῦσε νὰ βρεθῆ κοντὰ στὴν Μανταλένα, ὅταν ὅμως τὴν ξανάβλεπε δὲν δοκίμαζε πιά τὴν φριχτὴ εὐτυχία τοῦ περασμένου χειμῶνα. Καὶ σκεπτότανε. Ἴσως γιὰ εἶναι σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι, ὅταν ὅμως γεννηθῆ τὸ παιδί, θὰ τὴν ἀγαπάω πάλι ὅπως πρῶτῃ. Κάποια μέρα ὅμως, ἢ θεῖα Ἄννετα, εἶπε στὴν Ἀρίντα Σκάντα μπροστὰ στὸν Ἡλία

Ὁ Ἡλίας λέει πὼς θὰ μείνῃ ἀνύπαντρος, τὸν Μάττια δὲν τὸν θέλουν γιὰ εἶναι ἀγαθός, πρέπει λοιπὸν ἢ Μανταλένα νὰ κἀνῃ πολλὰ παιδιὰ δὲν εἶναι ἔτσι Ἀρίντα Σκάντα; Ἀλλοιῶτα ποὺς θὰ κάθεται γύρω ἀπὸ τὸ τζάκι ὅταν ἐμεῖς πεθάνουμε;

Ὁ Ἡλίας ἐνοιῶσε μεγάλη ἀηδία, μιὰ μαχαιριά στὴν καρδιά, ὅταν σκέφτηκε πὼς αὐτὰ τὰ παιδιὰ, μποροῦσε νάτανε δικὰ του. Ὡ, ὄχι, ἔφτανε ἓνα.

Ποτέ! Ποτέ! φώναξε ἀπὸ μέσα του.

Τὴν ἀρχὴ τῆς σαρακοστῆς πῆγε στὸν παπᾶ Πορτσεντοῦ καὶ ἐξομολογήθηκε. Δὲν ἔδειχνε πιά τὴν μετάνοια, τὴν λύπη καὶ τὴν ζέση τοῦ περασμένου χειμῶνα, μὰ ἔλεγε, πὼς εἶτανε σταθερὰ ἀποφασισμένος νὰ μὴν ξαναπέσῃ πιά στὴν ἀμαρτία.

Φαινότανε ἄλλος ἄνθρωπος. Ὁ παπᾶ-Πορτσεντοῦ τὸ εἶδε καλὰ πὼς ἢ φωτιὰ τοῦ πάθους του εἶχε σβύσει, μὰ τὸν κοίταξε πολλὴν ὥρα σκεπτικὸς καὶ κούνησε πολλὰ φορὲς τὸ κεφάλι του.

Ἐτσι σοῦ φαίνεται τώρα, — εἶπε — μὰ θὰ τὸ ἰδῆς, ἂν δὲν προσπαθήσῃς νὰ σωθῆς τώρα δά, θὰ ξαναμαρτήσῃς. Μὴ χάνῃς τὴν εὐκαιρία τώρα ποὺ ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ ἔλαμψε μέσα σου.

— Τί θες νά πῆς παππούλη;
— Τά ξεχάσες τὰ περσινά; ἔκανα ὅτι χρειαζότανε καὶ φαινότανε πὼς ὅλα θὰ πῆγαιναν καλά...

— Ἄ ξέρω τί θες νά πῆς—μουρμουρίσε ὁ Ἡλίας χαμηλώνοντας τὰ μάτια σὰν παιδί. Μὰ τώρα!

— Ἐ λοιπόν; τί πάη νά πῆ αὐτό; δὲν τὸ ξανασκέφθηκες πιά;

— Πὼς τὸ σκέφτηκα συχνὰ ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πὼς τώρα εἶναι πολὺ ἀργά. Δὲν εἶμαι πιά ἄξιος...

— Ποτέ δὲν εἶναι ἀργά γιὰ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ Ἡλία Πόρτολου, σκέψου το καλά ἂν θες νά σωθῆς.

Κάποια θύμηση πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό τοῦ Ἡλία, πὺ καθότανε σκεπτικὸς μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι. Ξανάδε τὸν ἑαυτό του στὴ στάνη, κάποιον σταχτι καὶ σωπηλὸ βράδυ, ξανάδε τὴν αὐστηρὴ μορφή τοῦ μπάρμπα Μαρτίνο καὶ στ' αὐτιά του ἀντηχοῦσαν ἀκόμα τὰ λόγια του.

— Παππούλη—εἶπε—κι' ἂν, ὅταν γίνα παππᾶς, ὁ πειρασμὸς μὲ βασανίζει ἀκόμα, δὲν θὰ εἶνε χειρότερα;

— Ὅχι Ἡλία Πόρτολου, τώρα πιά σὲ ξέρω. Θὰ τὸν πατήσης τὸν πειρασμό, ἢ γιὰ νά μιλήσουμε σωστότερα ὁ πειρασμὸς δὲ θὰ σὲ ἐνοχλήσῃ πιά. Γιατί γιὰ σένα ὁ πειρασμὸς εἶναι ἡ Μανταλένα κι' ὅταν σὲ δῆ παππᾶ θὰ σὲ σεβαστῆ.

— Ποιὸς ξέρει, εἶπε ὁ Ἡλίας λυπημένος.

— Ἐξ ἄλλου μπορεῖ νά σὲ στείλουν σὲ κανένα μακρὸν χωριὸ κι' ἂν θες δὲ θὰ τὴν ξαναδῆς πιά.

— Καλὰ μετὰ. Στὸ μεταξύ ὅμως;

— Στὸ μεταξύ; μὴ φοβάσαι. Θὰ μῆς σὲ σκολεῖο καὶ θὰ σπουδάξῃς. Δὲ θὰ μπορῆς νά πηγαίνῃς σπίτι σου συχνὰ κι' ἂν θελήσῃς δὲ θὰ ξαναπέσῃς σὲ πειρασμό. Ἀποφάσισε τὸ Ἡλία Πόρτολου, μὴ κἀνῆς καιρό. Σκέψου πὼς θὰ πεθάνουμε, πὼς ἡ ζωὴ μας εἶναι τόσο μικρὴ, πὼς ἔχουμε μιά μονάχα ψυχὴ καὶ πρέπει νά τὴ σώσουμε—Ἀφροντας αὐτὰ ὁ παπᾶ Πορτσεντοῦ κοίταξε τὸν Ἡλία κατὰ μάτια σὰν νὰ θελε νά τοῦ ἐπιβληθῆ. Καὶ πραγματικὰ γιὰ μιά στιγμή ὁ Ἡλίας γλῶμιανε, γρήγορα ὅμως σήκωσε τὸ πρόσωπο καὶ τὰ μάτια του λάμψανε.

— Καλὰ λοιπόν—εἶπε συγκινημένος—κάνε ὅτι νομίζεις καλὸ ἐμπιστεύουμαι σὲ σένανε παπούλη, δὲ θὰ πῶ τίποτα στὸ σπίτι ὅσπου νά ἐτοιμαστοῦν ὅλα.

— Καλὰ, πῆγαινε, σοῦ δίνω τὸ λόγο μου, σὲ ὅκτῳ μέρει θάχουνε τελειώσει ὅλα. Στὸ μεταξύ σὲ συμβουλεύω νά πηγαίνῃς τακτικὰ στὴν ἐκκλησία. Ἄντε παιδί μου καὶ νᾶσαι χαρούμενος. Θὰ δῆς θὰ σοῦ φανῆ πὼς ξαναγεννιέσαι. Ὁ Ἡλίας ἔφυγε μὰ δὲν εἶτανε χαρούμενος. Ἄ, ὄχι! τοῦ φαινότανε πὼς ὀνειροῦνται, δὲν αἰσθανότανε πιά τὴν παιδικὴν χαρὰ πὺ εἶχε δοκιμάσει πέραν μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν. Ἀπεναντίας τώρα ἐνοιῶθε μεγάλη θλίψη καὶ πικρὰ δάκρυα τοῦ βουρκόνανε τὰ μάτια. Μὰ παρ' ὅλα αὐτὰ εἶτανε σταθερὰ ἀποφασισμένος καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸν στενοχωροῦσε. Πᾶει πιά τὸ ὄνειρο, τώρα ἦτανε ἡ πραγματικότης καὶ τὴν πρώτη στιγμή πὺ πῆρε τὴν ἀπόφασιν

τοῦ δὲν μπορούσε νά ξεχάσῃ τὰ περασμένα χωρὶς νά αἰσθανθῆ νά τοῦ ματώνεται ἡ καρδιά. Ἀποχαιρετοῦσε ὅλα τὰ πράματα πὺ ἀποτελοῦσαν τὴν πρώτην τὴν ζωὴν. Ἦτανε ἡ ἴδια ἡ ζωὴ τοῦ πὺ ἐφευγε μὲ τις συνήθειές της, τις χαρὲς της, τοὺς πόνους της, τὰ πάθη της, τὰ λάθη της, τις ἡδονές της. Κάμποσες μέρες ἔζησε μέσα στὴν πίκρα αὐτοῦ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ. Στὴ στάνη πρὸ πάντων ἡ θλίψη, τὸν βάραινε τόσο πολὺ ὥστε τὸν ἔκανε ψυχρό, ἀνάσθητο σὲ κάθε τι πὺ δὲν εἶχε σχέση μὲ τὰ πράματα πὺ ἀποχαιρετοῦσε.

«Δὲ θὰ ξαναδῶ πειὰ τοῦτο, δὲ θὰ ξανακάνω πειὰ ἐκεῖνο» σκεπτότανε καὶ ἕνα κόμπος τοῦ ἀνέβαινε στὸ λαιμό. Μὰ κ' ἡ ἀπόφασίς του ἦτανε ἀκλόνητη καὶ ὅσο περνούσανε ἡ μέρες τόσο συνείθιζε στὴν ἰδέα νά τ' ἀφήσῃ ὅλα καὶ ν' ἀρχίσῃ μιά καινούργια ζωὴ. Σιγὰ σιγὰ ἀφοῦ ἀποχαιρέτησε κρυφὰ κάθε δέντρο, κάθε πέτρα, τὰ ζῶα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ἰδέες του ἔκαθάρισαν κι' ἀρχισε νά βλέπῃ τὸ μέλλον.

Ὅταν κατέβαινε στὸ χωριό, πῆγαινε στὴν ἐκκλησία καὶ καθότανε ὄρες ὀλόκληρες καὶ παρακολουθοῦσε ὅλες τις θρησκευτικὰς τελετὰς. Ἡ μουσικὴ, τὸ ἐπίσημο κλάμα πὺ ἔβγαινε ἀπ' τὰ τροπάρια, τὰ ἄμφια τὸν παπάδων, ὅλα τὸν γητεύανε, κι' ὅταν σκεπτότανε πὼς κι' αὐτὸς μιά μέρα θάψελνε καὶ θὰ ντυνότανε ἐκεῖνα τὰ λαμπρὰ καὶ ἅγια φορέματα, ξεχοῦσε τὰ περασμένα καὶ ἐνοιῶθε τὸν ἑαυτό του εὐτυχισμένο. Ὅταν ὅμως γύριζε στὸ σπίτι, τὸν ἐπιανε ταραχὴ, προπάντων μπροστὰ στὴ Μανταλένα.

«Τί θὰ πῆ ὅταν τὸ μάθῃ;» — σκεπτότανε διαρκῶς. Τοῦ φαινότανε πὼς δὲν τὴν ἀγαπάει πιά, καὶ ἀκόμα περισσότερο γιατί εἶχε γίνῃ ἄσκημη εἶχε πανάδες καὶ τὸ πρόσωπό της ἦτανε πρησμένο. Μὰ ἐνοιῶθε πὼς ἦτανε δεμένος μαζί της μ' ἕνα ἄσπαστο δεσμό.

«Τί θὰ σκεφτῆ; τί θὰ πῆ; θὰ τῆς ἔρθῃ ἀπελπισία; Μπᾶ καὶ τῆς κἀνῆς κακό; δὲ θάτανε καλλίτερα νά περιμένω;» — κι' ὅλο σκεπτότανε μὲ τρυφερότητα τὸ παιδί πὺ θάρχότανε στὸν κόσμον καὶ εὐχαριστιότανε γιὰ τὴν ἀπόφασίς του. Τὸ νέο του ἐπάγγελμα δὲν τὸν ἐμποδίζε νά τ' ἀγαπάῃ, ἀπεναντίας μάλιστα θὰ μπορούσε νά τὸ πάρῃ μαζί του, νά τὸ σπουδάσῃ, νά τὸ κἀνῆς καλὸ ἄνθρωπον καὶ νά τοῦ δημιουργῆσῃ ἕνα καλὸ μέλλον. Μιά μέρα μίλησε γι' αὐτὸ στὸν παπᾶ-Πορτσεντοῦ κι' ἐκεῖνος κούνησε τὸ κεφάλι.

— Κάνεις ἄσκημα νά τὸ σκέπτεσαι, τοῦ εἶπε.

Τὸ παιδί εἶναι ἀκόμα στὴ σκέψη τοῦ Θεοῦ μὰ καὶ ὅταν γεννηθῆ καὶ μεγαλώσῃ πρέπει νά μὴν μακρῶσαι σου, γιατί θάτανε ἕνας ἐπικίνδυνος δεσμὸς μεταξύ τῆς Μανταλένας καὶ σένα. Οἱ ἱερωμένοι δὲν πρέπει νάχουν οὔτε παιδιὰ, οὔτε γυναῖκα, οὔτε οἰκογένεια. Δὲν πρέπει νά σκέπτονται τὰ πλούτη καὶ τὰ ἐπίγεια. Παντρεύονται τὴν ἐκκλησίαν κ' ἔχουνε γιὰ παιδιὰ τὴ φτώχεια, τὸ καθῆκον, τὶς καλὰς πράξεις. Σκέψου το καλά, Ἡλία Πόρτολου. Ἄν νοιώθῃς πὼς εἶσαι ἀκόμα προσηλωμένος στὰ ἐπίγεια, μὴ γίνῃς παπᾶς. Πρέπει νά σκεφθῆς μονάχα νά σώσῃς τὴν ψυχὴ σου καὶ τίποτε ἄλλο.

— Θὲς νά μὲ κἀνῃς Ἄγιο—εἶπε ὁ Ἡλίας

χαμογελώντας, μὰ στὸ βάθος αἰσθανότανε πὼς ὁ παπᾶ-Πορτσεντοῦ εἶχε δίκιο. Τὴ λύπη πὺ αἰσθανότανε νοιώθοντας πὼς ἔπρεπε ν' ἀποχαιρέτησῃ τὸ ὄνειρό του νά γίνῃ πατέρας. Οὔτε ὅμως κι' αὐτὸ δὲν τὸν κλόνηζε ἀπ' τὴν ἀπόφασίς του.

Οἱ ὀκτὼ μέρες περᾶσαν. Οἱ ἐνέργειες τοῦ παπᾶ-Πορτσεντοῦ εἶχανε φτάσει σὲ καλὸ σημεῖο. Ὁ δεσπότης ἐνδιαφερότανε πολὺ γιὰ τὸ νέο αὐτὸ τροπάρι πὺ ἤθελε ν' ἀφοσιωθῆ στὸ Θεό. Τὸν δέχτηκε ἀμέσως στὸ σκολεῖο καὶ μάλιστα δωρεάν. Ὁ Ἡλίας ἰκατά συμβουλή τοῦ παπᾶ-Πορτσεντοῦ, ἔγραψε ἕνα εὐγενικὸ εὐχα-

Κουνοῦσε τὸ μωρὸ

ριστήριο γράμμα πὺ ἐνθουσίασε τὸ δεσπότη.

— Ὁ δεσπότης θέλει νά σὲ γνωρίσῃ, λοιπόν δὲ σοῦ μένει πιά τίποτα ἄλλο παρὰ νά τὸ πῆς στοὺς δικούς σου.

— Ἄχ, —εἶπε ὁ Ἡλίας ἀναστενάζοντας—φοβᾶμαι.

— Τί;
— Μήπως τῆς κάνει κακό. Δὲν περιμένουμε λιγάκι; Ὁ παπᾶς Πορτσεντοῦ κούνησε τὸ κεφάλι.

— Θὲς νά περιμένουμε; Αὐτὸ δὲ μ' ἀρέσῃ.

— Ἐ καλά—εἶπε ὁ Ἡλίας σταθερὰ—θὰ σοῦ δεῖξω πὼς δὲ μὲ νοιάζει πιά γιὰ τίποτα. Σήμερα κι' ὅλας θὰ τὸ πῶ στὸ σπίτι.

— Ὁ πατέρας σου βρίσκεται στὸ χωριό;

— Ναι.

— Κι' ὁ ἀδερφός σου ὁ Πέτρος;

— Κι' αὐτός.

— Ὡραία. Μόλις φάτε πῆς τους νά μείνουν σπίτι, θ' ἄρθω νά τὰ κουβεντιάσωμε.

— Δὲ ξέρω πὼς νά σ' εὐχαριστήσω—φώναξε ὁ Ἡλίας—ὁ Θεὸς θὰ στὸ πληρώσῃ.

— Καλὰ, καλὰ γι' αὐτὸ θὰ μιλήσωμε μὲ τὸν Θεὸν σὰν βρεθοῦμε μπροστὰ του. Τώρα πῆγαινε στὸ καλὸ.

Ὁ Ἡλίας ἔφυγε, μὰ δὲ γύρισε σπίτι παρὰ τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ. Ἡ καρδιά του ἦτανε τόσο βαρειά. Τὸ ὄνειρό του πλησίαζε νά γίνῃ πραγματικότης. Πᾶνε πειὰ τὰ νειάτα, οἱ χαρὲς, ἡ οἰκογένεια, ἡ ζωὴ ποῦχε ζῆσει ὡς τώρα. Ἐν-

νοιῶθε ἀτέλειωτη θλίψη. Μὰ οὔτε γιὰ μιά στιγμή δὲν τοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ ν' ἀλλάξῃ ἀπόφασιν.

Γύρισε σπίτι, ἔφαγε ἀφηρημένος κι' ὅλο κοίταζε κατὰ τὴν πόρτα. Κάθε πὺ ἀκούγε βήματα στὸ σοκάκι ταραζότανε. Ἡ Μανταλένα τὸν παρατήρησε καὶ δὲν κρατήθηκε. Τὸν ρώτησε ποιὸν περιμένει.

— Κάποιον—ἀπάντησε ὁ Ἡλίας—Σὰς παρακαλῶ ὅλους νά μείνετε γιατί τὸ πρόσωπο πὺ περιμένω θέλει νά κουβεντιάσῃ μαζί σας.

— Καὶ μαζί μου—ρώτησε ἡ Μανταλένα—ποιος εἶναι; ποιὸς εἶναι;

— Μὲ ὄλους; θὰ δῆτε ποιὸς εἶναι;

Τὸν τρελλάνατε στὶς ἐρωτήσεις, μὰ ὁ Ἡλίας δὲν ἀπάντησε καὶ βγήκε στὴν αὐλή.

Ἡ Μανταλένα ἔγινε ἀνήσυχη. Ἀρχισε νά

κοιτάει κατά την πόρτα και ν' ἀφιγκράζεται μήπως ἔρχεται κανένας ἀπ' τὸ σοκάκι.

«Ποῖς ἄραγε νάνα» ἔλεγε κάθε τόσο σὰ νὰ μιλοῦσε μονάχη της. Ἦτανε κάμποσος καιρὸς πού εἶχε προσέξει τὴ μεταβολὴ τοῦ Ἡλίου κ' ἀπὸ τὸ φόβο της μήπως ἀγάταγε καμὴν ἄλλη και σκεπτότανε νὰ παντρευτῆ ζήλευε και ὑπόφερε τρομερά.

«Ἐχει σκοπὸ νὰ παντρευθῆ» σκεφτότανε «και περιμένει τὴ συμπιεθὴ γιὰ νὰ τοῦ κἀνὴ τὰ προσενιά». Θὰ ῥόχτανε αὐτὴ ἢ μέρα μὰ τόσο γρηγορά! Δὲν περιμένει τοῦλάχιστον νὰ γεννηθῆ τὸ παιδί του. Θεέ μου! Παναγίτσα μου! βοηθήστε με. Δόστε μου κουράγιο σεῖς πού εἴσατε τόσο σπλαχνικοί. Μὴ με σκοτώνετε, μὴ με τυραννάτε πριν τῆς ὥρας».

Ὁ πόνος ζωγραφίστηκε στὸ χλωμό της προσωπο και τὰ ματόκλαρά της, τὰ μεγάλα ἐκεῖνα ματόκλαρα πού χαμηλώνανε καρτερικά, μελανιάσανε.

Ὅταν ὁ Ἡλίας γύρισε μαζὺ μὲ τὸν παπᾶ Πορτσεντοῦ, τὴν κοιτάξε και τρώμαξε. Κιτρίνισε κ' αὐτὸς και τὸ αἷμα του πάγωσε.

Ὁ παπᾶ Πορτσεντοῦ σιγοτραγουδοῦσε κοιτάζοντας ὀλόγυρα, χωρετώντας ἀδέξια, κάνοντας διάφορα ἀστεία. Καὶ ἔμεινε στὴν κουζίνα μ' ὄλο πρὺ ἢ θεῖα Ἄννέτα κατασκοτώθηκε νὰ τὸν πείσει ν' ἀνέβη στὴν κάμαρα τῆς Μανταλένας.

— Δοιπὸν πὸς τὰ πάμε γέρο Πόρτολου;

— Ὅπως τὰ θέλῃ ὁ Θεός, παππούλη μου.

— Καὶ οἱ γιοιοὶ σου; εἶναι πάντα λεβέντες;

— Ἄ ναι—φώναξε ὁ μπάρμπα Πόρτολου γουρλώνοντας τὰ πονεμένα μάτια του.—Σὰν τοὺς γιοιούς μου δὲν βρίσκονται ἄλλοι στὸν κόσμο. Δόξα ν' ἄγγι ὁ Ἄη—Φραγκίσκος!

Ὁ Ἡλίας πολέμαγε νὰ γελᾶση, μὰ στὸ πρόσωπό του ἦτανε χυμμένη ἢ ἀγωνία. Ὁ παπᾶ Πορτσεντοῦ τὸ παρατήρησε, κοιτάξε τὴν Μανταλένα, τῆς ἔκλεισε τὸ μάτι και εἶπε:

— Σὲ λίγο θ' ἄγομε και μορὸ δὲν εἶν' ἄλλη-θεια; ἔ ὁ ἄη Φραγκίσκος σ' ἀγάπη πολλὴ γέρο Πόρτολου. Ἐχεις τὴν εὐλογία τοῦ θεοῦ. Καὶ τώρα ἄκουσέ με. Τί θέλεγες ἂν ὁ γιοιός σου ὁ Ἡλίας γινότανε παπάς;

«Ὅλοι μείναμε κατάπληκτοι. Γιὰ νὰ μιλήῃ ἔτσι ὁ παπᾶ Πορτσεντοῦ εἶτανε κ' ὄλας ἀποφασισμένο. Ποῖς μποροῦσε νὰ τὸ περιμένει; Ἡ Μανταλένα σήκωσε τὰ μάτια και γιὰ μιὰ στιγμή κοκκίνησε. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ πού φοβότανε τὰ λόγια τοῦ παπᾶ Πορτσεντοῦ τῆς φαινότανε εὐχάριστο νέο. Ὁ Ἡλίας εἶτανε χαμένος γι' αὐτὴν μὰ μποροῦσε νὰ τὸ ὑπομένη ἀφοῦ δὲ θὰ τῆς τὸν ἔπαινε ἄλλη γυναῖκα.

Ὁ Ἡλίας πρόσεξε τὴ χαρὰ της, ἡσύχασε και παρατήρησε καλλίτερα τί ἐντύπωση ἔκανε στοὺς δικούς του ἢ ἐρώτηση τοῦ παπᾶ Πορτσεντοῦ. Νομίζανε πὸς εἶτανε ἀστεῖο. Ὁ Πέτρος χαμογελοῦσε Ἡ θεῖα Ἄννέτα καθισμένη πλάι στὸν παπᾶ Πορτσεντοῦ, ὄλο προσοχή, χαμογελοῦσε. Τὸ τραγὺ πρόσωπο τοῦ μπάρμπα Πόρτολου χαμογελοῦσε.

Ὁ Ἡλίας κατάλαβε πὸς ἢ εἶδηση αὐτὴ προσέζησε τετοια χαρὰ στοὺς γιοιούς του, ὥστε τοὺς φαινότανε σὰν ὄνειρο και ξαφνικὰ αἰσθάνθηκε κ' αὐτὸς τὸση δυνατὴ χαρὰ, ὥστε ἄρχισε νὰ γελᾶ ἰσάν μορὸ.

IX

Δυὸ χρόνια περάσανε. Ὁ κόσμος ἔπαυε νὰ κρυφομιλάει, νὰ γελᾶ, νὰ παραξενεύεται, βλέποντας τὸν Ἡλία Πόρτολου, τὸν παλιὸ τοσπάνο γνιμένο παπαδίστικα. Δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ τὸν περάσης γιὰ εἰκοσι ἔξι χρόνων παλληκάρη και πολὺ περισσότερο γιὰ τοσπάνο. Ἄπ' τὸ κλείσιμο εἶχανε ἀσπρίσει τὰ χέρια του και ἢ ὄψη του. Τὸ στανό, χλωμὸ πρόσωπό του τὸν ἔκανε νὰ φαίνεται σὰν δεκα ἑπτὰ χρόνων. Ὅταν τὴν Κυριακὴ, στὴ λειτουργία φοροῦσε τὸ παντελῆνιο ἀντερί μὲ τὴ φαρυδιὰ γαλάζια κορδέλλα, φαινότανε σὰν μελαγχολικὸ ἄγγελουδι, μὲ μιὰ ζαρωματιὰ γλυκειὰς λήπης στὸ χλωμὸ ρόδινο στόμα του. Πολλὲς χωριανοποῦλες και μερικές δεσποινίδες τὸν καλοκοιτάζανε. Μὰ ἐκεῖνος δὲν τίς πρόσεχε. Τὰ γαλανὰ του μάτια χανόντανε σὲ μακρινὲς ὄπτασις, Τί νᾶβλεπε; ὅταν τὸ ὄργανο βογγοῦσε ἠχηρὰ και οἱ ψαλμοδιὲς ἀνεβαίνανε πρὸς τὸν οὐρανὸ μὲ ἕνα νοσταλγικὸ κλάμα γιὰ τὰ χαμένα ἀγαθὰ και μὲ μιὰ θλιμμένη παράκληση γιὰ ἄγνωστα ἀγαθὰ, ἔβλεπε τὰ περασμένα, τὴ στάνη, τὴ μοναξιά, ξαναθυμότανε τὸ πάθος του. Ναί, ἔβλεπε και θυμότανε ὄλα αὐτὰ και θλιβότανε πού δὲν μποροῦσε νὰ ξεκολληθῆ ἀπ' τὰ περασμένα ὅπως εἶχε πιστέψει κ' ἐλπίζει. Ἐκεῖνο πού τὸν κρατοῦσε ἀκόμα δεμένο στὸν πόνο και στὴ χαρὰ τοῦ ἀνθρώπινου πάθους, εἶτανε ἢ ἐπιμόνη ὄπτασις ἐκεῖνης τῆς νύκτας γυναικας πού βρίσκότανε γονατιστὴ στὸ βάθος τῆς ἐκκλησιᾶς. Ἦτανε ἢ Μανταλένα πού ἄστραφε ἀπὸ ὀμορφιά μὲ τὸ νυφιάτικο της φόρεμα. Κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά της τὸ μορὸ σκεπασμένο μ' ἕνα ἄλλο μαντήλι ρελιασμένο μὲ γαλάζιου μεταξωτό. Τὸ μορὸ, ὅταν ἢ μάννα του, τοῦ ἔπαιξε τὸ ἀσημένιο του φυλαχτό, τὸ κρεμασμένο ἀπ' τὸ μικροῦλι του λαμποῦ, σήκωνε τὰ τριαντάφυλλῆνα χερὰ του και χαμογελοῦσε μισοκλείνοντας τὰ γαλανὰ φωτερὰ του μάτια.

Ὁ Ἡλίας ἔβλεπε ἀδιάκοπα μπροστά του τὸ πλάσμα του νὰ τοῦ χαμογελάει και τὸ ἀγαποῦσε μὲ θλιμμένη τρυφερότητα, και ἀγαπώνοντας τὸ μορὸ ἀγατοῦσε τὴ μητέρα. Ὁ μάταιος αὐτὸς ἀγώνας μὲ τίς γήινες ἀγώνες του τὸν ἔκανε συχνὰ νὰ ὑποφέρῃ τρομερά.

Ἡ φυσικὴ του ἐξυπνάδα ὄσο πῆγαινε και μεγάλωνε. Δυὸ χρόνια ἀδιάκοπης σπουδῆς και μελέτης τὸν εἶχανε ἀνεβάσει στὸ ἐπίπεδο τῶν κληρικῶν πού σπουδάζανε πολλὰ χρόνια πριν ἀπ' αὐτόν. Σιγά, σιγά συνήθισε στὴν κλεισμένη ζωὴ, στὴν τυφλὴ ὑπακοή, στὴν πειθαρχία, πού στὴν ἀρχὴ δὲν μποροῦσε σχεδὸν νὰ τὰ ἀναγῆ. Τὰ περασμένα τοῦ φαινότανε σὰν ὄνειρο. Μὰ στὸ ὄνειρο αὐτὸ εἶτανε δυνατὰ προσκολλημένος.

Ἐνοιωθε θλίψη και πρὸ πάντων τίς μέρες πού πῆγαινε στὸ σπίτι, ὅπου ἢ θεῖα Ἄννέτα τὸν ὑποδεχότανε μὲ τρυφερὴ ὑποταγή. Φρόντιζε διαρκῶς ν' ἀποφεύγῃ τὸ βλέμμα τῆς Μανταλένας και φοβότανε ν' ἀγγίξῃ τὸ μορὸ. Ὅταν τὸν στενοχωροῦσαν νὰ τὸ καϊδέψῃ τὸ κανε μὲ μεγάλη δειλία. Ὅταν ὄμως τὸ κοίταξε ταραζότανε ὀλόκληρος και τὸν βασάνιζε ἢ ἐπιθυμία νὰ τὸ πάρῃ στὴν ἀγκαλιά του νὰ τὸ φιλήσῃ, νὰ τὸ κἀνὴ νὰ χαμογελάσῃ, νὰ

κοιτάξῃ τὰ πρῶτα του δοντάκια, νὰ τοῦ σφιξῇ μέσα στὴ φουχτα του τὰ χερὰκια του, τὰ ποδαράκια του.

— Ὅχι, ὄχι—ἔλεγε διαρκῶς ἀπὸ μέσα του—πρὶν νὰ νικήσω αὐτὸν τὸν πειρασμό.

Ἡ παρουσία τῆς Μανταλένας μ' ὄλο πού δὲν τοῦχε κάνει κανένα παράπονο, παρὰ τὸν κοιτοῦσε μὲ θλιμμένη τρυφερότητα, τοῦ ἔφερνε τὸ αἷμα ἄνω κάτω. Ποτὲ δὲν εἶτανε τόσο χαριτωμένη, ἀφοσιωμένη ὀλοτελα στὸ παιδί της! Κι' ὁ Ἡλίας δὲν μποροῦσε νὰ ξεχωρίσῃ τὴ μορφὴ τῆς ἀπ' τὴν μορφὴ τοῦ παιδιοῦ.

Αἰσθάνοντανε πὸς, ἂν εἶχε μείνει ἐλεύθερος, θὰ ξανάπεφτε, χωρὶς ἄλλο στὴν ἄμαρτία. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ εἶτανε πολὺ λυπημένος, ἀτελισμένος ἀπ' τὴ ζωὴ και ἀπ' τὸν ἑαυτό του. Οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὄμως δὲν ἔπαναστάτησε γιὰ τὴ μετάνοιά του και τὴν ἀπόφασή του.

Μερικὲς φορὲς οἱ δυνάμεις του τὸν ἀφίνανε. Φοβερὰ ὄνειρα χειρότερα ἀπὸ κάθε πειρασμό, τὸν βασάνιζανε, στὸν ὕπνο του και στὸ ξύπνιο του. Κάθε βράδυ σχεδὸν ὄνειρευότανε τὰ περασμένα, τὴ στάνη, τὴν καλύθα, τὴν Μανταλένα, πολὺ συχνὰ τὸ μορὸ. Νόμιζε πάντα πὸς εἶναι ἀκόμα τοσπάνης κ' ἐλεύθερος. Τὰ ὄνειρα του αὐτὰ καταντούσανε σωστὸς βραχνᾶς. Χειρότερα ὄμως ἀπὸ ὄλα αὐτὰ τὸν βασάνιζανε τὰ ὄνειρα πού ἔβλεπε μὲ ἀνοιχτὰ τὰ μάτια, οἱ γλυκὲς και ὀλέθριες ὄπτασις πού τὸν ζώνανε ὕπουλα ἀπὸ παντοῦ.—Ὅχι! Ὅχι! Ὅχι!—ἔλεγε διαρκῶς κ' ἔδιωχνε τοὺς μάταιους πόθους του τίς ἐνοχλητικὲς εἰκόνας, κ' ἄρχιζε νὰ παρακαλᾶ και νὰ μελετᾶ. Μὰ ὄσο κ' ἂν τᾶδιωχνε, τὰ λυπητερά ὄνειρα αὐτὰ ξαναγυρίζανε. Ἐνα βράδυ μελετοῦσε τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου στοὺς Ῥωμαίους. Ἦτανε μιὰ ἀπριλιᾶτικὴ νύχτα, ἔαστερη, σεληνοφώτιστη. Ἄπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο ἔμεινανε στὴν κάμαρά του γλυκὸ ἀγέρι και στὸν κρουσταλλῆνιο οὐρανὸ τρεμόσβηνε ἕνα λαμπρὸ ἀστέρι. Ὁ Ἡλίας ἔνοιωσε μεγάλη θλίψη. Ἡ ζωὴ τὸν ἔβαζε σὲ πειρασμό, τοῦ μιλοῦσε μὲ τὸ δροσερὸ ἀγέρι τῆς ἀπριλιᾶτικῆς ἐκεῖνης νύκτας. Ἀνέφραστες θύμησης τοῦ ῥόχτανε στὸ μυαλό, και μαζὺ μὲ τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀνοιχτῆς τοῦ φαινότανε σὰν νὰ βλάστανε μέσα στὸ αἷμα του κάτι τί τὸ καινούργιο και τὸ ἀήσυχο.

— Ὅχι, ὄχι—ἔλεγε ἀπὸ μέσα του κινώντας τὸ κεφάλι γιὰ νὰ διώξῃ τίς δυσάρεστες σκέψεις.—Πρέπει νὰ τὰ λησμονήσω ὄλα νὸ διάβασω νὰ πάω μπροστά. Ἀκούμησε τὸ κεφάλι του στὰ δυὸ του χέρια και βυθίστηκε στὸ διάβασμα. Γύρω βασιλευε ἀπόλυτη, σιωπὴ και μονάχα μακρὰ, μὰ πολὺ μακρὰ σὰν ν' ἀρχότανε πέρα ἀπ' τὸν κάμπο, ἀκουγότανε κάποιο μελαγχολικὸ τραγοῦδι. Ὁ Ἡλίας διάβαζε, ξαναδιάβαζε, συλλογιζότανε, ἔλεγε ἀπ' ὄξω τοὺς στίχους:

Τὶ περήφανη και γλυκειὰ εἶτανε ἢ φωνὴ τοῦ ἀποστόλου, Ἐμοιάζε σὰν ἀγὸς βροντῆς, σὰν

ὀλόδροσο κελάρισμα γάργαρης πηγῆς μέσα στὴ νυχτικὴ γαλήνη. Μὰ ἐρχότανε ἀπὸ πολὺ μακρὸ, ἀπὸ πολὺ ψηλὰ σὰ τὸ μπουμπουνητὸ σὰν τὸ νερομουροῦρισμα πού τ' ἀκούς στὸ ὄνειρό σου. Ὁ Ἡλίας ἀκούγε αὐτὴ τὴ φωνὴ και ἐνοιωθε νὰ τὸν τυλίγῃ και νὰ τὸν δροσιζῇ, σὰν μοσκοβολισμένο πέπλο. Μὰ ἀλίμονο! τὸ πέπλο αὐτὸ εἶτανε τόσο ἀέρινο. Μιὰ πνοὴ τῆς ἀπριλιᾶτικῆς ἐκεῖνης νύκτας ἔφτανε γιὰ νὰ τὸ ξεσκίση. Νά, τὸ μακρινὸ τραγοῦδι ὄσο πάει και πλησιάζει. Ἀνάμεσα στὸ μελαγχολικὸ κόρο ξεχώριζε ἢ μελωδικὴ φωνὴ ἐνὸς τενορόου πού μέσα της σιγότερε ὄλη ἢ ἠδονὴ και ἢ γλύκα τῆς σεληνοφώτιστῆς ἐκεῖνης νύκτας. Ὁ Ἡλίας σήκωνε ξαφνικὰ τὸ κεφάλι μαγεμένος. Πού ἄραγε τὴν εἶχε ἀκούσει ἐκεῖνη τὴ φωνή; Μιὰ ἀνάμνηση τὸν τάραξε. Θυμῆθηκε κάποια ἄλλη νύχτα ὄμοια μὲ τούτη. Εἶχε ἀκούσει τὸ ἴδιο τραγοῦδι, εἶχε μελαγχολήσῃ σὰν και τώρα. Πού; Πότε; Πὸς; Σηκώθηκε, ἀκούμησε στὸ παράθυρο κάτω ἀπὸ τὸ φεγγάρι πού ἔλαμπε στρογγυλὸ, μεσουράνιο. Ἡ μοσκόβολη αἴρα φυσώντας ἀπὸ μακρὰ τοῦ χάιδευε τὸ πρόσωπο. Ὁ Ἡλίας ἀνατρίχιασε και θυμῆθηκε τὴ νύχτα πούχε κλάψει γονατιστὸς μπρὸς στὴν εἰκόνα τοῦ Ἄη Φραγκίσκου.

Ἡ φωνὴ τοῦ Ἀποστόλου δὲ μιλοῦσε πιά. Τὸ πέπλο ξεσκίστηκε. Τί εἶτανε τώρα ἢ αἰωνιότητα, ὁ θάνατος, ἢ ματαιότητα κάθε ἀνθρώπινου πάθους, τὸ καλὸ, τὸ κακὸ, ἢ τελειότητα, ἢ αἰώνια ζωὴ, μπροστὰ στὴ φευγαλέα χαρὰ τῆς ἀπριλιᾶτικῆς ἐκεῖνης νύκτας, μπροστὰ στὴ πνοή τῆς αἴρας, στὸ ἐρωτικὸ ἐκείνο τραγοῦδι; Ὁ Ἡλίας τὰ παράδωσε. Ἡ ζωὴ τὸν ξανακέρδισε, ἔπεσε στὰ γόνατα κοντὰ στὸ παράθυρο, κάτω ἀπ' τὸ φόρε τοῦ φεγγαριοῦ κ' ἔκλαψε σὰν παιδί κυριεμένο ἀπὸ τρομερὴ, τρελλὴ ἀπελπισία.

Μιὰ προσευχὴ ἀνέβηκε στὰ χεῖλια του μέσα ἀπ' τὸ κλάμα του.

Κύριε, τὸ βλέπεις, εἶμαι ἀδύνατος και δειλὸς λυπήσου με Θεέ μου, συχώρα με, δὸς μου ἀνάπαυση, ξερίζωσε μου τὴν καρδιὰ ἀπ' τὸ στήθος. Εἶμαι ἀνθρώπος, δὲν μπορῶ νὰ νικήσω τὸν ἑαυτό μου. Γιατί μ' ἔκανες τόσο ἀδύνατο Θεέ μου; Ὑπόφερε πάντα στὴ ζωὴ μου, κ' ὅταν νικημένος ἀπ' τὴν ἀδύνατη φύση μου ζήτησα τὴν εὐτυχία ἀμάρτησα, καταπάτησα τίς ἐντολές σου. Μὰ ὑπόφερε τόσο πολὺ Θεέ μου και ὑπόφερε ἀκόμα τόσο πού τὸ ποτήρι ξεχειλίσει. Θεέ μου Θεέ μου Θεέ μου!—Ἐξακολουθοῦσε νὰ βογγᾶ μὲ τὸ πρόσωπο γεμάτο δάκρυα.—Σπλαχνί σου με, συχώρα με, βόηθα με, γαλήνεψε τὴ καρδιὰ μου, δὸς μου λιγάκι εὐτυχία, λιγάκι χαρὰ δὲν ἔχω κ' ἐγὼ δικαίωμα γι' αὐτὸ Θεέ μου; Δὲν εἶμαι κ' ἐγὼ ἀνθρώπινο πλάσμα; Ἄν ἀμάρτησα συχώρα με, ἐστὶ πού εἶσαι σπλαχνικός. Ἄν εἶσαι μεγάλος Κύριε συχώρα με και δὸς μου λιγάκι χαρὰ...

(Ἀκολουθεῖ)

MAURICE BARING ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ

(Συνέχεια εκ του προηγουμένου)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XII

Ὁ Λέο Ντέτρικ δὲν εἶχε νοικιάσει τὸ σπίτι πού ἔμενε, παρὰ μόνο ὡς τὸ τέλος τοῦ Σεπτέμβρη. Τὴν παραμονὴ τοῦ γυρισμοῦ τοῦ Μίτσελ καὶ τῆς ἀναχώρησής του, πῆγε μὲ τὸ ποδήλατό του ν' ἀποχαιρέτησεν τὴ Φάνυ. Τὴν βρῆκα στὸν κῆπο πού τὸν στόλιζαν γραφικὰ τ' ἀνθισμένα χρυσάνθεμα. Ἦταν ὀλομόναχη, γιατί ἡ λαϊδὴ Γουέστον εἶχε φύγει ἀπὸ μέρες, τὰ δὲ παιδιὰ εἶχαν βρῆ ἔξω μὲ τὴν ντατὰ τους.

— Ἦρθα νὰ σὰς ἀποχαιρέτησω, τῆς εἶπε.
Ἡ Φάνυ συνεχίζει τὴ δουλειὰ μηχανικὰ ἔξωβε τὰ μαραμένα φύλλα ἀπὸ τὰ χρυσάνθεμα.

— Σὰς διαώχουν λοιπόν;
— Ναὶ ὁ ἰδιοκτήτης, δηλαδή ἡ ἰδιοκτήτρια γυρίζει αὐριο... Ἐἶναι μιὰ δεσποινὴς Φρίπ... Ἐἶχε περάσει τὸ καλοκαίρι τῆς στὴν Ἑλβετία.

— Τοῦ χρόνου θὰ ξανάρθει βέβαια;
— Ἀσφαλῶς. Ἄν νοικιάζεται, ἐννοεῖται, τὸ σπίτι, γιατί τὸ μέρος αὐτὸ μ' ἀρέσει πολὺ. Ἐἶναι τόσο ἡσυχὸ καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐργασθῆ.

Μεσολάβησε μικρὴ σιγὴ.
— Καὶ σεὶς τί θὰ κάνετε; τὴ ρώτησε.

Δὲν μπορῶ νὰ ὀρίσω τίποτε, πρὶν γυρίσει ὁ Μίτσελ. Καὶ φθάνει ἀκριβῶς αὐριο. Πρὶν φύγει, μοῦλεγε, πὼς θὰ ἐπιθυμοῦσε πολὺ νὰ κάναμε ἓνα ταξίδι στὸ ἔξωτερικό.

— Θὰ θέλατε νὰ ξαναγυρίσετε στὸ ἔξωτερικό;
— Μὴ, ἔτσι κ' ἔτσι, στὸν Μίτσελ ὅμως δὲ θ' ἄρεσε. Φατίζομαι πὼς θέλει τὸ ταξίδι αὐτὸ, γιὰ μένα, γιατί θὰ συλλογίζεται, ὅτι τὸν τελευταῖον αὐτὸν καιρὸ ἔζησα στὴ μοναξιά.

— Ἄς εἶναι, τοῦ χρόνου θὰ ἰδοθῶμε καλύτερα ἔκτος ἂν δὲν νοικιάξῃ πιά τὸ σπίτι τῆς ἡ δεσποινὴς Φρίπ.

— Μὰ ὑπάρχουν κ' ἄλλα... Τὸ Σέιτον, ἔξαφνα, ἡ εἶναι πολὺ μεγάλο γιὰ σὰς;
— Πολὺ μεγάλο ἔπειτα δὲν θὰ ἵμποροῦσα ποτὲ νὰ ζήσω ἐκεῖ μέσα.

Ἡ Φάνυ δὲν εἶπε λέξη.
Εἶχα γνωρίσει τοὺς Ἀντεάν. Δὲν ξεῤῥω γιατί δὲ θὰ σὰς τὸ εἶπα ἀκόμη, ἂν κ' ἔπρεπε νὰ σὰς τὸ πῶ, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν πού κάναμε ἐκεῖ, ἐγὼ, σεὶς κ' ἡ μαμὰ σας. Ἦταν ἀνόητο ἐκ μέρους μου, ἀλλὰ δὲν μποροῦσα.

— Τὸ μάντευσα.
— Τοὺς γύρισσα πολὺ καλά. Πήγαίνα συχνὰ στὸ Σέιτον καὶ τοὺς ἔβλεπα τακτικά, στὸ Λονδίνο.

— Ὁ κ. Ἀντεάν εἶχε πάντα ὑποθέσεις στὴν πόλιν δὲν εἶν' ἔτσι;
— Ναὶ καὶ στὸ Βουένος Ἀἶρες. Ἐκεῖ κάτο γνώρισε τὴ γυναῖκα του.

— Ἦταν ξένη;
— Ὁχι, ἦταν ἀγγλίδα, μὰ ἀπὸ μητέρα ἰσπανίδα. Εἶχε γεννηθῆ στὴν Ἀργεντίνια. Ἡ ἱστορία τῆς εἶναι περιέργη. Μόλις τὴν πρωταντίκρυσεν τὴν ἐρωτεύθηκε. Ἐκάναν δύο παιδιὰ,

δύο ἀγόρια, τὰ ὁποῖα τώρα μένουν σὲ ἓνα σχολεῖο, στὸ Μπέρμιχαμ. Στὰ εἰκοσιπέντε τῆς χρόνια, ἡ Ἀντεάν ἔπεσε βαρεῖα ἀρρωστη. Εἶν' ἀλήθεια, πὼς ἡ ὑγεία τῆς ἦταν πάντα ντελικάτη καὶ πάντα ὑπέφερε ἀπὸ κάτι. Ὡς τόσο ἔκαναν κἀνα-δύο ταξίδια ἀκόμη, μὰ τὸν περασμένο χειμῶνα πέθανε...

— Ὁ ἀντρας τῆς τὴν ἀγαποῦσε;
— Ὡ, ναὶ πολὺ. Δὲν μπορεῖ νὰ παρηγορηθῆ γιὰ τὸ θάνατό τῆς.

— Δὲν παρηγορεῖται μὲ τὰ παιδιὰ;
— Μπᾶ, ἀπεναντίας τ' ἀποφεύγει κ' ἔχει ἀναθέσει τὴ φροντίδα τους στὴν ἀδελφὴ του. Εἶναι μιὰ θαυμάσια γυναίκα.

— Καὶ μένα μικρά! Γνωρίσατε τὴν Ἀντεάν στὸ ἔξωτερικό;
— Ὁχι, στὴ Λαϊδὴ Ζάρβις, στὸ Λονδίνο τὴν συνήντησα. Ἐπειτα συνδεόταν πολὺ μ' ἓναν πολὺ στενὸ μου φίλο, τὸν Φράνσις Γκρίν.

— Μήπως τὸν ἀγαποῦσε, αὐτὸν τὸν φίλον σας;
— Ἐνδιαφερόταν μόνο γιὰ τὸν ἀντρα τῆς καὶ τὰ παιδιὰ τῆς. Κι' ὅμως ἦταν τόσο διαφορετικοὶ χαρακτήρες!

— Δὲν τὴ γνωρίσα; εἶδα ὅμως τὸ πορτραῖτό τῆς.
— Ἄ, ἐκεῖνο πού τῆς εἶπασε ὁ Ἀνρὶκεῖς, στὴν ἐκθεση τοῦ Γαίλτερ Μπέλ;

— Ὁ ζωγράφος Ἀνρὶκεῖς τὴν γνώριζε καλά;
— Ναὶ κ' ἦταν τρελλὰ ἐρωτευμένος μαζί τῆς. Γι' αὐτὸ πέθανε μάλιστα ἀπὸ τὸν καῦμό του!

— Ἐκεῖνη τὸν ἀγαποῦσε;
— Ὁχι, καὶ τὸ ἤξερε.

— Δὲ μετάνιωσε ποτὲ γιὰ τὸ γάμο τῆς;
— Δὲν πιστεύω.

— Περιέργω· εἶναι σπάνιο αὐτὸ: νὰ παντρευθῆ τόσο μικρὴ καὶ νὰ μὴ μετανιώσῃ. Δὲ μοῦ λέτε, ἦταν κοσμικὴ;

— Ἦταν πολὺ, πάρα πολὺ δειλὴ. Δὲν σὰς εἶπα... Δὲν σὰς εἶπα ὅμως, σὲ μερικὰ πράγματα μοιάζετε μὲ τὸ ἀινιγματικὸ αὐτὸ πλάσμα καὶ μοῦ τὴ θυμίζετε πολλὰς φορές, ἀθελά μου.

— Ἐνας φίλος μας, ὁ συνταγματάρχης Μπράνκοσμ, μοῦ εἶπε κάποτε τὸ ἴδιο πράγμα... Πέστε μου, ὅμως, ἀλήθεια, ποτὲ τῆς δὲν ἀγάπησε κανέναν ἄλλον ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀντρα τῆς;

— Ὁχι... Ἀγαποῦσε μόνο νᾶχη τριγύρω τῆς μιὰ συντροφιά, νὰ κουνεντιάξῃ ἀδιάκοπα μαζί τῆς, καπνίζοντας τσιγάρα... Ὁ ἀντρας τῆς ὅμως τ' ἀντιπαθοῦσε ὅλ' αὐτὰ... Κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο... οἱ μεγάλες παρέες μὲ πειράζουν στὰ νεῦρα... Ἐκεῖνη γρήτερε πάντα τὴν συντροφιά τῆς καὶ γι' αὐτὸ, ὅπου πήγαινε, ἀποκοῦσε πολλὰς γνωριμίες. Ὅσες γυναῖκες δὲν τὴν ἤξεραν τὴ χαρακτηρισίζαν γιὰ ἐπικίνδυνη. Ἄμα τὴν πλησίαζαν ὅμως, θέλγονταν ἀπὸ τὴ γνωριμία τῆς. Μὲ μιὰ λέξιν γοέτευε ὅλους... Καὶ γι' αὐτὸ ἀρκοῦσε μιὰ τῆς κίνηση, ἓνα χαμόγελο, μιὰ ματιά, μιὰ ἀφῶν ὑπόσχεση...

— Εἶχε κανένα ταλέντο; Ἀγαποῦσε τὴ μουσικὴ... τὰ βιβλία...
— Ὁχι... διάβαζε λίγο...

— Δὲ μοῦ λέτε, πήρατε ποτὲ τὴν Ἀντιάν γιὰ μοντέλο σὲ κανένα σας ἔργο;
— Ὁχι... μὰ ἀπὸ τότε πού τὴ γνωρίσα δὲν ἔγραψα οὔτε μιὰ λέξιν, πού νὰ μὴν ἔχῃ κάτι ἀπ' αὐτήν, ἀπὸ τὸ ἀρώμα τῆς, ἀπὸ τὴ γοητεία τῆς...

— Καὶ σκέπτεσθε, πὼς ἡ κυριαρχία αὐτῆ, ἄς τὴν ποῦμε ἔτσι, θὰ μπορέσῃ νὰ διαρκέσῃ γιὰ πάντα;
— Καμμιά φορὰ συμβαίνει αὐτὸ... μὰ σπάνια!...

Τὴν ἴδια στιγμή ὁ ὑπὸ κτην ἄναγγελλε τὴν κυρία Σέξμπυ. Ὁ Ντέτρικ κατάλαβε, πὼς δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἐξακολούθησεν τὴν ἴδια κουβέντα καὶ ἀποχαιρέτισεν τὴ Φάνυ.

Τὴ ἄλλη μέρα ἔφυγε γιὰ τὸ Λονδίνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIII

Ὅταν ὁ Μίτσελ γύρισε ἀπὸ τὸν καναδᾶ ἀντελήφθη ὅτι κάποια ἀλλαγὴ εἶχε συντελεσθῆ γύρω του. Τὸ πρόσωπο τῆς Φάνυ δὲν ἦταν μαραμένο, ὅπως ἄλλοτε, ἀλλὰ φαινόταν σὰ νὰ ἔπερνε ξανά τὴν πρώτη φρεσκάδα του, διατηρώντας ὅμως ἀναλλοίωτὴ τὴν ἀδιαφορὴν ἐκφρασῆ του. Ὡ, ναὶ ἡ γυναίκα του ξαναγύριζε στὴ ζωὴ. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τὸ βροντολόναζαν. Στὸ μετὰξὺ ὁ Ντέτρικ εἶχε φύγει γιὰ τὴν Ἰταλία, ἐνῶ αὐτοὶ ἀνέβηκαν γιὰ τὴν ὥρα τὸ ταξίδι τους γιὰ κεῖ. Ἄλλωστε ἡ Φάνυ εἶχε ἓνα σωρὸ ἀσχολίες στὸ σπίτι, ὥστε δὲν αἰσθανόταν καμμιά ἐπιθυμία νὰ πάη στὴν Ἰταλία, αὐτὸν τὸν καιρὸ. Ὁ Λέο Ντέτρικ τῆς ἔγραψε μιὰ φορὰ τὴν ἐβδομάδα, πολλές φορές μάλιστα συχνότερα. Κι' ἐκεῖνη τοῦ ἀπαντοῦσε, ἀλλὰ μὲ σύντομα γράμματα. Ὡ, ναὶ ἐννοεῖται κ' ἡ ἴδια τώρα τὴν ἀλλαγὴ πού εἶχε συντελεσθῆ στὴ ζωὴ τῆς. Τώρα ὅλα τὴν ἐνδιέφεραν, τὸ κάθε τι εἶχε τὸ θέλγητρό του. Κι' ὁ Μίτσελ τὸ καταλάβαινε, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως εἶχε τὴ συναίσθησιν ὅτι τὸ ἀλλαγμὰ αὐτὸ δὲν τοῦ ἀνῆκε. Θὰ ἤθελε βέβαια νὰ παῖξῃ κ' ἐκεῖνος κάποιον ὀρόλο, μὰ δὲν ἤξερε πὼς δὲν εἶχε τὸν τρόπο.

Ἡ Φάνυ ἔγραψε στὸν Ντέτρικ ὅταν σ' εἶαν καλὸν φίλον, ἐντελῶς ἀπρόσωπα καὶ ἀπροσποίητα. Κι' ἐκεῖνος πάλι, ἂν καὶ τῆς ἔγραψε ἐλεύθερα μολαταῦτα ἢ παραμικρὴ προσωπικὴ ἔκφραση δὲν εἶχε νὰ τοῦ ἀφήσεινὰ τοῦ διαφύγῃ ἢ ὁποῖα δὲ θὰ ἦταν τίποτα ἄλλο, παρὰ ἢ ἀρχὴ μιᾶς ἐρωτικῆς φιλίας. Σὲ μιὰ κρίσιμη στιγμή τῆς ἀλληλογραφίας τους ὅμως, ὁ Λέο Ντέτρικ τῆς ἐξομολογήθηκε, πὼς μετὰ τὸ θάνατο τῆς Νταφνὸς Ἀντεάν, ἡ αἰσθηματικὴ τῆς ζωὴ εἶχε πάρει τέλος. Τὸ ἴδιο ἔκανε κ' ἡ Φάνυ, γροφοντάς του ὅτι ἡ δικὴ τῆς αἰσθηματικὴ ζωὴ εἶχε τελειώσει γιὰ πάντα. Ἦταν κ' οἱ δύο λοιπὸν σὺν σύντροφοι σ' ἐξορία ἢ δυὸ φυλακισμένοι, πού τὰ καλλιὰ τους συγκοινωνοῦσαν.

Ὁ Ντέτρικ ἔμεινε στὸ ἔξωτερικό ὡς τὴν Πεντηκοστὴν κ' ὅταν γύρισε ἀφιέρωσε τὸ τελευταῖο του βιβλίον *Ἐξορία* στὴ Φ. Τ. Ὁ Μίτσελ τὸν εὐχαρίστησε γι' αὐτὸ, κ' ἡ Φάνυ πάλι ἀνέλαβε νὰ τοῦ πῆ εὐκρινῶς τὴ γνώμη τῆς, γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου.

Ἡ *Ἐξορία* περιέγραφε πολλὰς ψυχικὰς καταστάσεις ἀλλὰ καὶ τίς ὁποῖες δὲν εἶχε συναν-

τήσῃ σὲ κανένα ἄλλο παρόμοιο βιβλίον ὡς τώρα.

Ὅταν ἦρθε ὁ Ντέτρικ στὸ Χόκλεϋ, ἡ Φάνυ κατάλαβε πὼς τώρα τὸν γνώριζε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού εἶχαν χωρίσει. Κι' αὐτὸ ὀφειλόταν, χωρὶς ἄλλο, στὴν ἀλληλογραφία τους. Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔνωσε, πὼς ἡ ἀλληλογραφία αὐτῆ εἶχε ἀγγίξει τὰ ὅρια μιᾶς intimité, πέρα ἀπὸ τὴν ὁποῖαν κάθε βῆμα θὰ ἦταν ἐπικίνδυνο.

**

Στὶς ἀρχὲς τοῦ ἐπομένου ἔτους ὁ Μίτσελ ἔφυγε γιὰ τὴ Ρωσία μὲ ἐπίσημὴ ἀποστολή. Ἡ Φάνυ δὲν ἦταν σὲ θέσῃ νὰ τὸν συνοδεύσῃ, γιατί περιέμενε ἄλλο μωρεπὲ—ἢ ἐπιθυμία τῆς μάλιστα ἦταν νὰ γεννηθῆ ἄγορι. Καὶ πραγματικὰ ἓνα χωριτωμένο ἀγοράκι προστέθηκε τώρα στ' ἄλλα παιδιὰ τῆς. Καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ βάπτισε ὁ Ντέτρικ, δινοντάς του τὸ ὄνομα του. Μὰ μιὰ δοκιμασία φρικτὴ περιέμενε τὴ Φάνυ. Τὸ πεδᾶκι πέθανε ἓνα μῆνα ἔπειτα ἀπὸ τὴ γέννησίν του.

Ἀπαρηγόρητὴ ἡ γυναίκα τοῦ Μίτσελ γιὰ τὸν τόσο πρόωγο χαμὸ τῆς νέας αὐτῆς ὑπαρξῆς, ἔφυγε γιὰ τὴ Σκωτία...

Ἐπειτα ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἐγκαταστάθηκαν στὸ Λονδίνο, κατ' ἐπιθυμίαν τῆς Φάνυς. Ἐκεῖ ὁ Μίτσελ ἄρχισε ν' ἀνακαλύπτῃ τὴν γυναίκα του θέλγητρα, τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦσα ὡς τὴ στιγμή—γιατί δὲν τὴν εἶχε προσέξει ὅσο ἔπρεπε.

«Ἐἶναι περιέργω, συλλογίζοταν. μὰ ὡς τόσο εἶμαι ἐρωτευμένος μὲ τὴ γυναῖκα μου» Ὡ, ναὶ τώρα κάθε λεπτὸ νέες πτυχὲς τῶν πρωτερημάτων τῆς, τῆς ψυχικῆς ὁμορφίας τῆς, ξεδιπλώνονταν μπροστά του «Πόσο ἀνόητος ἦμουν» σκεπτόταν «Ἄλλ' εὐτυχῶς δὲν ἦταν πολὺ ἀργά»

Ὁ Ντέτρικ μόλις τοὺς συνήντησε στὸ Λονδίνο, δοκίμασε κάποια ἐκπλήξιν γιὰ τὸ ἀλλαγμὰ τῆς Φάνυ.

— Ἄ, εἶσθε θαυμάσια, τῆς εἶπα. Φαίνεται πὼς ὁ ἀέρας τοῦ Κάιρου σὰς ὠφέλησε.
— Ναὶ; τὸν ρώτησε γελώντας.

Κι' ὅταν ὁ Μίτσελ τοὺς ἄφησε μόνους ὁ Ντέτρικ τὴ ξαναρώτησε:
— Λοιπὸν δὲ μοῦ ἤπατε, διασκεδάσατε πολὺ.
— Ναί... Ἐπειτα εἶδα τόσα ὠραῖα πράγματα... Τὸ Λουξορ.
— Θὰ σὰς ἔκαναν διαβαλεμένο κόρτε, φαίνεται.

Ἡ Φάνυ γέλασε.
— Ὑπάρχουν ὠραῖοι ἄντρες ἐκεῖ... Ἦταν κάποιοι Ρώσσοι, πού μ' ἄρεσε πολὺ... Γίναμε δύο καλοὶ φίλοι... Ἐπειτα ἓνας σοφὸς γάλλος κ' ἓνας θελεκτικὸς Ἀυστριακός.

— Διεθνισμὸς λοιπὸν, εἶπα πηραγμένος λίγο ὁ Ντέτρικ. Κι' ὅλοι αὐτοὶ δὲ θὰ ἤξεραν ἐγγλέζικα, βέβαια.

— Ἀσφαλῶς ὀχι... Ἄ, ἔξασα νὰ σὰς πῶ, ὅτι γνωρίσα τὸν Ἀντρέα Βαλάς.
— Τὸν συγγραφέα;
— Ναὶ καὶ τοῦ ἄρεσα πολὺ, πρόσθεσε ἡ Φάνυ γελώντας. Μὲ βρῆκε πολὺ ἀεπτουγμένη...
— Γράφει καλά, ναί...
— Ἦταν στὸ ἴδιο βαπόρι, μὲ τὸ ὁποῖο πηγαίναμε στὸ Νείλο... Τὶ εὐχάριστος ἀνθρώπος!

— "Ολ' αυτά τὰ λέτε γιὰ νὰ μὲ πειράξετε, πρόσθεσε ὁ Ντέτρικ.

"Α, ὄχι δά... Τὰ λέω σοβαρῶς... Μ' ἄρεσε πολὺ αὐτὸς ὁ ἀνθρωπος.

— "Ὡστε τὸν ἀγαπήσατε λοιπόν;

— "Ἡ λέξις «ἀγαπῶ» εἶναι λέξις τόσο ἀόριστη!

— "Ισως γίνῃ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀληθινούς σας φίλους.

"Ἡ Φάνυ δὲν ἀπήντησε. "Ἐμεινε σκεπτική γιὰ λίγες στιγμὲς. "Ἐπειτα εἶπε:

Δὲν ξέρω.

— "Ἀν γίνῃ αὐτὸς ἕνας ἀληθινὸς φίλος σας, τότε δὲν ἔχω καμμιά θέση ἐγὼ, ἔκανε ὁ Ντέτρικ καὶ σηκώθηκε νευρικά ἀπὸ τὴ θέση του, ἔτοιμος νὰ φύγῃ. Ποτὲ δὲν θὰ ὑπάρχῃ θέση καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας, στὴ ζωὴ σας.

— "Υπάρχει, ἀποκρίθηκε ἤρεμα ἡ Φάνυ. Διαφέρετε τόσο, μεταξύ σας. "Ἄλλωστε αὐτὸς θ' ἄρθῃ τὸ Μάνη... Τώρα γράφει ἕνα νέο βιβλίο. Μοὺ διάβασε μερικά μέρη.

— "Σὰς ἄρεσαν;

— Πολύ. Μὰ καὶ σεῖς τὸν ἐκτιμᾶτε, νομίζω;

— Μ' ἄρεσαν τὰ πρῶτά του ἔργα. "Ἐπειτα ὁμως, οἱ μεγάλες ἐπιτυχίες, ὁ θόρυβος, ποὺ ἔγινε, τὸν ἐβλαψε.

— "Ὅθι σὰς ἀρέσῃ τὸ νέο του ἔργο, εἶμαι βέβαιη.

— "Σεῖς τοῦ τὸ ἐμπνεύσατε;

— Φαντάζομαι, εἶπε ἡ Φάνυ, γελώντας.

— "Α, εἰσθε σωστὸς δαίμονας κι' ὅλοι σὰς νομίζουν γιὰ ἕνα πλάσμα δειλό, ἤρεμο, ἐπιφυλακτικό. Στὴν πραγματικότητα ὁμως εἰσθε κοκέτα.

— "Νοὶ ἤμουν κοκέτα, μὰ ἄλλαξα...

"Ἐγινε λιγότεμιμη σιωπὴ.

— Μοὺ ἐπιτρέπετε, νὰ σὰς πῶ κάτι;

— "Ἐλευθερά, Λέο.

— "Ἦθελα νὰ σὰς πῶ, ὅτι ὁ Μίτσελ ἀρχίζει νὰ σὰς ἐρωτεύεται τώρα... Γιὰτὶ δὲν ἦταν ἔτσι ἄλλη φορὰ, ὅταν σεῖς τὸν ἀγαπούσατε. Μὰ τώρα εἶναι πολὺ ἀργὰ γιὰ ν' ἀγαπήσετε αὐτόν.

Θ' ἀγαπήσετε ἴσως κάποιον ἄλλον...

— "Σὰς εἶπα κανένα ψέμμα ποτέ;

— "Ὀχι. Εἰσθε ἡ εἰλικρινέστερη γυναίκα, ἀπ' ὅσες γνώρισα ὡς τώρα.

— "Ὁραῖα. Λοιπὸν πρέπει νὰ μὲ πιστεύσετε, ἂν σὰς πῶ, ὅτι ὡς τώρα δὲ σκέφθηκα κανέναν ἄλλον ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Μίτσελ.

— "Ναί, ἔχετε δικη, μὰ μίλησα γιὰ τὸ μέλλον.

— "Ἄς ἀφήσωμε τὸ μέλλον.

— "Ὡστε ἔχετε τὴν ιδέα, πὼς εἰσθε εὐτυχισμένη;

— "Ἀσφαλῶς...

"Ἐγινε ξανά λιγότεμιμη σιωπὴ κι' ἔπειτα ἡ Φάνυ εἶπε, σὰ νὰ εἶχε ξεχάσῃ ὀλωσδιόλου ὅτι ἐλέχθηκεν, εἶπε

— "Α, ξέχασα... ὁ Βαλὰς μοὺ μίλησε γιὰ κάποιον φίλο σας... γιὰ τὸν Φράνσις Γκρήν,

νομίζω... Μοὺ εἶπε ὅτι εἶναι ἕνας περιέργος τύπος

— "Κι' ἐγὼ δὲ σὰς τὸ ἔχω πῆ τόσες φορές;

— "Ναί κι' ἀκριβῶς γι' αὐτὸ θέλω νὰ τὸν γνωρίσω.

— "Μὰ αὐτὸς λείπει πάντα... "Ἐπειτα ἀντιπαθεῖ ὅλες τὶς γυναῖκες.

— "Ὅλες;

— "Ναί...

— "Κι' ὁ ὁμως Βαλὰς μοὺ εἶπε πὼς εἶχε πολλὰς φίλες.

— "Φίλες μόνο... Ἐγὼ ὁμως δὲ θὰ ἤθελα νὰ γνωρίσετε τὸν Γκρήν... ποτέ... Ὅθι μοὺ ἦταν ἀφόρητο ἕνα τέτοιο πρᾶγμα.

— "Καλὰ κι' ἂν τὸν γνωρίσω τυχαίᾳ;

— "Αὐτὸ διαφέρει. δὲν θέλω ὁμως νὰ ἤμουν ἐγὼ ἐκεῖνος ποὺ θὰ σὰς τὸν συνιστοῦσε!

* * *

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτὴ ἡ Φάνυ βγῆκε μὲ ταξί, γιὰ νὰ κἀνῃ μερικά ψώνια. Εἶχε πῆ στὸν σωφὲρ νὰ τὴν πᾶρῃ στὴ λεωφόρο Σίφτερμπουρο,

μὰ τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ τὸ αὐτοκίνητο ἐστρεψε γιὰ νὰ μπῆ στὴ λεωφόρο, ἕνα ἄλλο ταξί ἔπεσε πάνω του. Ἡ Φάνυ δέχθηκε ἕνα ἀπτόμο χτύπημα στὸ κεφάλι... Χωρὶς νὰ χάσῃ ὀλωσδιόλου τὶς αἰσθήσεις της, εἶχε πέσει μολαταῦτα σὲ βαθεῖα ζάλη. Τὴν ἐβγαλαν ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο κι' ἕνας γιατρὸς τὴν ὀδήγησε στὸ φαρμακεῖο, ἐνῶ ὁ πόλισμαν ἔπερε σημεῖωση.

"Ὁ γιατρὸς ἔδωσε πρόχειρα τὸ τραῦμα τῆς Φάνυ, ζήτησε τὴ διεύθυνσὴ της κι' ἔπειτα τηλεφώνησε στὸν Μίτσελ. Ὁ Μίτσελ ἔτρεξε ἀμέσως καὶ πληροφορήθηκε ὅτι τὸ τραῦμα τῆς

γυναίκας του δὲν ἦταν σοβαρὸ ἔπρεπε ὁμως νὰ μείνῃ μερικὲς μέρες σ' ἕνα σκοτεινὸ δωμάτιο

— "Θάχετε δικὸ σας γιατρὸ ἴσως; δὲν εἶναι;

— "Ὁν ῥώτησε ἐκεῖνος ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὴν περίθαλψη τῆς γυναίκας του, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἔγινε τὸ δυστύχημα.

— "Ναί, ἀποκρίθηκε ὁ Μίτσελ, τὸν κ. "Ἀλστον, μὰ λείπει τώρα... Γι' αὐτὸ θὰ σὰς παρακαλοῦσα νὰ ξανάρθετε.

— "Πολὺ καλὰ. Γνωρίζω τὸν κ. "Ἀλστον θὰ γυρῶ σὲ λίγες ἡμέρες. Στὸ μεταξύ θὰ κουράσω ἐγὼ τὴν κυρία σας.

— "Ἐχετε τὴν καλωσύνη νὰ μοὺ δώσετε τὴ διεύθυνσὴ σας;

"Ὁ γιατρὸς τοῦ ἔδωκε μιὰ κάρτα, στὴν ὁποίαν ὁ Μίτσελ διάβασε:

ΦΡΑΝΣΙΣ ΓΚΡΗΝ

Ἴατρος

ἀρ. 200 ὁδὸς Καβεντίς

"Ἡ χθεσινὴ συνομιλία τοῦ Ντέτρικ καὶ τῆς Φάνυ ἦταν προφητικὴ. Ὁ Γκρήν γινώριζε τὴ γυναίκα τοῦ Μίτσελ σὲ μιὰ τέτοια ἐξαιρετικὴ περίσταση καὶ τόσο σύντομα!...

(Ἀκολουθεῖ)

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

“ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,”
 ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ - ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: { Κ. ΜΠΑΣΤΙΔΗΣ
 Β. ΜΑΛΛΑΤΑΚΗΣ

ΟΡΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΧ. 100
 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΡ. 60
 ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ Ο ΣΤΙΧΟΣ ΔΡΧ. 7

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Φ. Κόντογλου: «Ταξείδια», ἐκδ. Χ. Γαλιάρη, 1928 8 Φεβρ. Ὁ Φώτης Κόντογλου εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ γνώριμος στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ. Ἔχει θαυμαστά, ἔχει ἀναγνώστας, ποὺ τὸν ἀγαποῦνε καὶ τοὺς ἀγαπᾷ. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι παράδοξο πὼς τὰ βιβλία του ἔχουν ἐξαντληθῆ κα' οἱ ζωγραφικὲς του ἐκδόσεις ἔχουν πάντα ἐξησφαλισμένη ἐπιτυχία. Ἡ εἰλικρίνεια τοῦ τεχνίτη, ἡ συνέπεια πρὸς τὶς ἀρχές του, μιὰ διαρκὴς ἀναζήτησις, μιὰ ἀφοσίωσις στὴ δουλιὰ του, ἴδου τί ξεχώρισε εὐθύς ὡς χαρακτηριστικὸν τοῦ κ. Κόντογλου. Ὅποιος παρακολούθησε τὴ δουλιὰ του, λογοτεχνικὴ καὶ ζωγραφικὴ, ἀπὸ τὸν «Pedro Casaz» ὡς τὸν «Ἀη Γιώργη» του ποὺ ἐδημοσιεύθη στὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» καὶ τὰ «Ταξείδια», ἀπὸ τὶς εἰκονογραφίαι τοῦ Στήβενσον ὡς τὴν τελευταία του ἔκθεσις, τίς ἰλλουστρασιὸν τοῦ «Παύλου Μελά» καὶ τὴν «Παραμυθιῶν» τοῦ Μέγα, δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀσυγκίνητος μπροστὰ στὴν ἀφοσιωμένη ἐπιμέλεια τοῦ καλλιτέχνη. Ὁ κ. Κόντογλου ἐνθουσιάζει τοὺς τεχνίτας τοῦ παλιοῦ καιροῦ ποὺ σκόρπανε στὴν βλῆ, —σ' ἕνα ξύλο, σ' ἕνα φλοῦδι μάρμαρο, σ' ἕνα κοχύλι— καὶ ἀποτυπώνανε τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς τους. Τέτοια φαινόμενα δὲν συναντῶνται πιά στὸν αἰὼνα μας, ὅπου ἡ μηχανοποιημένη ἐργασία κα' ἡ παραγωγή «εἰς σειρὰν» ἔγιναν ἀνάγκη καὶ στοὺς καλλιτέχνες ποὺ ἀναγκάζονται νὰ προσαρμόζονται σὲ συνθήκες καὶ οικονομικοὺς ὅρους ἀλύγιστους.

Γιὰ τοὺς λόγους τούτους, τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Κόντογλου, ποὺ μένει πιστὸς σὲ μιὰ παράδοξη ἰδιαιτέρα ἀνατολική, συγκινεῖ καὶ γοητεύει. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὰ παλιὰ πρᾶγματα, ποὺ ἔχουν τὸν χαραχτήρα τῆς ἐποχῆς τους, εἶτανε γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὸ περασμένο του ἔργο, ὅπου ἀντικείμενα καὶ ἄνθρωποι διατηροῦνε μιὰν ἀτομικότητα, θάλαγα, σπάνια στὴν ἐποχὴ μας, ὅπου ἡ ὁμάδα, ἡ συλλογικὴ τέχνη, ὁ συλλογικὸς τρόπος καθε παραγωγῆς εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ της. Καὶ πλάι στὴν ἀγάπη αὐτὴ τοῦ καλλιτέχνη γιὰ τὰ ψυχα, ὑπάρχει ἕνας ἡμέρος καὶ

κάποτε ἀποφασιστικὸς ἀνθρωπισμὸς, ἕνας λαϊκὸς τρόπος στὴ φιλοσοφία, πάθη μικρὰ μὰ αἰώνια, νομίζεις, προσήλωσι καὶ ἀγάπη στὰ πλάσματα τοῦ θεοῦ, ἕνας ἀπείριστος καὶ πηγαῖος «κοσμοθεῖσμος» ποὺ ἀναγνωρίζει σ' ὅλα τὰ πλάσματα τὴ θεϊκὴ οὐσία καὶ τὴ συγγένεια πρὸς αὐτή.

Τὰ γνωρίσματα αὐτὰ τοῦ κ. Κόντογλου φανεροῦνται σὲ τελειότερη, νὰ ποῦμε, καὶ πῶς πειθαρχημένη μορφή στὰ «Ταξείδια» του κα' ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ ἀναγνώστης τ' ἀντικρῶζει ὡς συνέχεια μιᾶς ψυχικῆς ἱστορίας πεῖθεται πὼς εἶναι πηγαῖα, εἰλικρινῆ, ἔχουν τὸ βάθος ποὺ τοὺς ἀποδίδει ὁ συγγραφέας καὶ δὲν εἶναι καρπὸς καμμιάς τεχνητῆς μαγιέρας.

Στὰ «Ταξείδια» του ὁ κ. Κόντογλου ἐνδιατρίβει περισσότερο στὰ κάστρα, ἀπομεινάρια τοῦ Βενετοῦ καταχτητῆ, περιφέρεται στὰ πραγματικῶς μεγαλοπρεπῆ εἰρεῖπια, ἡ συγκίνησις τῆς ψυχῆς του ἀναπαριστάνει μὲ ἐνέργεια τὴν ἱστορικὴ ἀνάγκη ποὺ τὰ ἐγέννησε, ὁραματίζεται τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐδούλεψαν γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τους, τοὺς πολεμιστὰς ποὺ ματοκυλίστηκαν στὶς τάμπιες τους, κα' ἡ διήγησις ἀποκτᾷ δύναμη, γοῦμα καὶ συγὰν πάθος.

Ὁ τρόπος ποὺ διηγεῖται ὁ συγγραφέας δὲν εἶναι οὔτε πρωτότυπος, οὔτε μοντέρνος. Εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ μορφή τοῦ λαϊκοῦ ἀφηγημάτος, καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ ἀξία τοῦ ἔργου.

Στοὺς καιροὺς μας, ὅπου ὁ ἐξωτισμὸς, ἡ λεπτολόγος ἀνάλησις τῶν ἀνησυχιῶν μας ἢ ἡ παραδοξολογία, εἶναι τὰ θέματα ποὺ ὑπόσχονται ἀναγνώστες καὶ, σὰ νὰ ποῦμε, ἔχουνε κατακτῆσι συγγραφεῖς καὶ κοινὸ, —τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Κόντογλου, ποὺ διατηρεῖ τὴν προσωπικότητά του καὶ μᾶς προσφέρει ἔργο μὲ ἀπαίτητην ἐπιδιώξεως, πρέπει νὰ τιμηθῇ μὲ τὸν ἀνάλογο τρόπο.

Καὶ θαρροῦ πὼς ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ ν' ἀνταμειφθῇ ἡ σοβαρὴ αὐτὴ ἐργασία εἶναι νὰ διαβασθῇ τὸ βιβλίο του, ἕνα βιβλίο ποὺ δὲν τὸ βρῖσκετε κάθε μέρα.

"Ἐτσι ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ δοῦμε καὶ νέους τόμους τῶν «Ταξείδιων», γιὰτὶ, ὅπως μᾶς τὸ ἀναγγέλλει ὁ συγγραφέας, σκοπεύει νὰ μᾶς γνωρίσῃ κα' ἄλλους τόπους μὲ νέα του ἔργα.

Π...

οοοο

Μανώλη Πετυχάκη: «Νέαι φωτογραφίαι». Βιβλίο ἄτεχνου καὶ προχειρογραμμοῦ. Ἐταιρεῖες, ἀλληλογραφίαι, νταραβέρια, παρμένα ἐκ τοῦ φυσικοῦ σὰν φωτογραφίαι (μπορεῖ αὐτὸ νὰ περᾷ καὶ γιὰ

πραγματισμός). Ο κ. Πετυγάκης αναπαριστάνει με τον συνειθισμένο τρόπο τις διάφορες κοινοτοπίες της ζωής του σημερινού ρομίου, που είναι και στην πραγματικότητα άδεια κι' αντιπαθητική. Χωρίς φαντασία, χωρίς έγχος δημιουργικής πνοής. Μονάχα ένα σωρό λεπτομέρειες, μικρολογίες ανόητες, χωρίς λόγο κανένα. Όσο για την γλώσσα, δεν την ξαίρει. Το ύφος του είναι σχολαστικό και επιπόλαιο.

○○○○

Στεφάνου Τσίντζου: «Τὰ τέσσερα διηγήματά μου». Τὰ ἴδια καί... χειρότερα. Ἡ ἴδια ψεύτικη ἀτμόσφαιρα, ἐπὶ πλέον ἀνόητη καὶ ἀσκοπη κουβεντολογία σὲ διάφορα κοσμικὰ κέντρα (φαίνεται ὅτι μέσα ἐκεῖ καλλιεργείται τὸ ἄνθος τῆς ἐπιπολαϊότητος καὶ τῆς μικρολογίας), τὸ ἴδιο ἄβραθο καὶ παιδαριῶδες κοίταγμα τῆς ζωῆς. Τὸ χειρότερο εἶναι, πού κοντὰ στ' ἄλλα, ὁ συγγραφεὺς τοῦτου τοῦ βιβλίου ἠθικολογεῖ κιάλας ἀπερίφραστα, καὶ τὶς γνώμες του τὶς καλλοπάρει μέσα σὲ ἐπιγραμματικά γυναικὰ καὶ ἀξιώματα: «Ἐφ' ὅσον διὰ τῆς κοινωνίας ἐλέγχωμεν καὶ ἐλεγχόμεθα...», «μιάς τιμίας γυναικὸς τὸ φιλὶ ἀποτελεῖ τὰ 4/5 τῆς ἡδονῆς», «ὁ γάμος εἶναι θεσμὸς ἐπιβεβλημένος ἀπὸ τὸν φυσικὸν νόμον» κλπ. Μερικοὶ ἄνθρωποι νομίζουν πὼς ὅτι τοὺς συμβῆ στὴ ζωῆ, ὅτι τοὺς κατέβει στὸ κεφάλι, πρέπει, εἶναι ἀνάγκη, νὰ τὸ κάνουν βιβλίον, γιὰ νὰ μὴ χαθῆ ἄδικα. Μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν πᾶμε καλά.

○○○○

Φιλοποίμενος Ἀλεξιάδου: «Γιατὶ σκότωσε» (ἔκδοσι Γανιάρη).—Ἀντίθετα πρὸς τὰ παραπάνω λίγο—πολύ κατασκευάσματα, νὰ καὶ ἓνα βιβλίον πού μαρτυρεῖ ὅτι γράφηκε ἀπὸ ἄνθρωπον πού ἔχει «κεφάλαιον» ζωῆς. Ὁ συγγραφεὺς ξαίρει νὰ διηγηθῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία του, μὲ τὸ ἐνδιαφέρον πού ἔχει αὐτὴ καθ' ἑαυτῆ, μετριάξει τὶς τυχόν ἀδυναμίες του. Περιγράφει τὰ βάσανα τῶν φτωχῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Ἡ ἀνθρωπίνη θρηνωδία γιομίζει αὐτὸ τὸ «ἡμερολόγιον» (τέτοιον εἶναι), καὶ τὰ μαρτύρια τῶν θυμάτων, σπαρταριστὰ, κινῶν τὸν βαθὺ οἶκτο τοῦ ἀναγνώστη.

○○○○ ○○○○

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἐκθέσις Θάλειας Φλωρῆ Καραβία. (Αἴθουσα Ἑνώσεως Συντακτῶν).—Ἦστερ' ἀπὸ χρόνι^α, ξαναβλέπουμε ἔκθεσι τῆς παραπάνω ζωγράφου. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ὁ ἐπισκέπτης καταλαβαίνει ὅτι ἔχει νὰ κἀν μὲ ἔργα πού δὲν κινῶν περὶ τὸ ἐνδιαφέρον του, ἔργα, πού μὴ φορὰ περνούσανε γιὰ καλά, μὰ τώρα εἶναι μόνο γιὰ λίγους «ορθοδόξους» τῆς τέχνης, πού κρατᾶνε ἐπίμονα τὸ δόγμα «τῆς φυσικότητος», «τῆς πινελιάς» καὶ τῶν τοιούτων. Μὰ οὔτε καὶ μέσα στὸ δικὸ τῆς κύκλον δὲν ἔχει ἐξελιχθῆ ἡ κυρία Καραβία. Ὅτι εἶχε νὰ δώσῃ, τῶγχι δώσει πειὰ. Κουτσά-στραβά, ἔχουμε τραβήξει μπρός, ἔχουμε ξεπεράσει τὶς στενὲς ἀπαιτήσεις πού εἶχε ἀπὸ τὴν τέχνην ἢ ἐποχὴ τῶν «Παναθηναίων», «τῆς Πανακοθῆχης» κλπ. Οὔτε ὁ περὶ δημιουργικὸς ἐμπροσσιασμός δὲ μπορεῖ πειὰ νὰ σταθῆ στὰ πόδια του; ἔστω καὶ στὴν Ἑλλάδα.

Ἦτάρχουν μέσα στὴν ἀφήγησὴ τοῦ σημεῖα πού θὰ εἶδαν ἀφορμὴ γιὰ ἔργα μεγάλης πνοῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συγκίνηση πού δίνει, τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι ἱστορικὸ ντοκουμέντο. Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται πὼς εἶτανε ἀξιωματικὸς στὸν τουρκικὸ στρατὸ καὶ πολέμησε στὸ ρωσσοτουρκικὸ μέτωπο. Πέρα πολὺ χαρακτηριστικὰ ὅσα λέγει ἀπὸ πέτρα: κινήσεις ἀποσπασμάτων, ληστῶν, πληροφορίες, περιγραφές τόπων, κλπ. Μὰ, ὅπως εἶπαμε, ξαίρει νὰ διηγηθῆ, ξαίρει νὰ χαρακτηρίσῃ τοὺς τύπους, κ' ἔχει σὲ ὀρισμένο σημεῖο, τὴ ποιητικὴ συγκίνηση. Ἐκεῖνο πού τὸν ἀδικεῖ εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ γλώσσα του («τῆς λήξεως τῶν δεινῶν», «Γεώργος»), καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔλλειψη μέτρου: Βάζει περιττὲς μὰ καὶ κατασκευαστὲς ἐντυπώσεις (effets) (ὅπως λ. χ. τὸ ράγιμα τοῦ καθρέπτου) καὶ ἄλλα κάποια ἐπιτηδευμένα συγγραφικὰ σχήματα, πού δείχνουν ἐπιρροές ἀπὸ τὸ διάβασμα κακοτέχνων βιβλίων, καὶ πού ἀδικοῦν τὸ σύνολο τοῦ βιβλίου. Τὸ ἔργο τέχνης, δὲν πρέπει βέβαια νὰ εἶναι ξερὴ καὶ στενὴ ἀναπαράστασις τῆς πραγματικότητος, μὰ πρέπει ἀπαραίτητα νὰ μὴ βγαίνῃ ἀπὸ κάποια σχετικὴ λογικὴ πού διέπει τὴν πραγματικότητα: Στὴν ἀφήγησιν πού κάνει ὁ φονιάς, ζαλισμένος ὅπως εἶναι ἀπὸ τὸ φόνον, χτυπάει ἄσχημα, ψεύτικα, τὸ ὅτι μπορεῖ νὰ διηγηθῆ χιλίες λεπτομέρειες περιγραφικῆς λαῶν καὶ ἐθίμων, πού μόνο ἓνας ἥρεμος ὄνθρωπος τὸ κἀν.

Νομίζουμε πὼς τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ γινότανε ἀρτιώτερον ἂν περιοριζότανε στὸ περιγραφικὸ τοῦ μέρους κ' ἔλειπε ὁ κάποιος μυθιστορηματικὸς ἀέρας του. Ἄλλὰ καὶ ὅπως εἶναι, εἶναι καλογραμμμένο καὶ διαβάζεται μὲ ἐνδιαφέρον.

ΚΡΙΤΟΝ

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἐξωφύλλου

ΕἶΝΑΙ κ' αὐτὴ ἔργο τοῦ καλλιτέχνη κ. Βασιλείου. Οἱ ἀναγνώσται θὰ ἐκτιμῶσιν τὴν ἐργασία αὐτοῦ τοῦ νέου ζωγράφου, πού προσταθεῖ νὰ ἀνυψώσῃ ἓνα εἶδος, πού στὴν Ἑλλάδα εἶναι τόσο παραμελημένον καὶ κακότεχνο: τὸ ἐξωφύλλον τοῦ περιοδικοῦ.

Δ. Γουναρόπουλος (Gounaro).—Στὴν αἴθουσα Στρατηγοπούλου ἀνοίγει ἔκθεσι μὲ μιά σειρά νέα ἔργα τοῦ ζωγράφου κ. Δ. Γουναρόπουλου. Ὁ καλλιτέχνης αὐτὸς ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὸ πτωχὸ πάνθεον τῆς νεοελληνικῆς ζωγραφικῆς. Μολονότι ἐφοίτησε εἰς τὸ ἐδῶ Πολυτεχνεῖο, καὶ δὴ ἀριστεύσας καὶ τυχῶν ὑποτροφίας, ἐν τούτοις δὲν ἄργησε νὰ ἀποσκορακίσῃ τὶς στενὲς ἀντιλήψεις τῶν Σχολῶν καὶ νὰ ἐνστερνωθῆ τὶς ζωντανὲς καὶ γνήσιες τάσεις, πού κυριαρχοῦν σήμερα στὸ Παρίσι καὶ φροντίζουν μέρη μὲ τὴ μέρη σὲ μὴ λαμπρῆ καλλιτεχνικῆ ἀνθισσι. Ὁ κ. Γουναρόπουλος εἶναι γερὴ ἰδιοσυγκρασία, γι' αὐτὸ καὶ ὀλοένα ἀνανεώνεται. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, πού ἐστάθη σπάνιος μαστρος μὲ τὴ ἔννοιαν πού δίνουν σ' αὐτὴ τὴ λέξη οἱ ἀκαδημαϊκοὶ ἀναγεννήθηκε ριζικὰ μέσα σὲ ἐλάχιστο διάστημα, γεγονός σχεδὸν ἐκπληκτικόν, ὅταν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ προσανατολισμός του αὐτὸς σὲ γνησιώτερες ἀρχές, δὲν ἀφελεται σὲ θεω-

Δ. Γουναροπούλου: Nature morte

ρητικὴ αἰσθητικὴ κατάρτιση, ἀλλὰ ἐπετελέσθη μονάχα μὲ τὴ βαθεῖα καὶ ἐπίμονη τεχνικὴ ἀναζήτησι, δηλ. μὲ τὸν περὶ φυσιολογικὸν τρόπο. Ἡ ζύμωσις πού εἶδε νὰ γίνεταί γύρω του, ὄχι μονάχα δὲν τὸν ἔκαμε φανατικώτερον θιασώτη τῆς ορθοδόξου ζωγραφικῆς, ὅπως τόσους ἄλλους μέτριους τεχνίτες, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνέπνευσε ἐνθουσιασμό καὶ πίστη στὴ τέχνην του, πού εἶχε ἦδη ἀρχίσῃ νὰ τοῦ παρουσιάζεταί ὡς ἀσκοπη ἀπασχόλησι, μέσα στὰ στενὰ καὶ στερεότυπα καλοῦπια τῆς ἐπίσημης σχολῆς. Τὸ σκληρότερον μέρος τοῦ ἀγῶνος εἶτανε νὰ πετάξῃ ἀπὸ πάνω του τὴν ἀσκοπη δεξιότην τοῦ πινέλου, δῶρον ἄδωρον τοῦ Πολυτεχνείου· τὸ νὰ εὔρη, κατόπι τὸν δρόμον του, εἶτανε τὸ λιγώτερον, προκειμένου γιὰ μὴ φύσῃ τόσο καλά προικισμένη. Δὲν ἄργησε νὰ μορφώσῃ δικὸ του ὕφος, καὶ σήμερα τέλος πάντων λογαριάζεται ἀνάμεσα στοὺς νέους πού συγκροτοῦν τὴν πρωτοπορεία στὴ διεθνή προστάθεια σχετικὰ μὲ τὴ σύγχρονον τέχνην. Ὁ Γουναρόπουλος, μαζί μὲ τὸ Γαλάνη, τὸν Τόμπρο, τὸν Κατζηκυριάκο κ' ἓνα-δύο ἄλλους νέους, εἶναι τὸ μικρὸν κεφάλαιον πού ἔχει ἢ νέα ἑλληνικὴ τέχνην καὶ πού πρέπει νὰ τὸ προσέξῃ ἡ πατρίδα των, γιὰτὶ σ' αὐτὸ μονάχα μπορεῖ νὰ στηρίξῃ τὶς ἐλπίδες τῆς μὲ βεβαιότητα.

Τὸ μικρὸν αὐτὸ σημεῖωμα γράφεται χρονολογικῶς, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐκθέσεως. Γιὰ τὴν τέχνην τοῦ κ. Γουναρόπουλου πιδανὸν ν' ἀσχοληθῶμε σὲ ἄλλο φύλλον.

NEMOS

Δ. Γουναροπούλου: Φιγοῦρα

ΑΔΑΛΙΑΣΤΡΟΦΙΑ

Ε. Τ. Πειραιά. Τὸ διήγημά σας ἐλήφθη, ἀλλὰ ἀκόμη δὲν διαβάστηκε· ὅταν διαβάσῃ θὰ σας γράψωμε ἂν θὰ μᾶς ἀποστείλετε καὶ ἄλλη συνεργασία σας.— **Ματθ. Τσίμαν.** Συνδρομὴ σας ἐλήφθη· εὐχαριστοῦμεν.— **Μ. Ἀλεξίου.** Καλὰ τὰ λέτε· ἴσως ἕμως ἡ ἐπιείκεια νὰ χρειάζεται, ὅταν ἡ οὐσία ἐνὸς ἔργου μαρτυρεῖ κάποια πραγματικώτερα ἐλαττήρια στὸ γράψιμό του, κ' ὄχι τὴν ματαιοδοξία.— **Α. Ἀντωνάκον.** Δυστυχῶς παρ' ὅτι πολὺ ἐνδιαφέρομαι, ἡ μελέτη σας δὲν εἶναι δυνατόν γὰ δημοσιευθῆ λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη.— **Α. Γαβαλᾶν, Δάβαρα.** Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ λόγια· τεύχος ἐστάλη.— **Γιάνκον Δημητριάδην.** Τὰ ποιήματά σας μίμησις, μὰ τὸ πεῖο κακὸ εἶναι ὅτι ἔχουνε ἐπιτηδευμένη στιχοπλοκία.— **Ἄρην Μακροχαρίτην.** Μιμῆσθε, μᾶς φαίνεται, τὸν Πορφύρα, ἀλλὰ ἀρκετὰ τεχνικὰ. Ἰσως δημοσιευθῆ τὸ ποιήμα σας.— **Κωστῆν Μερανᾶκον.** Εὐχαριστοῦμε· διεμαρτυρήθημεν στὸ πρακτορεῖο.— **Κ. Παπαχαρλάμπους.** Συνδρομὴ ἐλήφθη· εὐχαριστοῦμε.— **Κ. Δημητρούλην.** Ἐπιταγή ἐλήφθη· εὐχαριστοῦμε.— **Ι. Δέλλαν.** Τεύχη ἐστάλησαν.— **Ν. Μπούραν.** Τὸ διήγημά σας ἀρκετὰ καλὸ, μὰ πρέπει νὰ διορθωθῆ, ἂν τυχὸν δημοσιευθῆ.— **Φαναριώτην.** Στὸ διήγημά σας δὲν βρισκοῦμε συνέχεια. Μήπως τὸ στεῖλατε ἑλλειπές, κατὰ λάθος;

Ὅπωςδήποτε, τὸ βρισκοῦμε πλαδαρὸ κάπως καὶ γιομάτο ἀπὸ ἐκζητημένες παρομοιώσεις, μολονότι διαθλέπομε κάποια ἱκανότητα στὸ γράψιμό σας.— **Γ. Ζογγολόπουλον.** Ἡ μελέτη σας θὰ δημοσιευθῆ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ κατοπινὰ φύλλα.— **Ἄνδρομάχην Χαριτωνίδου.** Οἱ ἔροι τοῦ διαγωνισμοῦ γιὰ διήγημα περιέχονται εἰς τὸ τεύχος τῆς 15 Δεκεμβρίου. Τὰ ἀποστελλόμενα διηγήματα πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ μὴ ἔχουν δημοσιευθῆ ἄλλου.— Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀναγνώσται τοῦ περιοδικοῦ μᾶς γράφουν σχετικὰ μὲ τὸν «διαγωνισμὸ γιὰ διήγημα», τοὺς πληροφοροῦμεν ὅτι ἐλήφθησαν μέχρι τοῦδε τὰ κάτωθι διηγήματα: «Τὶ ἐκληρονόμησε ἀπὸ τῆ μητέρα», «Ὁ νεοφώτιστος μπολσεβίκος», «Ἀγνή ἀγάπη», «Σὲ μίαν συγκέντρωση φιλική», «Τὸ πανηγύρι τοῦ Ἁη-Δονάτου», «Διπλόρφανος», «Δίχως δουλειά», «Νιόβη», «Ἡ Σπασμένη στάμνα», «Γιατὶ δὲν πέθανε», «Τὸ εὐτυχισμένο νησί», «Ὅρσα, καπετάνιο», «Ἀγάπη πρώτη», «Πέθανε σὰν ἥρωας», «Ἐρως καὶ ἀγάπη», «Τὰ καλὰ ἀδελφία», «Μία σκληρὴ καρδιά».

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τὰ ταξείδια

Τὸ μοναδικὸ αὐτὸ βιβλίον τοῦ κ. Φώτη Κόντογλου πουλιέται καὶ στὰ γραφεῖα μας πρὸς δραχ. 50 ἐλεύθερο ταχυδρομ. τελῶν.

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΟΙ ΕΞ ΠΡΩΤΟΙ ΤΟΜΟΙ ΕΠΙ ΠΙΣΤΩΣΕΙ

Οἱ 6 ἐκδοθέντες ἤδη τόμοι πωλοῦνται μὲ πίστωσιν 10 μηνῶν ἀντὶ δραχμῶν **1.800** ἐξ ὧν δραχμαὶ τριακόσια (300) προκαταβολικῶς αἰ δὲ 1.500 πρὸς **δραχμᾶς (150) μηνιαίως.**

Οἱ ἐπὶ πιστώσει ἀγοραστὰι παραλαμβάνουσι τοὺς ἕξ τόμους ἅμα ὑπογράφουσι τὸ συμφωνητικὸν καὶ προκαταβάλλουσι τὰς δρ. 300.

Πωλήσεις καὶ ἐγγράφαι συνδρομητῶν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἐταιρίας Λυκούργου 18, εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον Ξένων Ἐφημερίδων καὶ Περιοδικῶν Σταδίου 24 καὶ εἰς τοὺς ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἀνταποκριτὰς.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ Δρ. 1.193.393.789.21
Καταθέσεις (τῆ 31η Δεκεμβρίου 1928) „ 5.700.000.000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

83 ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 7 WALL STREET

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὄρους.

Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμειυτηρίου εἰς δραχμᾶς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛ. ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 25.500.000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

F I L I A L E S

Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισσα

Τράπεζα Τρικάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριώτερας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμειυτήριο μὲχρι 100.000 δραχμῶν μὲ 7 1/2% — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τραπεζικὰς ἐργασίας

ΑΓΟΡΑΖΩ γραμματόσημα οἰασδήποτε ἀξίας εἰς τὰς πλέον συμφερούσας τιμὰς, ἀσφράγιστα καὶ σφραγισμένα. ΠΡΟΤΙΜΩ ΤΟΝ ΑΝΩ ΤΥΠΟΝ γραμματοσήμου. Δίδω δάνεια ἐπὶ γραμματοσήμων (συλλογῶν, στόκ., κλπ.). Ἐνδιαφέρομαι διὸ παλαιὰς ἐπιστολάς μὲ γραμματόσημα.

ΔΗΜ. Α. ΣΠΑΝΟΣ

Πλατεία Κλαθμῶνος
Ὁδὸς Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν.

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3 (ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 11-26 ΝΕΟΝ

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειωτέρων μηχανημάτων καὶ διαθέτων ὅλα τὰ μέσα ἀναλαμβάνει κάθε ἐργασίαν, μὲ ταχύτητα καὶ καλλιτεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μέτοχοι: Καλλιτέχναι Φιλότεχνοι — ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται ἅπαντὰ τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα Μονωδία, Δραματικὴ, Ἀπαγγελία, Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμικὴ σύστημα Dalcroze.

Εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ παραρτήματα Ἀθηνῶν

ΜΗΝΑ ΠΗΛΑΓΟΠΟΥΛΟΥ & Σίας Λ. Ἀλεξάνδρου 15
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΕΜΜΑΝΟΥΝΗ—Ἀχαρνῶν Σουρμελή
ΓΕΡ. ΣΑΒΑΝΟΥ—Κεραμείον—Ἐλευσινίων
ΛΕΟΝΤΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ—Τέρμα Πατησίων
ΡΑΕΛΦΟΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ—Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ—Παγκράτι
ΑΛ. ΖΕΡΒΟΥ—ΑΛΞΑΡΟΠΟΥΛΟΥ—Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ—Κηφισοῦ
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ—Πειραιᾶ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ—Πειραιᾶ
ΜΑΡΚΟΥ καὶ ΜΑΚΡΗ—Ν. Φάληρον
Α. ΦΑΛΤΟΥ—Ν. Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΟΣ
> > ΧΛΑΚΙΔΟΣ
> > ΚΟΡΙΝΘΟΥ
> > ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
> > ΒΟΛΟΥ

Μέσος ὁρος φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΒΛΥΘΝΕΡ ΣΤΡΟΤΡΙΛΗΝ ΣΤΕΙΝ ΒΕΓ ΝΕΥΜΕΥΕΡ, ΣΟΡΗ Κ.Α.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Ὅλα τὰ κλασσικὰ, παιδαγωγικὰ καὶ νεότερα. Γίνονται δεκταὶ ἰδιαιτέραι παραγγελίαι. Συνεργασία μὲ τοὺς μεγαλύτερους ἐκδοτικοὺς οἴκους τῆς Ἑυρώπης

ΜΟΥΣΙΚΑ ὈΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραμπάσσα, μανδολίνα, κθάρες, ὅλα τὰ εἶδη τῶν πνευστῶν ὀργάνων, ἔξαρτήματα παντὸς εἶδους μπάντα φιλαρμονικῶν, ῥόλοι, πιανόλες, χρονόμετρα κλ.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσὴν μουσικῶν τεμαχίων καὶ ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΔΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παντὸς εἶδους πιάννα, πιανόλες καὶ μουσικὰ ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

Ἡ ὀδοντόκρεμα ΚΟΛΥΝΟΣ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας, τὰ οὐλα, τὸ στόμα ὁλόκληρον.

Τὰ ἀντισηπτικὰ τῆς συστατικὰ καταστρέφουσιν τοὺς ἐπικινδύνους νοσογενεῖς ἐστίας τοῦ στόματος, εἶναι προστατευτικὴ κατὰ τῆς ὀδονταλγίας, τῆς σήψευς, τῆς οὐλίτιδος καὶ τῆς γενικῆς ἐκασθενήσεως.

Δοκιμάσατε τὴν ΚΟΛΥΝΟΣ ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας ψήκτρας. Θὰ αισθανθῆτε τὴν καθαριότητα καὶ δροσερότητα τοῦ στόματος.

ΚΟΛΥΝΟΣ

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

ΜΟΝΟΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ

4 Εὐριπίδου 4 ΑΘΗΝΑΙ

ΚΟΥΡΣΕΣ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΑΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗΝ 7 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3

Γιατί τόσο καιρό δὲν μοῦ ἔλεγες ὅτι
ἔχεις τόσο μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ σοῦ
ἀγοράσω μία φωτογραφικὴ μηχανὴ

“KODAK”